

14.964
IX. 14

ETEMES

REGÉNYTÁR

Werner Gyula.

Andrásfalvy

de

Andrásfalva

I

SINGER és WOLFNER Kiadása
BUDAPESTEN.

698 d

A legkiválóbb hazai és külföldi regények
GYÜJTEMÉNYE.

EGYETEMES REGÉNYTÁR

Egy-egy kötet ára díszes piros vászonkötésben 50 kr.
(1 korona.)

Minden kötet külön is, minden hazai könyv-
kereskedésben megszerezhető.

♣ Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. ♣

Az „Egyetemes Regénytár” csinos piros és kék kötetek körülbelül félmillió példányban forognak közkezen. A kitünő tartalom, az igen csinos izléses kiállítás és végül a rendkívül olcsó ár tette lehetővé azt a nálunk példátlan kelendőséget.

Programmunk, a jövőben is *csak szépet és jót* nyújtani, és ha ezentúl különösen az eredeti munkákra fektetjük a fősúlyt, tesszük azt azért, hogy ezzel is a magyar közönség kedvében járjunk.

A IX. évfolyamban eddig a következők jelentek meg:

I—II. Herczeg Ferencz, Simon Zsuzsa.

III—IV. Mikszáth Kálmán, Almanach az 1893—94. évre.

V—VI. Delpit Albert, Hét év múltán.

VII—VIII. Croker B. M., A szép Neville kisasszony.

IX. Bródy Sándor, Hófehérke.

X. Fllon Á. Ibolya.

A további kötetekben Beniczkynétől, Békefi Antaltól, Borostyáni Nándortól, Jókaitól, Rákosi Viktortól, Werner Gyulától, felváltva egy-egy külföldi író kitünő munkájával, hozunk regényeket.

Egy-egy kötet bolti ára 50 kr.

943

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Minden kötet külön is, minden hazai könyvkereskedésben megszerezhető.

Előfizetési ár postai bérmentes küldéssel:
20 kötetre 10 frt., — 10 kötetre 5 frt., — 6 kötetre 3. frt.

Singer és Wolfner

könyvkiadóhivatala,

Budapest, Andrássy-ut 10. szám

Jegyzéke az eddig megjelent köteteknek:

I. évfolyam.

Ára frt

A bánya, Ohnet Györgytől, fordította Fái J. Béla.	1.—
A lohinai fű, elbeszélés Mikszáth Kálmántól	—50
Beatrice házassága, angolból, Hugh Conwaytól	1.—
A jublánások, regény, írta Tolnai Lajos	—50
A kék fátyol, francia regény, írta Fortuné du Boisgobey.	1.—
A halott, regény, írta Feuillet Oktáv	—50
Lise Fleuron, írta Ohnet György, fordította Fái J. Béla.	1.—
A fülemile, írta Petelet István	—50
Nem! Irta Wilkie Collins. Regény	1.—
Violanta, regény, írta Eckstein Ernő, ford. Fái J. Béla	—50
Saját kezébe, regény, írta Benicskyné Bajza Lenke	—50
Egy csontváz elbeszélése, írta Manuel Gonzales	—50
Az úrl körökben, regény, írta Hamilton Aidé	—50

II. évfolyam.

A Croix-Mort grófnők, regény, írta Ohnet György	1.—
Élő halott, Hugh Conway regénye	1.—
Megölt lelkek, regény, írta Margitay Dező	—50
Az özvegy, írta Feuillet Oktáv	—50
Magduska öröksége, regény, írta Abonyi Lajos	1.—
Jung Helén, elbesz., írta Lindau Pál, ford. Tábori Róbert	—50
Sarah grófnő, írta Ohnet Gy., ford. Dr. Széklay János.	1.—
Balassa Bálint, írta P. Szathmáry Károly	—50
A marquissné, regény, írta Delpit Albert, ford. Fái J. Béla	1.—
Első szerelem. — Kip-kep, írta Turgenev Iván	—50
A fészek regényel, írta Mikszáth Kálmán	—50
Tábori posta, reg., írta Carmen Sylva, ford. Fái J. Béla.	1.—

III. évfolyam.

Ó az! Regény, írta Benicskyné Bajza Lenke	1.—
A hitetlen, regény, írta Delpit E.	1.—
Almanach 1888. évre, szerkeszti Mikszáth Kálmán	1.—
Holdenla Meta, írta Cherbulles. ford. Ambrus Zoltán	1.—

Lég és föld. — Kitörölt évek. Két elbeszélés, írta Kasár E.	—50
A tábornok úr fia. — A nevelő. Írta Groller Balduin	—50
Akarat, írta Ohnet György ford. Tóth Béla	1.—
A legszebb hercegnő, írta P. Szathmáry K. Tört. reg.	1.—
A freskók, írta Ouida	—50
Blaisot kisasszony, írta Uchard Mario	—50
Emberek, írta Bródy Sándor Elbeszélések	—50
Fehér éjszakák, írta Dosztojevskij Tivadar	—50

IV. évfolyam.

Az elvált asszony, regény, írta Csiky Gergely	1.—
„Ó”, írta Rider Haggard. Angol regény	1.—
Almanach 1889-re, szerk. Mikszáth K.	1.—
Álom, regény, írta Zola Emil, ford. Fái J. Béla	1.—
Szent Mihály, Werner E. regénye	1.50
A pénzes molnár románcza, írta Abonyi Lajos	—50
Rameau orvos, regény, írta Ohnet György ford. Fái J. Béla	1.—
A szivárvány, írta Kasár Emil	—50
A kis lord, írta Burnett F. H. ford. Kárpáti János	—50
Anjuta, írta Letneff P. ford. Sasvári A.	1.—

V. évfolyam.

A hegység tündére, regény, írta Benicskyné Bajza L.	1.—
Paulina, regény, írta Hugh Conway	1.—
Almanach 1890-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán	1.—
A sziv küzdelmei, olasz regény, írta Tarchetti H.	—50
Utolsó szerelem, írta Ohnet György, ford. Tóth Béla	1.—
Faust orvos, regény írta Bródy Sándor	—50
Fenn és lenn, írta Herczeg F.	1.—
Az elítélt leánya, írta Daudet	1.—
Felejtethetlen szavak. — Megosztott sziv, írta Heyse P.	—50
A kis szivét a homlokán hordja, írta Jókai Mór	—50
Miss Rovel, regény, írta Cherbuliez V.	1.—

VI. évfolyam.

A Pierre lelke, írta Ohnet György, reg. fordította Fái J. Béla	1.—
Almanach 1891-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán	1.—
Curly egy színész története, írta Coleman John	—50
Rang és pénz, írta Benicskyné Bajza Lenke	1.—
Művészbecsület, reg., írta Feuillet Octav ford. Tóth Béla.	1.—
A havasok alján, elbeszélések, írta Gyarmathy Zsigáné.	—50
A vasgyáros (A hámosos), reg., írta Ohnet György, ford. Fái	1.—
Isten hozzád szerelem, reg., írta Seralo Matild, ford. Tóth B.	1.—
Hideiné leánya, írta Mudrony Soma	1.—
Lázban, regény, írta Lindau Pál, ford. Tábori Róbert.	—50
A hivek, regény, írta Tinseau Leon, ford. Fái J. Béla	—50

EGYETEMES REGÉNYTÁR.

Andrástfalvy de Andrástfalva

Regény

Írta

Werner Gyula

Első kötet

Budapest 1894

Singer és Wolfner kiadása

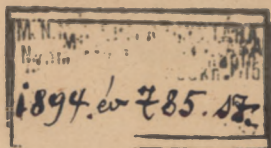
Andrássy-ut 10.

14.964/IX.14

Országos Széchényi Könyvtár

~~24.943~~

ELSŐ FEJEZET.

Az ősi házban.

Világosan előttem áll ma is az ősi ház, vakító fehér falával és hosszú sor ablakával.

Szelid hajlásu dombon épült, lába alatt ama meredek szirtnek, melyen valamikor az Andrásfalvyak sasfészke függött a vidék felett.

Az andrásfalvi vár, omladék volt már gyermekkoromban is. Néhány faldarab, egy épen maradt, csucsban összefutó keskeny ablak, s egy két kőlépcső volt minden, a mi belőle ránk maradt. Igaz, egy földalatti helyiség is jókarban volt még, három nagy rozsdás vaskarika volt beedzvenyirkos falába. Ez volt a vár tömlöcze, ezekhez a vaskarikákhoz lánccolták a boldogtalanokat, a kik őseim idejében fogságba estek.

Anyám nagyon büszke volt az andrásfalvi vár romjaira. Mindenkinék megmutogatta az omladékot. Kijelölte, hol volt az ebédlő, hol voltak a hálószobák, holt volt a várőrség tanyája, meg az őrtorony. Oly elevenen tudott beszélni a rég letűnt időkről, hogy képzeletemben könnyű volt felépíteni az egész várat. Szinte hallottam a kőlépcsőn dédőseim nehéz, sarkantyus lépése zaját, s az ives ablakon fiatal, halvány szép női arcot láttam lemélázni a völgybe, selyem keszkenő libegett a kezében...

Anyám szobája nyugotnak feküdt s ablakáról éppen a várromra láthatott. Sokszor megleptem őt, mikor a romokra függesztett tekintettel állt az ablakban, mozdulatlanul, sötéten, szinte mogorván.

Ilyenkor észrevétlenül akartam kiosonni a szobából, de ő meglátott és magához intett. Mikor még iczi-piczi legényke voltam, felemelt, s megparancsolta, hogy a hajdani várra nézzek.

— Nézd meg jól, Attila és életed minden pillanatában emlékezzél meg róla, hogy őseidnek váruk volt.

— De most nincs, — mondtam én a gyermekkor nyíltságával.

Anyám végighuzta feketekeztyűs kezét homlokán (egész nap keztyűben volt s abban is feküdt le), aztán sóhajtott.

— Ugy vedd, mintha most is volna várad, Attila. Mit tesz az, hogy néhány fal leomlott, s néhány szoba összedőlt? Kastélyunk a várnak árnyékában épült és egyenes ágon leszármazó vérutóda annak. Téged is Andrásfalvynak hívnak, mint őseidet, a kik a várat építették. Ugyanazon mező táplál, a mely őket. Annak a földnek termését aratja le apád, melyen a várurak vadásztak, mikor még százados erdő borította itt a talajt s e kastély helyén bölények legeltek.

— Be jó volt akkor, anyám, — szakítám félbe hosszú beszédét.

— Jó volt, válaszolta mélázva, s kemény arczkifejezése megenyhült. Szép világ volt az, Attila... Azután erélyesen megrázta fejét, mintha alkalmatlan gondolatokat akarna elűzni s arczomat két kezébe fogva, így beszélt hozzám.

— Ugy legyen, fiam, hogy őseid várának emléke átvetődjék minden szavadon és minden

tetteden. Ennek a büszke omladéknak árnyéka kísérfen mindenhová. Nagyon megszorítanál, ha valamikor el tudnád feledni, hogy Andrásfalvy vagy s várád van.

— Csak egy várablakom, mondám vidám nevetéssel.

— Várád van, Attila, válaszolá anyám szemrehányó, komoly pillantást vetve rám. S ha csak egy várablakod van is, te onnét nézzed a világot. Ugy járj-kelj az emberek között, mintha tizenhárom lovagvár volna hátad mögött s mindig huszonnégy csatlós lovagolna mögötted. Most menj, folytasd játékaidat, Andrásfalvy Attila, várurak unokája.

Attól tartok, hogy akkor még nem sokat értettem anyám furcsa beszédjéből, de maguk a szavak mélyen bevésődtek emlékezetembe.

Én boldogan futottam játszótársaim közé, magára hagyva anyámat, a mint sötéten és méltóságoosan nézte tovább a várromot, magába szíva a régi idők minden hagyományát, s visszaidézve büszke emlékeit...

A mily sokat beszélt anyám őseimről, várunkról s a régi jó időkről, oly keveset szólott mind-ezekről apám, Andrásfalvy Bendeguz. Apám egész ellentéte volt anyámnak. Amaz kövér, gömbölyű, jókedvű; ez magas, sovány, komoly. Apám harásny nevetésétől az egész ház zengett, anyámat sohasem láttam szivéből kaczagni.

Hanem atyám nagy tisztelője volt anyámnak. Szavára sokat adott s tanácsát minden fontosabb dolognál kikérte. A kedvéért igyekezett mérsékelni rossz szokásait, s jelenlétében erőt vett indulatán. A külső gazdálkodásba nem szólott bele anyám, de a belső háztartás az ő akarata szerint volt berendezve.

Innen volt, hogy míg az apám ispánja aféle parasztispán volt, a ki egész életében bagariacsizmában járt, örökké pipázott és káromkodott, addig a háznál két fehérkeztűs inas szolgált ki bennünket, nevelő és franczia kisasszony állt rendelkezésünkre, s a puha bolyhos szőnyegeken zajtalanul jártunk-keltünk, rosszul érezve magunkat az ünnepies csendben, a nyomasztó, előkelő félhomályban.

Anyám csillagkeresztes hölgy volt, a mi valami nagy kitüntetés lehetett, mert életét ahhoz mérve rendezte be. Nem anya, feleség, háziasszony volt első sorban, hanem csillagkeresztes dáma, a kinek az udvarhoz szabad bejárása van.

Jól volt tájékozva az udvari körök minden dolgáról, s minden évben rendesen meghozatta a gótai almanachot. Megjött házunkhoz minden udvari gyászjelentés, sima, vastag, fehér papirra nyomva, kétfejű sassal diszitve. Hűségesen viselte a megrendelt két vagy háromheti gyászt, teljesen ismeretlen hercegek és hercegnőkért, mindig tudta, ha ennek vagy annak a magas urnak, vagy dámának meghűlni méltóztatott.

Az udvartartáshoz tartozó urak és hölgyek nevének élő krónikája volt anyám. El tudta sorolni az élő s már elhunyt cs. és kir. kamarások és belső titkos tanácsosok nejeinek teljes névsorát. S hogy ezt a magas kitüntetést ki, melyik évben kapta.

Figyelemmel olvasta a napi lapokat s mindig tudta, hol van az udvar ; hány tagja utazik inkognitóban ; hány lovat és hány szolgát vittek magukkal ; velük van-e a cs. és kir. konyhaedény-készlet ; s honnét szállítják utána hadgyakorlatok alkalmával a jég közé tett hust s a bécsi burg kutjának kitűnő vizét.

Az udvari bálokról sokat beszélt nekünk

anyám. Apróra leírta a hercegnők ragyogó öltözékét s szórul-szóra tudta mindazt, a mit cercle-közben magas udvari méltóságoknak s államférfiaknak mondott ő felsége.

Később tudtam meg, hogy atyám nem nagyon jó szemmel nézte anyámnak az udvari dolgokkal való eme tulságos törődését, de hallgatott, mert ő sem türt beleszólást a külső gazdaság vitelébe s politikai barátainak megválasztásába.

Igy hát házukban tulajdonképpen kettős, egymástól teljesen elkülönített élet folyt. Atyám a kerti lakban kénye-kedve szerint fogadta barátait, ivott, kártyázott és politizált velük; de, ha anyám csendes lakosztályába belépett, levetette sarkanytyus csizmáját, német nadrágot huzott s keztyüt erőszakolt kövér, gömbölyű ujjaira.

Az apám szókimondó, pipázó, magyar viseletben járó barátai közül egy sem került anyám szeme elé. Csendes, nyugodt, előkelő élet folyt itt a sötétszinű függönyök árnyékában, az aranyozott, fehér ajtófélfák mögött. Franczia, német szó hangzott itt, nesztelenül lépkedtek az emberek, nyugalmas katonatisztek, kamarások és kir. tanácsosok jelentek itt meg a csillagkeresztes urnő tiszteletére, halkan beszélve, finoman hajlongva és hang nélkül nevetgélve.

Ketten voltunk testvérek, én és Eliz. A mily pogány nevet választott atyám az én számomra, épp oly gyöngéd, poétikus névre kereszteltette anyám hugomat.

Eliz! még most is előttem van, átható kék szemével és hosszú, világos-szőke hajával. Az anyám vérét örökölte: finom, komoly, illetudó volt kisleány-kora óta. Fogott rajta az anyám nevelése.

Én szivesebben elidőztem atyámmal, a hol

szabadon éreztem magamat, mint a madár. Kilovagoltam vele a tanyára, elkisértem, ha szalonkavadászatra indult és sokáig elültem köztük, mikor a szomszédbirtokosokkal mulatott.

Nekem terhemre volt minden mozdulatomra ügyelni, minden legkisebb szavamát latba vetni, halkan társalogni s mozdulatlanul ülni székemen, hallgatva udvari történeteket, a melyek egy cseppet sem érdekelnek.

Anyámat szerettem, de szobáiban rabnak éreztem magamat: az illem, a mesterkélt finomság, az előkelő szokások rabjának.

Szegény jó anyám, úgy látszik észrevette ezt, mert megtagadva elveit, sokszor ő maga buzdított ilyformán:

— Ne légy oly csendes, ha rosszul esik. Üss lármát, légy te csak itt is az én kis vad fiam. Te vagy az egyedüli, a kiért kivételt teszek. Te felforgathatod az egész házat, ha úgy tetszik, ámbár ez nem egészen illik.

Sohasem tett szemrehányást, hogy inkább vonzódom apámhoz, mint hozzá, de láttam, hogy rosszúl esik neki.

Őszintén szólva, gyermekkoromban paraszt voltam kissé. Konyhában, ólakban, a cselédek közt örömet időztem. Mindenféle nótát eltanultam tőlük, édesdeden ettem fekete kenyerrükből s a béresgyerekek voltak legkedvesebb játszótársaim. Sokszor mentem haza tépett ruhával és megkarmolt arczczal.

Nekem minden szabad volt, de szigoruan volt tartva szegény kis Eliz. Egyszer szóba is hozta anyám előtt a dolgot.

— Mama, mért szabad Attilának minden? Te sohasem szólítod meg őt, akármit csinál.

— Ő fiu, a ház örököse — válaszolá anyám

minden zavar nélkül, kifejtve sajátságos nevelési elméletét... Ősei is szilajok voltak, a daliás várurak. Erősek és vadak voltak, máskülönben hogy vadásztak volna bölényre és medvére, s hogy ülhettek volna lóra, ha ellenség jött? Attilának még elég ideje lesz megszokni az illedelmes, nyugodt magaviseletet és méltóságos magatartást, de magának (hugomat anyám magázta) gyöngédnek, hajlékonynak kell lenni, mint egy virágos ágnak. Mit akar? csak nem irigyli a bátyja kedvteléseit?

A jónevelésü, szőke kis leány odajött hozzám s gyöngéden megsimogatta arczomat, aztán mély bókkal köszönt, mint a hogy udvari hölgyek üdvözlík a királyt.

— Te vagy az andrásfalvi vár ura. Ugy-e, fölépited újra a várunkat? Nagyon szeretném, ha a felépült vár ablakaiból nézhetnék le a völgybe.

Mélázó kék szemével az omladék várra nézett. A nap már lenyugodott, szürke homály fogta körül a romokat, denevérek röpködtek elő éjjeli utjokra s a nyitott ablakon behallatszott az erdő zugása és a nyájukat hazaterelő bojtárok éles füttyentése.

Homályosan éreztem, hogy anyám tanítása hálás talajra talált Eliz lelkében s hogy ez a szép kis szőke leány egész életében abból az egyetlen várablakból nézi majd a világ folyását, mely az Andrásfalvyak sasfészkéből épen maradt.

Mily sok csalódás s keserű bánat kimélte volna meg családunkat, ha azt a néhány mohos falat néhány évtizeddel ezelőtt elhordta volna valami jótékony északi szél, hogy ne állt volna anyám ablaka alatt, elsülyedt világokra, elmúlt dicsőségre, füst gyanánt elszállt hatalomra emlékeztetve őt s benne, általa Elizt...

Sokat jártam az ispánunkkal. Nagy csizmája,

báránybőr kabátja, nyers fellépése és erős dohány-szaga örökre száműzte őt anyám lakosztályából. Soha sem volt neki szabad megjelenni a nyugalmazott őrnagyok s cs. és kir. kamarások becses társaságában.

Ennek ő tulajdonképpen örült s nem adta volna ezt a megtiszteltetést egy félországrért.

— Azért mi a mamával megbecsüljük egymást, szokta mondani, ha gyermekies nyíltsággal faggattam őt: Miért nem szabad neki megjelenni anyám színe előtt?

És ebben — mint sok egyébben is — igaza volt. Anyám nem érintkezett vele, mert — mint mondá — Szekrényes nagyon elhagyja magát. De becsületességében, hűségében és tiszta, nyílt eszében szerfölött bízott.

Viszont Szekrényes legőszintébb bámulója volt anyámnak és sokszor mondogatá nekem:

— A nagyasszony többet ér tizenhárom férfinál.

— Apámnál is? — kérdém egész ártatlanul.

A derék Szekrényes nagy zavarba jött, izgatottan tolta homlokán előre-hátra fekete asztragán sapkáját, aztán kitérőleg válaszolt:

— Hm... hiszen a gazduram is ember a talpán; bizvást elmondhatom, hogy ő is legény a gáton, hanem hát többet érnek a nagyasszonynyal ...ketten.

Az előkelő hidegségtől eltekintve, mely anyám lakosztályát eltöltötte, elég jó élet folyt az andrásfalvi ősi házban.

Nyáron kocsikáztunk, lovagoltunk, átrándultunk a szomszédba s mindenféle bogarakat szedtünk össze a váromladék nyirkos aljában.

Télen csengős szánban vágattunk a napfényben szikrázó havon; én madarakra lövöldöztem

a fenyvesben, atyámék nagy hajtóvadászatot rendeztek s Szilveszter estéjén fényes estély volt a mamánál. Farsangban pedig a fehérnéppel elszöktem a fonóba, a hol itattak-etettek a jó emberek s a hol a cselédeinket derekasan megforgattam; úgy seregték, mint az orsó.

Teltek-multak a napok, mikor egyszer oly esemény történt, mely komoly vizsályt támasztott atyám és anyám között.

Az 18. -ik évben voltunk. Nyár derekán anyám a szokottnál is jobban volt tájékozva az udvar dolgairól, apám pedig a szokottnál is gyakrabban jött össze azon barátaival, a kiknek sarkantyuja sohasem pendült meg anyám elfogadótermében.

Két hét óta anyám szokatlanul nyugtalan volt. Elegáns selyemruhák, divatos kalapkák, szmirnai szőnyegek érkeztek nap-nap mellett a postán.

Anyám, nagy csodálkozásomra, az udvaron, tehát semleges területen szóba állt Szekrényessel. Hajnalban aztán az öreg ispán elutazott s másnap gyönyörű négy hollófekete, fiatal lóval jött meg. Nemsokára a legközelebbi városból uj hintót hoztak, olyan szépet, a milyent én még sohasem láttam. Sötétkékre volt festve, aranyos volt a kerékküllője, czifra kékselyem szövettel volt bevonva a bakja s hátul két nehéz ezüst bojt lógott, hogy a két nyalka huszárnak legyen mibe kapaszkodni.

A házat kimeszelték, az ablakokat ujra festették, a tetőt ujra zsindelyezték.

A kertész tizedmagával dolgozott, hogy a virágágyakat rendbehozza. A kapu elé két roppant árbocot vertek le a földbe, úgy gondolom, zászlókat akartak aggatni rája.

Atyám mindebbe nem szólt bele. Nem avatkozott semmibe, mintha tudomása sem volna az

országos nagy készülődésről, mely az egész kastélyt felforgatta.

Egyszer délben mégis szóba került a dolog. Beszédükből úgy vettem ki, hogy anyám valami nagy urat vár, azért akar kitenni magáért.

Atyám lépésről-lépésre engedett anyámnak, hanem egyszer csak valami zászlóról beszéltek.

Atyám kifakadt.

— Nem bánom, — mondá gunyosan — fogadd őt illendően. Tudom, mivel tartozunk magas állásodnak. Te csillagkeresztes hölgy vagy s a Hófstáthoz tartozol. Csak kötelességedet teljesited, ha lábaihoz szórod kertünk minden virágát s a diszes alkalomhoz illő fényes fogatban mégy elébe a gyermekekkel. De egybe nem egyezem bele soha: a kapum előtt csak nemzetiszín zászlókat engedek kitüzni, másfélét, idegenszinűt, sárga-feketét soha.

Felállt s indulatosan járt fel s alá a szobában.

Anyám nyugodt, halvány arczán egy vonás se mozgott.

— A magas kíséret egy pillanatra meg fog állni kastélyunk udvarán. Az illem úgy hozza magával, hogy a legmagasabb vendég a házon, mely előtt megáll, ott lássa a maga színeit.

Máig sem tudom felfogni, mi ütött apámhoz s mit talált e nyugodt, halkan kiejtett szavakban, a mi őt oly éktelen dühbe hozta.

Sem azelőtt, sem azután nem láttam őt magáról így megfélemedkezve. Rekedten kiabált s öklével az asztalra ütött. Emlegette, hogy a házánál ő az ur s ő akar itt parancsolni.

Anyám felállott, hidegen végignézte a haragos embert, aztán Elizt kézenfogva, lassu léptekkel ment be legbelsőbb szobájába.

Délután fogatott, bucsut vett tőlem s Elizzel nővéréhez, gróf Selmenékhez hajtattott, a kik

Andrásfalvától csak a harmadik faluban laktak. Anyám eltávozása után sem csillapodott atyám indulata. Délután kőmiveseket hozatott s az egész kastélyon végig berakatta téglával az utczára néző ablakokat. A két árboczfát kivágatta, s kidoboltatta a faluban, hogy mindenki két forint napszámot kap, a ki másnap dél felé az udvarházban munkára jelentkezik.

Másnap délben tele volt a nagy udvar emberekkel. Fát vágtak, fűrészeltek kopácsoltak, ke-repeltek, furtak, faragtak, szóval pokoli lármát csaptak.

Igy történt, hogy mikor délután ragyogó kíséret bontakozott ki az országut szürke porából, az egész falu ki volt halva, a hol a fényes társaság elvonult. Egyetlen ember sem volt az utcán s ablakokban; zászlók, éljenek, virágfüzérek, a lelkesedés és szeretet nyilvánulásai nem voltak sehol.

Az udvarház berakott ablakain még meglátszott a friss vakolás, s az udvaron százféle műszerszámnak siketítő zaja olvadt össze pokoli harmóniába.

Tábornokok, államférfiak s herczegek megbotránkozva nézték ezt az illojális tüntetést; ezalatt a kísérethez csatlakozva, aranyküllőjü nagy-szerű diszhintójában a szokottnál is halványabban s megközelíthetetlenebbül ült az ünneprontónak neje, a csillagkeresztes hölgy — anyám.

Én s a béresgyerekek felmáasztunk egy boglyára, onnan néztük a menet elvonulását.

Mikor lejöttünk, apám kézen fogott s az ispánnal az érő vetéseket nézegette.

— Két hét mulva aratunk, — mondá lát-szólag közönyös hangon. — Jó termésünk lesz az idén, ugy-e, öreg?

Az ispán a szokottnál is nyersebb volt. Nem is válaszolt mindjárt, csak nagysokára dörögött érthetetlen szavakat.

Én néhány égőpiros pipacsot szakítottam a buzában, aztán a vékony gyalogösvényen tovább mentünk a vetések beláthatatlan szőke táblái között.

Leértünk a hajlásba, nesztelenül lépkedtünk a ruganyos, magas füben. A napfénytől kiszáritott nádasból egész oszlopokban szállt elő a muslicza, s a távoli vizekből tisztán hallatszott, a mint a békák hangversenyt csaptak.

Kijutottunk a dülőuthoz, mely mellett kőkereszt állott. Szekrényes lekapta fejről hűséges asztrakán süvegét és keresztet vetett magára.

Ránczos, időviselt arcán mély felindulás jele látszott, szeméből két öreg könnycsepp pergett alá.

Hirtelen elhatározással megragadta atyám kezét és ajkához vitte.

Atyám megzavarodva védekezett.

— Ugyan mi lelte, vén ficzkó? Nem resteli férfi létére kezét csókolni?

— Eszembe jutott a fiam. Ártatlanul kellett neki meghalni... Tudom, azért falaztatta be a tekintetes ur az ablakokat. Én értem tette, a ki senki-semmi, a ki ágtulszakadt szegény öreg ember vagyok. Én értem s a fiamért tette, áldja meg az Isten.

Csak később, évek mulva, érettebb észszel tudtam meg, hogy Szekrényesnek egyetlen fiát Schlick osztrák tábornok agyonlövette, mert besorozott osztrák hadnagy lévén, levélben elárulta atyámnak, hogy az ő elfogatására van kiküldve, fusson külföldre, mig e bolond idők járnak.

Atyám velünk együtt menekült, de a levél két elfelejtette elégetni. Egy zsandár megtalálta az

elhagyott kastélyban, a fiatal Szekrényest annak révén haditörvényszék elébe állították s kioltották fiatal, reményteljes életét...

Este, mikor magunk voltunk, atyám izgatottan kérdezé:

— Ott volt anyád a kíséretben?

— Ott.

— Hát... hm... láttad-e a császárt?

— Láttam. Egészen fiatal ember, olyan jó képe van...

— Jó képe van?... Adja Isten, dörmögé atyám, tüskés állát simogatva, a mi nála nagy zavar jele volt emberemlékezet óta.

— Mit gondolsz, fiam, megharagszik-e anyád nagyon?

— A bevakolt ablakokért, édes apám?

— Meg a pokoli lármáért, édes fiam... De nem tehettem másképp. Eszembe jutott a Szekrényes fia, a ki értünk halt meg s a kit az „ő” nevében végeztek ki hóhérai... Nem tudtam a szivemre venni, hogy feldiszitsem a házamat, míg a leghivebb szolgám a fedelem alatt gyászol és siratja egyetlen fiát...

Anyám haragudott néhány hétig, sőt be akarta nyújtani lemondását, mint csillagkeresztes hölgy, de apránként újra rendbe jött minden s a béke helyreállott.

Még egy fontos eseményt kell itt megemlítenem.

Eliz és én a nevelő felügyelete alatt a Vágban fürödtünk. Kis deszkaházikó volt építve a jéghideg hullámok fölé, de mi kiusztunk annak alsó fala alatt s belevetettük magunkat a ragadó hullámokba.

Egy ily fürdés Eliznek majdnem életébe került. Vigyázatlan volt s csaknem egy deszkával

megrakott tutaj alá jutott. Sikoltozására utána vettem magamat és sikerült őt kimenteni, de az ijedség s a megerőltetés miatt hosszú betegségbe estem.

E betegségem alatt ismertem meg anyám nemes, önfeláldozó szívét. A hideg, tartózkodó, méltóságteljes külső, szenvedélyes anyai szívet rejtett.

Hetekig ült ágyamnál, nyugodt, vonzó tekintetével s hűvös, sima kezével csillapítva lázamat, beadogatva az orvosságot s ezernyi gyöngéd figyelemmel enyhítve bajomat.

Ha édes kezével megigazitotta párnámat, ha halkan járt-kelt körülöttem, ha szeretetteljes, kedves hangját hallottam: éreztem, hogy nem az orvosok tudománya, sem atyám kétségbeesése s az én természetem nagy ellenállási ereje fognak megmenteni az életnek, hanem egyedül csak anyám s az ő tiszta, végtelen szeretete.

A mennyire tartózkodó és félénk voltam eddig vele szemben, épp annyira egész lelkemből vonzódtam most hozzá.

Mikor fellábadtam, nem kíváncsoztam el melőle, teljesen jól éreztem magamat a bolyhos szőnyegekkel, függönyökkel zajtalanná tett szobákban. Apám sokszor kísérelte meg feléleszteni hajdani szilaj életkedvemet, lovagolni, vadászni hívott, de én bágyadtan és halványan ültem anyám fekete selyem szoknyája mellett s nem kíváncsoztam ki az Isten szabad ege alá.

Természetesen a gyakori együttlét lelkemre is hatással volt. Anyám elvei és gondolatai lassankint áthatották az egész valómat.

Holdvilágos éjszakákon sokaig elhallgattam anyám elbeszélését őseim fényes, vitézi pályájáról, a dicsőséges harczokról, melyek az andrásfalvi vár bástyái alatt folytak.

Mint anyám, én is ellenszenvvel kezdtem viseltetni az öreg Szekrényes bárányszőrködmöne és nagy csizmája iránt, sohasem mentem már ki a cselédek közé, nem álltam szóba a béresgyerekekkel, egyszóval, abból a bizonyos egyetlen várablakból kezdtem nézni a világot s az embereket, a melyikből valaha az andrásfalvi ősök villámló szeme parancsolt az egész völgynek, háromnapig járó földön.

Atyám csendesen figyelte bennem a hirtelen változást s abbahagyta kísérleteit arra nézve, hogy újra magához csatolja fiatal, hajlékony szívemet.

Néha összevonta sűrű szemöldökét, mikor ezüstcsattos cipőt s selyembugyogót kértem kis sarkantyus csizmám és cifra szűrő helyett.

Máskor rámmordult, hogy okosabbat is tanulhatnék, mikor a gótai almanachbeli jártasságomat árultam el neki.

De — világosan láttam rajta — mégis az esett neki legrosszabbul, mikor egyszer csak azzal álltam elő neki.

— Papa, én nem falaztatom be az ablakaimat, ha a császár jön.

— Hát mit csinálsz, fiam? kérdé szeliden.

— Elébe megyek fehér lovon, s Eliz virágokat szór a paripája elé...

Nem szólt semmit, hanem viharos indulót kezdett dobolni az ablaküvegen.

Egy hét múlva, ebéd után, atyám kijelenté, hogy a kollégiumba fog küldeni.

— A gyerek megnőtt már, jó lesz neki emberek közé menni. Hadd érezze a szabad élet csipős levegőjét, nagyon el talál puhulni itthon.

Éjjel arra ébredtem fel, hogy anyám csendesen sir s nyugtalanul forgolódik ágyán.

Fényes, holdvilágos őszi éjszaka volt, a szoba tele volt bűvös, fehér világossággal.

Az ablakon át oda láttam az andrásfalvi vársötét falaira.

Ugy tetszett nekem, mintha föl volna épülve teljesen. Minden ablak tele volt daliás lovagok és szép asszonyok fejével. A kanyargós uton megakasztott társzekerek vitték fel a győzelmes csatákban szerzett kincseket.

Lent, mélyen lent a nyirkos völgy ködében atyám jól ismert alakja állott. Háta fordított az egész fényes társaságnak, s egy cseppet sem látszott törődni velük.

MÁSODIK FEJEZET.

Az internátus.

Kis vidéki városba vitt atyám, jó messze az ősi háztól. Bizonyára azzal az utógondolattal tette, hogy anyámnak s Eliznek ne legyen módjukban engem gyakran meglátogatni.

Postakocsival utaztunk, erdőborított vidéken. Naponkint kétszer lovakat váltott a postakocsi az állomásokon, s utszéli vendéglők előtt állott meg etetni.

Vidéki urakkal utaztunk, a kikkel apám élénk beszélgetést kezdett. Mindnyájan tudták, hogy apám befalaztatta a kastélynak utczára néző ablakait. Csodálták, szerették, ünnepelték érte.

Mindnyájan elégedetlenek voltak; hogy mivel, nem tudom. Emlegették, hogy ez nem tarthat így soká, mert tönkreteszik az országot. Hogy kik teszik tönkre? azt nem mondták világosan.

Egy kövér, fekete ur, a kinek himlőhelyes

arcza és hajlott, keselyü-orra volt, mérgelődött a legjobban.

— Eb ura a fakó — mondá dühösen — pipáját a kocsi oldalán kiverve. Eszkimó is inkább lesznek, mint német.

Egy utszéli korcsmánál megálltunk délfelé. Egyszerű, fehérre meszelt ház volt az, gerendás szobákkal, nagy, tágas állással lovak és szekereknek.

A tiszta belső szobában két tornyosra vetett nyoszolya, pohárszék, néhány festett faláda s egy asztal meg néhány szék volt a berendezés.

Az asztalt beterítették rojtos, fehér terítővel, poharakat s egy-két palaczk bort meg tányérokat raktak rá. Szép fiatal paraszt menyecske szolgált ki bennünket, csak úgy suhogott rajta a százánczu selyem viganója.

Jóízűen megebédeltünk, nemsokára beálítottak a cigányok is, apámék vigan voltak. A himlőhelyes ur apámat köszöntötte föl.

— Kastélyod befalazott ablakaira, — mondá a többek között — rásüt a magyar nemzet szeretetének fényes napvilága. Megvirrad még valaha!

Apámat most hallottam először szónokolni. Nem értettem meg mindent, a mit mondott, de az urak lángba borultak tőle. (No meg a korcsmáros jó borától.)

Azután összeölelkeztek, összecsókolóztak, némelyikük sirt, mások a cigányprimás fekete arcát csókolták meg, a miért kedvükre való, szivhezszóló nótát huzott a fülükbe.

Végre előállott az új postakocsi, mely Eperjes felé közlekedett.

Hatalmas bárka volt, négy nehéz meklenburgi ló volt elébe fogva. A bakon, a kocsis mellett, kalauz ült, belül kényelmes ülések vadonatúj bőrrrel voltak bevonva.

A kocsis megfujta kürtjét, mely végig zengett a völgyben. Valahonnét visszhang felelt rá.

A holminkat behordták s az urak is jöttek kifelé.

Egyszer csak a himlőhelyes ur megállította az egész társaságot s a bárka ajtajára mutatott.

Apám s barátai a fejüket rázták, élénken gesztikuláltak s egy pillanatig tanakodtak valamin. Ugy látszik, megállapodtak a követendő eljárásban, mert félkörben megálltak a kocsi előtt. A himlőhelyes ur úgy tett, mintha be akarna szállni. Fél lábával már a felhágón volt.

Ezalatt sokan nézték az elindulásunkat. Vásáros idő volt, az állás tele volt parasztszekerekkel. Ezeknek a gazdái mind körülöttünk bámészkodtak. A himlőhelyes ur tekintetével körülfutott az embercsoporton s azután kiszámított méltatlankodással ugrott vissza a delizsánczról.

— Nem ülünk fel, hé, — mondá a kalauznak.

— Mért, kérem alásan?

— Mert csúf madár van pingálva a kocsi ajtajára.

— Kétfejű sas ökelme — mondá a kalauz nagy hidegvérrel. Ha nem ülnek fel az urak, hát... annyi.

Megfujta kürtjét, a kocsis megcsördítette ostorát s a nagy, nehéz szekér robogva tűnt el az országút porfelhői között.

A nézők között a tetszés zaja hallatszott, néhány éljent is kapott a himlőhelyes ur. Aztán kiöttört a nevetés mindenfelé, mint valami egészséges, üdítő záporosó.

Apámék beküldtek egy legényt a faluba, hogy hozzon nekik kocsikat.

Nemsokára saroglyás parasztszekerekre ültünk s megindultunk fölfelé a kanyargós hegyi uton.

Minél magasabbra mentünk, annál szebben bontakozott ki alattunk a vidék. Néhol erdőégés nyomait láttuk, üszkös, elégett, csonka fatörzseket s feketére perzselt pázsitot.

— A muszkák gyújtották fel, — mondá valaki a társaságból, öklével megfenyegetve a fénylő láthatárt, mely mögött, valahol nagyon messze, a mindenható czár végtelen birodalma terül el.

— Ott álltak a vörössapkások, — szólt atyám, kinyújtott kezével egy kerek hegycsucsra mutatva. Ugy hullt rájuk a puskagolyó, mint a jégeső s ők mozdulatlanul álltak, mint a fal.

Szemünk felragyogott az emlékekre s rákezdtek a Szózatot.

A sebesen lefelé gördülő szekerekről szerte szállt az ének buskomoly hangja. Minden hegyszakadék s minden völgy visszhangozta, megszárszorozta a férfiak dalát.

A himlőhelyes ur hozzám fordult.

— Jó iskola ez neked, fiu, — szólt komolyan. — Olyan derék ember váljék belőled, kis öcsém, mint az apád...

Késő este volt, mikor beértünk a városkába. Az utcák sötétek voltak, egy-két petróleumlámpa égett az utczaszögleteken. Az utcákon nem járt senki; a kivilágított ablakokból kisugárzó enyhe világosság átvetődött az országuton.

Megálltunk a „Két bárány“ fogadó előtt. Engemet kifárasztott az ut, hamar lefeküdtem, de nem tudtam elaludni.

Apámék sokáig fent voltak s én félálomban hallgattam beszédjük zsongását s a muzsikaszót.

Lent az udvaron, szőlőlugasban voltak. Eloltottam gyertyámat, a sötét ablakból néztem őket.

Néhány szál gyertya mellett ültek, tisztán halottam összeütődő poharuk csengését.

Az udvar többi része csendes volt. Láttam a fák sötét körvonalát, a szél felém hozta a hársfavirág illatát. Az ég be volt borulva, csak néhány csillag fénylett ki a felhők szakadásain.

Bennem a benyomások összezavarodtak s az ablakban elálmosodtam. Fejemet az ablakfélfára hajtottam, s a csillagok felé fordított arczczal anyámra gondolék.

Vajjon mit csinál ő most? Gondol-e reám? S gondol-e reám Eliz?

Nem tudom, meddig aludhattam így. Arra ébredtem fel, hogy fádom. Becsuktam az ablakot s dideregve bujtam az idegen ágyba, idegen fedél alatt.

Keserves könnyeimmel áztattam párnámat, mely nekem keménynek s hidegnek tetszett, mintha kővön aludnám.

A nap már magasan járt, mikor felébredtem. Utitársaink még hajnalban tovább mentek s atyám egyedül maradt velem.

Pompás reggelit rendelt számunkra. Ő maga kereste ki a legjobb falatokat s szokatlanul gyöngéd volt hozzám. Kárpótolni akart azért, hogy az utitársak kedvéért kissé elhanyagolt. Kezemet fogta s arczomat simogatta. Jó tanácsokkal látott el s megkért, hogy irjak haza gyakran.

— Hanem, tette hozzá némileg zavart arczczal, arról a madár-históriáról ne írj anyádnak semmit. Rosszul esnék neki, mert ő, fiacskám, nagy tisztelője annak a furcsa madárnak.

— Melyik madárnak? — kérdezém csodálkozva.

— Hát... hm... annak, fiam, a melyik a delezsáncz ajtajára volt festve...

Nem értettem ugyan a dolgot, de szentül megigérttem, hogy hallgatni fogok róla. S jól emlékszem, hogy büszke voltam rá, hogy atyámmal valami közös titkunk van, a mit sem anyámnak, sem Eliznek nem szabad tudni. Szinte embernyi embernek képzeltem magamat.

Ujonan szerzett férfiméltóságom azonban nem gátolt meg abban, hogy keservesen ne zokogjak, mikor atyám egy nagy, tiszta, komor házban magamra hagyott.

Egyedül voltam oly sok fiu közt, egészen egyedül.

Az internátus kétemeletes, patkóalakú épület volt, tömör, vastag falakkal, régi módi ablakokkal, homályos folyósokkal, melyekben téli időben már négy órakor meggyújtották a függőlámpákat.

A szerzetes tanárok velünk laktak, kettő közülök mindig velünk étkezett s velünk aludt.

Az épületet tágas udvar és kert vette körül. Az udvaron labdáztunk, szaladoztunk, ugráltunk órák közt és szabad napokon. A kertbe csak felügyelet mellett jártunk be. Zöld folyóka s borostyán lepte el a falakat, felkuszva egész az első emeletig. Maga az épület éjszaknak feküdt, azért örökös borongás, hidegség és didergés volt benne. A kert tele volt napfénynyel, enyhe levegő, szemvidító zölddel, azért mindig nagy örömmel mentünk oda.

Én még az iskola-ablakból is folyton kedves kertemet néztem; a halkan mozgó lombokat, a derült árnyékot, a mindent előzőnlő szőke napfényt, mely egyedül emlékeztetett az elhagyott ősi házra, a fájdalmasan nélkülözött szabad falusi életre.

Három évi tartózkodásom alatt semmi sem volt oly kedves nekem, mint e kert. Kora tavasz-

kor már lestem bokrai zsendülését, a pázsit zöldbeborulását, a fák megtelését, szóval a természet életrekelését. Zöldje, illata, frissesége, szele, mozgása drága volt előttem, s vonzó volt még akkor is, ha a fák kopaszon meredtek az égnek, ha hó lepte el bokrait és ösvényeit, s fekete varjak telepedtek le a kerti ház tetejére.

Mégis legjobban szerettem tavaszkor, mikor örökös növésben, örökös változásban volt. Szemlátomást nőtt, szépült, erősödött. Világos színe napról-napra sötétedett, teljesebbek lettek bokrai, eső és verőfény váltakozva érte; fiatal, szilaj, áprilisi szelek keresték fel, üde karjuk ölelésében szinte felfrissült s feléledt az én kertem, s a gyönyörtől összerázkodott minden legvékonyabb galyacskája.

Szigorú katonás rend volt az internátusban, nehezemre esett megszokni.

Reggel hatkor keltünk télen-nyáron. Didegve, fázva, álmatlanul mentünk le a kápolnába, hol reggeli imát végeztünk s csendes misét hallgattunk.

A folyosókon s a kápolnában még sötét volt, mély árnyékban nyújtózkodtak a hosszú padok, a szentatya halk hangon mormolta a misét, még a csengetyűnek is álmosabb volt a hangja, mint egyébkor. Nem egyszer megtörtént, hogy úgy aludtunk, a mise alatt, mint a tej.

Mise után felmentünk az iskolába s következett a legkellemetlenebb napi foglalkozásunk, az elmélkedés. Mindnyájunknak naplót kellett vezetni arról, micsoda gondolatok támadtak bennünk, mily bűnre volt előtte való nap hajlandóságunk s micsoda erős fogadást tettünk a mai napra?

Eleinte tetszett ez a dolog. Jól esett magamba szállni, megvizsgálni szívem minden redőjét, lelkem minden gondolatát. De néhány hét

mulva alaposan meguntam. A hosszú elmélkedések elmaradtak s igen sűrűn irtam naplómbe ezt a kényelmes egy sort: „mint tegnap.” A mi azt tette, hogy ma nincs semmi új gondolatom, semmi új bűnöm és semmi új fogadásom.

Később, mikor kinyílt a szemem, sok derült perczem telt el társaim naplójának olvasásában.

Volt köztünk egy-két nagy kópé, a ki a naplóírást rossz tréfákra használta föl.

A „fogadás” rovatba ilyeneket irtak: ma lemondok a lencseevésről. (Ez volt az az étel, mely részünkről „közgyűlölet”-nek örvendett.) Vagy: ma nem tanulom meg a görög leczkémét, bár ez a legkedvesebb studiumom. Vékony Laczi egyszer ezt írta: fogadom, hogy ma nem iszom le magamat. Máskor meg ezt: szentül fogadom, hogy ma nem mászok át a falon, hogy a szép lányokhoz menjek.

Persze szörnyű vizsgálat kerekedett a dologból. Az igazgató meg volt rémülve, hogy az ő növendékei leiszszak magukat s a falon keresztül éjszakának idején leányokhoz járnak. Elővették a kapust, a szolgákat, a szakácsot, s egyenkint vallattak mindnyájunkat. Végre is kitűnt, hogy az intézet jó híre nem szenvedett csorbát s Vékony Laczi oly ártatlan a korhelykedésben, mint a megszületett gyermek. Az intézet hófehér ártatlansága napfényre derült, de szegény Vékony Laczi három napig volt bezárva a sötét szobába kenyéren és vizen, a miért — így hangzott az igazgató ítélete — ok nélkül való félelmet és nyugtalanságot keltett előljáróiban s gunyt üzött a naponkint való elmélkedés tiszteletreméltó kötelességéből.

Csecse Jóska, az intézet szakácsa nagy tekintélynek örvendett köztünk. Kövér, pirospozsgás, nagy bajszu ember volt, korlátlan zsarnoka csak-

nem száz fiatal gyomornak. Daczára a tanárok ellenőrzésének, teljesen hatalmában voltunk mindannyian. Boldog ember volt az, a kire bőven árasztá jóindulatának verőfényét jókora darab borjusültek, piruló farsangi fánkok és kappanhájas levelek képében. Ő volt az intézet megtestesült bőségszaruja s egyszersmind pandoraszelencczéje. Tőle eredt minden jó, de minden rossz is. A kire ránehezedett hirtelen haragja, jaj volt annak, oly szűkre szabta főzelék-adagjait s úgy elégette sültjét. De a kit kegyeibe fogadott, boldog istenteremtése volt az. Arra csak úgy ontotta konyhaművészetének inycsiklandozó áldását.

Elgondolhatja a szives olvasó, micsoda ádáz versengés folyt köztünk a Csecse Jóska magas kegyeinek elnyeréseért. Nincs az a miniszterelnök, a kinek hűségesebb, odaadóbb gárdája van, mint mi voltunk a mi zsarnokunknak. Kövér, piros arczán meteorologiai tanulmányokat tettünk. Benső megelégedéssel, sőt mondhatnám, ujongó örömmel üdvözlöttük ajkán a mosolyt; gonosz sejtelmekkel telve láttuk összevont, bozontos szemöldökéből a közelgő vihart.

Kegybeibe jutni nem volt nehéz feladat. Mindenekelőtt mindnyájan neki adtuk a borunkat, a mit hetenkint kétszer ebédünkhöz kaptunk.

Hódolatunknak és alattvalói hűségünknek ezt a jelét sohasem engedte el. Borral áldoztunk neki, mint a régiek Bachusnak. Hanem hát Bachus is volt ő, gömbölyü potrohával, borvirágos arczával, s hullámokon ringó hajó mozgásához hasonló dőlöngöző járásával.

Csötörtökön és vasárnap, mikor a boradót alázatosan lábaihoz tettük, ragyogó jó kedve támadt. Egymásután hajtogatta fel a féltczés üvegeknek a zamatos tartalmát, miközben komolyan állítá, hogy ő nem ivott többet féltcze bornál.

Arczán ilyenkor kigyult az égő pirosság, mely az égbolton tudvalevőleg szelet és vihart jelent, de Csecse Jóska arczán csak azt tette, hogy hű adófizetői hűségesen lerótták, a mivel tartoztak neki. Az ő arczának fénylő pirossága kitűzött zászló volt, királyi jókedvének kitűzött jelvénye. Ki ne látott volna kisvárosokban piros zászlócskát kitűzve ily felirással: „jég“, a mi a korcsolyapálya megnyitását jelenti? Nos, a Csecse Jóska jókedvének piros zászlócskája azt jelentette, hogy tárva-nyitva áll számunkra szive és konyhája, kedvünkre daskálhatunk pompás sültjében és tepertős pogácsájában.

Engem Csecse Jóska különösen kedvelt. Nem a szép szememért, hanem az anyám borküldeményeiért, a ki — betegeskedésemre való tekintettel — tokaji meg sashegyi bort küldött karcsu, zöldes üvegekben.

Ezek a vignettás üvegek a szakácsunk agglegenyes szobáját díszítették. Ott sorakoztak a polczon, dugó nélkül, s valószínűleg üresen. Szomoru jelvényei a mulandóságnak s kedves emlékei azon bizalmas óráknak, melyeket Csecse Jóska, szobájába bezárkózva, velük töltött, — azokban a jó időkben, mikor még tokaji és sashegyi villogott belőlük a derék szakácsra kaczerán és hivatogatólag, mint szép leányok szeme.

Ezekre az ingatag, törékeny üveglábakra volt felépítve Csecse Jóska irántam érzett szeretetének sziklavára. Teljes erővel süttött rám mindig jóindulatának napvilága, sohasem éreztem kegyeinek napfogyatkozását.

Ennek köszönhettem, hogy a betegségnek minden nyoma eltűnt arczomról, s piros, erős, jókedvű, ruganyos urfivá lettem.

Egy-egy újabb borküldemény átadásakor nem

is mulasztotta el az én derék pártfogóm újra meg újra ismételni e sokat hallott szavakat:

— Csak nincs is az urfinak nálam önfeláldozóbb barátja. Egyrészt jól tartom, a tenyeremből édes mézzel etetem; másrészt megiszom a borát, a mi a fiatal uraknak méreg. Nekem már nem árt, ha meg is mérgezem magamat egy kis tokajival. Isten neki!

Sohasem mulasztotta el különben az én pártfogóm, élénk színekkel ecsetelni a veszedelmeket, melyek a borivásból származhatnak.

Roppant leleményességgel és tiszteletreméltó állhatatossággal sorolta el nekem a bornak (különösen a tokaji és sashegyinek) gonosz tulajdonságait, s egész megrázó tragédiákat beszélt el nekem oly gyermekekről, a kik az orvosok tanácsára erős aszuborokat ittak.

Leirta a lassu vérmérgezést, mely belőle ered; a fájdalmas fejszaggatásokat, a gyomorégést, álmatlanságot, szóval az egész szervezet biztos felbomlását.

Az orvosokat szidta, mint a bokrot. Gyilkosok, mondá dühösen, ha előhoztam neki, hogy ők a tokaji bor hatására nézve tőle eltérően gondolkoznak.

— Sohase igyék tokajit! mindig ezzel végezte be e tárgyban folytatott eszmecserénket. Sohase igyék, a mig engem lát.

Engem a negyedik osztályba vett fel az igazgató, de a tanulás nem volt erős oldalam. A latin nyelvet s a számtant kinnal tanultam mindig. A vegytannal is nehezemre esett foglalkozni, a történelmet szerettem legjobban, mert az leginkább érdekelt. Meg azután a történelem tanára volt a legrokonszenvesebb professzorunk.

Halvány, középmagas pap volt, nagyon világos

s nagyon fénylő kék szemmel, halk, kedves hanggal, melylyel szívünkhöz tudott szólni.

Komoly s előzékeny volt mindig, sohasem hallottuk egy kemény vagy indulatos szavát.

A történelemre kézikönyv volt előírva, melyet maga az igazgató irt és adott ki.

Száraz, lélek nélkül való könyv volt ez, az események rövid elősorolásával, s mint később érettebb észszel átláttam, olyan felfogással és színezéssel, mely a magyar nemzet legbensőbb érzésével ellenkezett.

Szabó tisztelendő ur (igy hívták a történelem tanárát) nem ragaszkodott e könyvhöz előadásaiban. Lelkesedéssel s ékesszólással rajzolta meg azokat az időket, mikor még nemzeti királyság volt Magyarország az Árpádok, s a vegyes házból származott királyok alatt. Szeretettel domborította ki nemzetünk hivatását és dicsőségét és könyves szemmel, elfogódott hanggal beszélt háromszázéves szenvedéseiről.

Mindnyájan éreztük, hogy fiatal szívünk lángja fellobog s hogy magyarnak lenni büszkeség. Hosszu sorban vonultak el lelki szemeink előtt a hősök fényes árnyai. A diadalmas csaták; Mátyás király érczalakja, a mint Bécs megremeg lova patkója alatt; a dicső erdélyi fejedelmek, Bocskay, Bethlen Gábor, a Rákóczyak; a szélben uszó zászlók, rohanó kuruczhadak élén; a „Rákóczy haj! Bercsényi haj!“ megkapó szivrázó dallama...

Kimondhatatlanul fellelkesedtünk ez előadásokon. Legkedvesebb tanárunk halványan, köhécselve, halk hangon mondta el nekünk mindezt, mi csendesen hallgattuk, a mély csendben meglehetett hallani a légy döngését és szívünk dobogását.

Csodálatosan objektív előadása volt a német világról. Csak a pusztá tényeket sorolta elő, valami

erős megjegyzést vagy maró bírálatot sohasem hallottunk tőle az osztrák politikáról vagy ellenségeinkről, sohasem mondta el mi az ő meggyőződése, felfogása, nézete; de objektív előadásában annyi erő volt, mint a tökéletes márványszobrok nyugalmában: örökre és változatlanul megmaradt emlékezetünkben, minden vonala és kifejezése.

Az igazgató hajlott, magas öreg ur volt, sovány, ránczos arcú, hideg modoru, szűkszavu. Valami érdemrendje volt, a mit mindig feltűzött, valahányszor közénk jött. Hires volt szigoráról s nagy aulikus hírében állott.

Egyszer egy novemberi délután toppant be, mikor történelmi óra volt.

Szabó a szokottnál is többet köhécselt s halványsága mindnyájunkat megdöbbsentett.

Széchenyi koráról beszélt s Kossuth első föllépéséről.

Az igazgató megnézte az osztálykönyvet s úgy tett, mintha az előadásra nem is ügyelne.

Szabón meglátszott, hogy zavarban van. Válógatta, latolgatta a szavakat, nem beszélt oly folyékonyan, mint máskor.

A 47-ik évi országgyűlést említette még, aztán hirtelen elhallgatott.

Az igazgató ránézett, aztán fehér, vértelen, kezével intett neki, hogy folytassa. Szabó állhatatosan hallgatott.

— Mondja kérem tovább, fordult felé az igazgató, míg szemében guny villant fel. Negyvenhét után negyvennyolcz következik s e fiatal emberek kíváncsiak arra, hogy ez évben mi történt.

Szabó lehajtotta fejét s csöndesen, de szilárdan mondá:

— Ha negyvennyolczról beszélek, negyvenkilenczről sem hallgathatok.

— Hát ne hallgasson, szólt az igazgató, jég-hideg tekintetét hosszasan nyugtatva a fiatal profesz-szoron. Sőt kérem önt, hogy beszéljen róla. Hisz az én kézikönyvemben pontosan megvan mind-
dén: a boldogtalan izgatás, a felzaklatott szenved-
élyek, a forradalom, a néhány hónapig tartó tragi-
komédia s végre a szégyenletes bukás: Világos! Mindezt elmondhatja ön a fiatal uraknak, hadd ta-
nulják meg belőle, hogy semmiért a világon nem
szabad koczkára tenni a hazát.

Mindezt komolyan, megfontolva mondta, s
gunyos, fürkésző szemét végighordozta rajtunk.

Sohasem fogom elfelejteni Szabó fölmagasz-
tosult tekintetét, a mit az igazgató szavai alatt
reánk vetett. Arczát még mélyebb sápadtság bori-
totta el, de hangja nyugodt és elszánt volt, mikor
végre megszólalt.

— En igazgató urnak ezen felfogását nem
osztom. Lelkiismeretem nem engedi meg, hogy
tanítványaim fogékony lelkébe ilyen tanokat oltsak.

— Milyen tanokat?

— Oly tanokat, melyek foradalomnak hiv-
ják a nemzet szabadságharczát. Oly tanokat, me-
lyek a jogainkról való lemondást hirdetik. Oly ta-
nokat. . .

Még tovább is beszélt volna, de az igazgató-
nak egy parancsoló kézmozdulata hallgatásra inté.
Latinul mondott valamit neki, a mit nem értettünk
meg teljesen.

Kedves tanárunk mélyen meghajtotta magát
engedelmessége jeléül, de mi zugtunk s félhango-
san tiltakoztunk, ezzel mintegy pártját fogva és
tüntetve mellette felebvalójával szemben.

De az egykedvű, hideg, gunyos öreg ember-
nek egy arcizma sem rándult meg. Gyorsan felkelt
s tanárunktól nyomon követve, elhagyta a termet.

Eltávozásuk után olyan volt az iskola, mintha felfordították volna. Csoportokba összeverődve, izgatottan beszéltük meg a történeteket. Abban mindnyájan megegyeztünk, hogy igazgatónk nem jó magyar ember, hogy a történetkönyve a leghitványabb minden könyvek között és hogy egy emberként állunk kedves professzorunk háta mögött.

Valami tüntetésfélében állapotunk meg, macskazenében vagy ilyesmiben. Még javában tervezgettünk, mikor Szabó visszajött. Egy pillantással tisztában volt a helyzettel. Közénk lépett s az ő szivigható, halk hangján azt mondá:

— Ti nem tudjátok még fiaim felfogni, mért kellett úgy beszélni az igazgatótoknak a hogyan beszélt. Én nem magyarázhatom most azt meg nektek. Elégedjete meg azon nyilatkozatommal, hogy ő is épp oly jó hazafi, mint ti vagy én. Tanuljátok meg korán tisztelni mások véleményét és sohase vonjátok kétségbe azok tiszta szándékát, a kik a közdolgokról máskép gondolkoznak mint ti.

Igy végződött e feledhetetlen jelenet, mely oly mélyen belevésődött emlékezetembe, hogy még ma sem tudok rágondolni megindulás nélkül.

Az iskolaév lassan eltelt. Sok levelet kaptam anyámtól és Eliztől, néhányszor meg is látogattak. Bármily jól éreztem magamat az intézetben, türelmetlenül vártam mégis a szünidőt, mikor két hónapra hazamehetek. Ám e közben még egy szomorú eseményt kellett átélni.

Márcziusban Szabó tanár betegeskedni kezdett. Erősen köhögött, arcza megsoványodott és ólomszinüvé vált, égő piros foltokkal — az örökös láz rózsáival — tarkítva. Hangja meggyöngült, rekedten beszélt s a beszédben hamar kifáradt.

Nézése, mosolya oly szomorú volt, hogy meg-

esett a szívünk rajta. A szokottnál is nagyobb szeretettel bánt velünk, szelleme szokatlan fényben ragyogott, mint a nap, mielőtt lenyugszik s mély-séges sötétség marad utána.

Márczius közepén egy hétig elmaradt. Azt mondták, hogy ágyban fekvő beteg. Szerettük volna meglátogatni, de nem engedték meg. Azt beszélték, hogy föltétlen nyugalom kell neki.

Volt is nagy csend. Szobája előtt lábujjhegyen jártunk s suttogva beszéltünk. Szomorúak voltunk mindannyian, nem esett jól a játék s a szórakozás.

Nyolcz nap mulva felkelt s eljött közénk. Megijedtünk, mikor megláttuk, alig ismertük meg, úgy össze volt esve, csak romja volt maga-magának. Köhögéssel küzdve, kinosan beszélt, nagy szüneteket tartott és zsebkendőjét ajkaihoz szoritotta.

Verőfényes tavaszi nap volt, a kertben a fiatal vadgesztenyefákat már ellepték a rügyek és szinte hallatszott a rohamosan szikkadó földnek halk pattogása.

Megkért, hogy nyissam ki az ablakot. A szoba tele lett szőke világossággal, friss levegővel, tavaszi szél fuvásával. A házak felett, a kissé szintelen, tavaszi égbolton könnyű felhők usztak.

Vágyó, hosszú tekintetet vetett le a kertbe s világosan láttam, hogy erősen összerázkódott, mintha valami szörnyű gondolat gyötörné.

Azután folytatta előadását. Mikor bevégezte megéljeneztek. Láthatólag jól esett neki, szemében s ajkán bágyadt, futó mosoly villant meg.

Az utolsó mosoly, melyet arczán láttunk.

— Nagyon szeretném, fiuk, ha nem utolszor látnánk egymást, mondá egészen hozzánk lépve. Ha Isten másképp rendelkezne velem, emlékezzetek vissza tanításimra. Boldog volnék, ha lelkes-

désem tovább élne és munkálna bennetek. Szerettem volna megérni, míg férfiakká váltok s ti veszítetek lezetekbe a haza sorsát... Oh, a haza! Nem szolgálhattam őt másképp, minthogy tűzcsóvákat dobtam lelketekbe. Csak lángbaborulna lelketek...

A köhögés elfojtotta szavát, zsebkendőjét száájához vitte, piczi vérfolt támadt rajta.

Kiment, s kedves szeretett alakja csakhamar eltűnt az intézet folyosójának borongó homályában.

Nem jött többé fel hozzánk. Néhányszor még láttuk őt a kertben, a napsütött utakon, aztán újra ágyba került. Nem kelt fel többé soha.

Egy ködös, esős májusi reggelen megkondult az intézet lélekharangja. Tudtuk, hogy ezt csak akkor huzzák meg, ha a rendnek halottja van.

Egyszerű, szegényes szerzetesi szobájában feküdt kiterítve a nekünk oly drága halott. Összekulcsolt kezében feszületet tartott, szerzetének komor, fekete ruhája volt rajta.

Zokogva, sokáig álltam ravatala mellett, aztán lementem a kertbe s egy marék ibolyát szakítottam, hogy telehintsem vele koporsóját.

Nyugodtan, mozdulatlanul feküdt ott, nemes, halvány arczczal, örökre lezárt szemekkel, utolsó lehelletéig bizva nemzete sorsának jobbrafordulásában...

A történelem tanítását maga az igazgató vette át, az iskolaévből még hátralévő néhány hónapra.

Első előadása nagy meglepetésszámba ment.

Korán elhunyt tanárunkról emlékezett meg, oly bensőségteljes s oly gyöngéden, hogy szivűnket egy csapásra meghódította vele.

Végül e szavakkal rekesztette be előadását:

— Elégtétellel tartozom az ifju halottnak kedveseim. Habozás nélkül s örömmel megadom neki ime az elégtételt, én, az öreg ember, a ki, a természet rendje ellenére, túléltem őt. Neki volt igaza, nem nekem, tudjátok akkor... mikor a közelmúlt évek eseményeiről beszélgeténk. Könyvemből hagyjátok ki azokat a helyeket, melyeket ő kifogásolt. Mint igazgató, igyekeztem mérsékelni őt és titeket; mint utódja, mint tanárotok, én sem mondhatok mást, mint a mire ő tanított benneteket.

Gyermekek voltunk és mégis megértettük őt. Nagy lelkesedéssel fogadtuk szavát. Nem tartottuk többé se aulikusnak, se rossz hazafinak.

Eljött lassankint a nagy, nyári szünidő. Apám, anyám, Eliz, mindnyájan eljöttek értem, hogy diadalal hazavigyenek.

Már felakartam ülni a kocsiba, mikor Csecse Jóska gurult le felém a lépcsőkön, hogy fülembé sugja bucsuját, s hogy teletömje zsebeimet pompás cseresnyés-lepénynyel.

— Csak tokajit ne igyék, suttogá a világon a legkomolyabb arczczal. Csak tokajit ne, a mig engem lát, mert az halálos méreg.

— A mig magát látom! De hisz nem fogom most látni teljes két hónapig?

Egy kicsit zavarba jött, mint a ki féllábával az ügyesen vetett hurokba lépett, aztán furfangos mosolylyal válaszolta:

— Ha csak az a baj, urficska, azon könnyű szerrel segíthetünk. Tudja mit, elküldöm Andrásfalvára a — fotografiámat.

HARMADIK FEJEZET.

Első szereplésem.

Még két évet töltöttem az intézetben, ennek eltelte után kint laktam a városban a tornatanárunknál, a ki jómodu fiuknak jó pénzért teljes ellátást adott.

Csecse Jóska oly érzékeny bucsut vett tőlem, mintha az északi jeges-tenger feküdnék ezentul közöttünk. Rá harmadnap már ott járt nálam s jól érezte magát csinosan butorzott, világos kis szobámban, nagy érdeklődéssel tudakozódva, mikor kaptam utoljára levelet s mikor irtam haza — borért.

Fehér, a tornatanár, karcsu, fekete szemü, délczeg ur volt. Senkisémet nézte volna ki belőle a vasgyurót, pedig híres erős ember volt s félelmes kardvivó. Erejének hírét egy szerencsétlenül végződő birkozás állapította meg.

Valami bikanyaku, izmos mészáros, a ki fogadott, hogy őt földhöz vágja, úgy megölelt aczélkarjával, hogy belső sérülést kapott s néhány nap mulva belehalt a boldogtalan.

Mi, fiatalok, vívni tanultunk tőle. Hirtelen indulatu ember lévén, ha valamelyikünk véletlenségből megvágta, oly vad haraggal vágott vissza, hogy hetekig viseltük testünkön diadalának jelvényeit, a vérrel aláfutott kék foltokat.

Feleségével nem jól éltek, sokat czivódtak, minden kis dolog miatt összekaptak.

Azt hiszem, ezeket az apró házi viharokat a férfi szándékosan idézte fel, mert minden pörlekedés után három napig maradt el a háztól. Ugy hallottuk, hogy ezalatt a három nap alatt mulatás-

nak adta a fejét nagy keservében. Valamikor őrmester volt a dragonyosoknál, ott szokta meg az örökös korhelyéletet s most sem tudott végleg lemondani róla, mikor az Isten fölvitte a dolgát.

Bár sok jövedelme volt, gyakran jutott pénz-zavarba. Feleségének szűken mérte ki a konyhapénzt, a minek mi kosztosai adtuk meg az árát.

Nem igen feküdtünk bizony mi az ő uriházánál rózsákon, mégis szerettünk nála lenni, s ha küldött volna, sem tudtunk volna elválni tőle.

Csillag volt a háza felett, mint a nóta mondja; nem is egy, de négy. Ezt a négy csillagot Kata, Sárika, Rózsika és Pannikának hívták.

Négy leánya volt a házigazdánknak, meg négy kosztosa.

Hiába volt hig kotyvalék a reggeli kávénk, hiába kaptunk kis adag sülteket, hiába éheztünk, fáztunk és türtünk pénzünkért, erről mi akkor nem tudtunk semmit. A négy kisleány aranyfelhő volt, mely megszépítette mindazt a nyomoruságot, a mit a házuknál elszenvedtünk. Azt hittük, hogy királyok módjára élünk, mert egy asztalnál ültünk velük, s abban a hitben éltünk, hogy az ebédhez feladott hitvány lőre ütött a fejünkbe, mikor mi az ő fiatalságuk és szépségük édes borától lettünk holtrészegek.

A leányokat az angolkisasszonyok nevelték, s csak minden második vasárnapra jöttek haza.

Két hétig folyton ezeket a kedves vasárnapokat vártuk s ha másnap az intézetbe újra bementek, ezen egyetlen napnak emlékein élősködtünk a következő tizennégy napig.

Ezeket a feledhetetlen napokat egyszerűen a „mi vasárnapunk“-nak hívtuk s már korra reggel ott leskelődtünk a jól őrzött ajtó körül, várva kicsi hölgyeinket.

Végre jöttek; elragadóan kedvesek voltak fekete bársony capuchonukban s egyszerű, egyforma, lilacsíkos intézeti ruhájukban.

Tekintettel arra a lehetőségre, hogy a fehér-függönyös ablakok mögül gondos apácza-szemek kísérik éber figyelemmel őket, lesütött szemmel, szerényen, aprókat lépve tipegtek mellettünk hölgyeink.

Alig fordultunk be azonban a megyeház szögletén, a hol teljes biztosságban érezték magukat a „nővérek“ erényőrző tekintete elől, egész valójuk hirtelen megváltozott. Egyszerre olyanok lettek, mint a tűz, mely belekap a járókelőkbe s gunyos megjegyzésekkel megégeti őket. Boldog égés támadt bennünk is, ránk villanó szemük fényétől s egész bimbóvoltuk üde bűbájától.

Nem voltunk szerelmesek, — oh! ez a hatalmas szenvedély sokkal később szállott le szivünkre megváltó fényével —; ez ártatlan érintkezésben gyermeklányokkal nem volt még meg ama teljes, vérpiros virágnak kábitó illata, mely a nemi különbség talajából nő fel. Mégis, micsoda kellemes, jó érzés volt az, istenem, mely színültig megtöltötte szivünket meglelégedéssel s verőfényes örömmel, a hogy napsütött, tavaszi hullámokkal vannak tele hóolvadáskor a patakok.

Eljön az idő, mikor az élet minden hulláma átfolyván szivünkön, olyanokká válunk, mint a kiszáradt folyomány, mely hasztalan várja új hullámok jövetelét.

Azt meg kell adni, hogy ezek a velünk egykorú kisleányok sokkal józanabbak és okosabbak voltak, mint mi. Ők már tudatával voltak annak, hogy joguk van a férfiak hódolatára és hogy korlátlanul uralkodnak felettünk szépségük királyi hatalmával.

Ha most, érett észszel vizsgálom életem e szakát, el kell ismernem, hogy még mi komolyan vettük ezen érzelmeket, a kisleányok kinevettek bennünket egymás között s nagyon jól mulattak a mi rovásunkra.

Még mi meghatározott czél nélkül, boldog tudatlansággal imádtuk őket, ők már tisztában voltak vele, hogy mindez csak játék, melynek komoly értelme nincs, mert nem végződhetik — házasságon.

Akármily kicsinyek és fiatalok voltak is, őket már úgy át meg átvjárta a férjhezmenés gondolata, mint a hogy egy erőfélben levő baraczkot átvjár (az érés főfeltétele) a napsugár.

Gyermekes viszonyunkat nem tekintették másnak hadi gyakorlatnál, melyen el kell sajátítani a komoly hadviselésnek minden fogását és minden módját. Annak a komoly hadviselésnek, mely nőkre nézve egyedül a házasság békekötésében végződhetik.

Bizony, ifju barátaim, a kik tizenhatéves korotokban tizennégyéves leányokra vetitek ki szerelmi hálóitokat, bele kell nyugodnotok a gondolatba, hogy ti csak ama fabábuk szerepét játszottátok, melyre felpróbálják azokat a ruhákat, melyeket aztán mások — élő emberek — fognak viselni.

Mig ti becses személyeteket tartván a világrend központjának, a Rózsikák és Katiczák kedves mosolyát és ragyogó nézését magatokra vonatkoztatjátok, azalatt ők el vannak ragadtatva, hogy alkalmat adtatok nekik magukat a mosolygásba és a szép szemek észvesztő hatalmának használatába — jól begyakorolni.

Akkor azonban ki gondolt volna közülünk ilyesmire? Tökéletesen boldogok voltunk, ha lánykánkkal fénylő tekintetet válthattunk; ha a nyitott

ablakon megpillanthattuk ágyacskája fehér függönyét, a mint a légvonat halkan megmozgatta. Czipője kicsiny angolsarka, divatosan felfésült haja, nyulánk alakjának árnyéka a falon, a legközönyösebb szó, mely ajkáról ellebbent, s mely menyei zenének tetszett nekünk . . . szóval, minden kicsiség, mely hozzátartozott, mely az övé volt: önkívületbe, bámulatba ejtett bennünket.

Ha sétaközben, futólag találkoztunk vele; ha a lefüggönyözött zárdaablak mögött fejcskáját véltük rejleni, pedig valami szobalánynak vagy idős apáczá-
nak a közönyös feje volt; ha a kolostorkert kőfalán tul kis lába lépteire ügyeltünk, holott a kertész nagy, nehéz csizmája alatt ropogott a porond; ha a nyitott kapun át egy pillanatra benézhattünk a komor, szűk, hideg udvarra, melyre szobája ablaka nyilik, mialatt a nyitott kapun a kolostor vizhordó szamarai ügettek ki méltóságosan s mi még e szamarakat is nagyon kedveseknek tartottuk: akkor egész napunk derült és boldog volt, rózsaszinben láttuk az életet s az egész világot szerettük volna szivünkre ölelni. Miért? Mily nehéz volna arra ma megfelelni, a mi akkor oly természetes és oly igaz volt!

Márcziusi hóolvadáshoz hasonlított legjobban ez időben szivünk állapota. A nap süttött, könnyű báránfelfhők usztak az égen, a hó alatt ibolya nyilott, a levegő oly édes volt s oly bágyasztó s a hirtelen olvadáستól támadt árviz (szüziés, szertelen érzések árvize) elborította egész valónkat s elöntötte a mi kis száraz hely még eszünkben megmaradt.

Még mi csak álmodoztunk, nem tudva számot adni az édes felindulásokról s homályos, ködben tévelygő érzelmekről, melyek bennünket elfogtak, addig a kis leányok nagyon is jól tudták, mit

csinálnak — s Isten bocsássa meg a bűnömet — azt hiszem eléggé gyakorlatias czélokot követtek.

Mi őket mulattattuk, apró lovagi szolgálatokat teljesítettünk körülöttük, tudatlan czéltábláik voltunk, arra teremtve, hogy rajtunk tanulják meg biztos kézzel lőni be a szerelem nyilait férjnek alkalmas férfiak szívébe.

Mi kényeztettük őket, ellestük apró óhajításait; divatba hoztuk őket, kikiáltva szépségüket az egész világnak s lángoló betűkkel írva fel az égboltjára: „Rózsika, szeretlek“.

Egy emlékezetes vasárnapon a leánykák kint voltak ismét.

Atyjuk szíves volt megengedni, hogy megtakarított zsebpénzünkből himzett selyemkendőt, arany melltűt s párisi illatszereket vegyünk nekik.

Én Rózsikának — az én csillagom ő volt — nagyon csinos holmikat vettem, s piruló arccal, elfogódva, remegő hangon ajánlottam fel neki.

— Elfogadom, kedves Attila, mondá olyan magatartással, mintha szokva volna rá, hogy India gyémántjait rakják le naponkint lábaihoz, s megjutalmazlak érte. Megengeded mama?

Ezzel minden teketória nélkül a nyakamba ugrott s friss kis szája megérinté homlokomat. Forogni kezdett velem a világ, de ő, mintha semmi különös nem történt volna, könnyű tánczlépéssel a nagy álló tükör elé lebbent s magára rakta ajándékomat.

— Szép vagyok? kérdezte a legcsábítóbb mosolyával.

— Nekem szép.

— Neked? mondá vállait vonogatva, másnak nem?

— Legalább nem volna szabad, hogy másnak is tessél, sugtam halkán, hogy anyja meg ne hallja.

— Kis tacskozó, — mondá nekem, a tizenhatéves fiúnak, a tizennégyéves leány s megveregette arczomat rózsás ujjával.

Elhűlve bámultam rá. Merészsége, felsőbbségének érzete elkábitott. Homályosan derengett bennem egy halk sejtetem, sejtelve annak, hogy a tizennégyéves leányok, teljesen kifejlett nőiségük tudatában magasan usznak fejünk felett, mint a felhők, melyeket kezünkkel el nem érhetünk. De a kiválasztott férfi kedvéért lejönnek a magasból, keblére hullnak csendes nyári eső alakjában, hogy zöldbe boruljon tőlük a határ s kipattanjanak a boldogság teljes virágai.

Ezen elmélet helyességét meg kellett élnem még aznap délután.

Nagy uzsonna volt a lányok kedvéért, melyhez én hoztattam a fagylaltot s az édességeket, meg a tokaji aszút. Fialat urak is voltak meghíva, jogászok, gazdászok, valamennyien jó ismerőseim. Volt egy, a kit nem ismertem azelőtt s a kit veszemre ismertem meg ma, egy tűzérhadnagy. Nem tudom, honnan cseppent közénk piros hajtókás barna kabátjában, a kecsegeorru sarkantyus csizmáival, denique itt ült köztünk, önhitten pödörgetve vöröses bajuszát s veszedelmesen sokat foglalkozva Rózsikával.

És Rózsika, — óh, egek! — önmegadással türte udvarlását. Mit mondok, önmegadással? nem, ez nem helyes kifejezés: örömmel, büszkén, boldogan fogadta.

Teljesen előtűnt viseletében a nagyleány, mely eddig csak itt-ott csillant rajta keresztül, mint fitos orrocskája s csillogó fekete szeme az arczát borító fátyolon.

Most egy csapással megváltozott minden. Ez a vörhenyesszőke tűzérhadnagy napsugár volt,

melytől kinyílt az én kis kemény, bordószínű rózsabimbóm, Rózsika.

Egészen úgy viselte magát mint a nagyleányok szokták. Megfeledkezett kurta szoknyájáról s a holnapi leczkéről. Bátran koczcintott a gyűlöletes kamaszszal, háromszor is tele rakta tányérját az én fagylaltommal, sőt — világosan láttam — egy pillanatra oda engedte neki az ujja hegyét az asztal alatt.

Engem figyelmére sem méltatott, mintha a világom sem volnék.

— Rózsika, mondám neki, erőt véve fájdalommon, velem nem koczcintasz?

Mesterien színlelt bámulattal nézett rám.

— Nem, kis tacsó.

— Mért nem? — kérdezém kitörő haraggal.

— Mert nem akarom, hogy becsipj s holnap elővegyenek a tanáraid.

Mosolyogva fordult a hadnagyhoz s szemével felém intve, mondá:

— Szeretem a kis Attilát, nagyon kedves fiu. Ügyes udvarló lesz belőle, ha megnő.

A tüzerhadnagy hangosan nevetett, de a mama pártomat fogta.

— Micsoda beszéd ez, Rózsika? Andrásfalvy ur már tizenhatéves és két év múlva érettségit tesz.

— De mama, — felelt Rózsika vállait vonogatva — csak nem akard elhitetni velünk, hogy a férfikor tizenhat évnél kezdődik?

Türelmem elfogyott, kihivó, ellenséges pillantást vetettem a tüzerhadnagy felé s kitámolyogtam az ebédlőből.

Szobámba mentem s magamra zártam az ajtót. Már sötétedett, a tárgyak s butorok összefolytak a márcziusi alkonyatban.

Levettem magamat a karszékbe, melyre a hűtlen a maga szép kis kezeivel himzett takarót.

Nem resteltem bevallani, hogy keservesen sirtam a szenvedett méltatlanság miatt. Nem tudom meddig ülhettem így, azon bizonytalan reményt táplálva, hogy Rózsika megbánja egyetlen magaviseletét s utánam jő, hogy megvigasztaljon. Fiatal, szép arcza megjelenik a sötét ablaknál s megkocogtatja azt, mint valami szélről hajlitott virágzó almafaág.

Feltettem magamban, hogy megbocsátok neki, de szobámból ki nem ereszttem, még azt az arcztalan tűzérhadnagyot el nem hordja innen a forgósél.

Égő fejemet lehajtva hallgatóztam, egyik félóra a másik után telt el, és ő nem jött.

Jól érzi magát nélkülem, egészen megfelekezett rólam, gondolám sötét nehezteléssel. Azóta hány ragyogó pillantást válthattak s mennyi kedves dolgot mondhattak el egymásnak. Világos, hogy szeretik egymást, de mi van azon a szőke kamaszon szeretni való? A kardja, a sarkantyuja, az olcsó arany sujtásai? Olyan a leány szíve, mint a tengerszem, senki sem ismerheti ki vésszéyes mélységét, örvényét, meglepetését.

Most bizonyára nevetnek rajtam, s kigunyolják fájdalmamat. No hát jól van, bemegyek közéjük s belekötök abba a hórihorgas katonába. Az apától eltanult kardvágásokkal hadd szabdaljam meg a leány imádóját.

Kinyitottam az ajtót, s kinéztem a sötétségbe. Enyhe, csillagos tavaszi éjszaka volt az olvadó hónap halk csepegése hallatszott mindenfelől.

Az ebédlő s a szalon kivilágított ablakai az udvarra szolgáltak, a bentlevőknek árnyai végigvetődtek a tűzfalon. Még az árnyékok zürzavarában is megismertem az ő kedves árnyékát, s mellette egy hosszú, gyűlöletes test árnyékát, mely a leggyűlöltebb s leghitványabb volt szememben a világ minden árnyékai között.

Néhány lépést tettem előre, mikor beleütköztem valakibe, a ki szobám felé futott.

— Maga az, Attila urfi, dörmögé egy mély, vastag hang a sötétben, a Csecse Jóska hangja.

Ritkán örültem úgy meg a látogatónak. Gyertyát gyújtottam s föltettem az asztalra néhány üveg jó bort, a mit otthonról a házigazdám asztalára küldtek.

Csecse Jóska, mióta az intézetből elkerültem, odamódosította a borivásról hangoztatott aranytanácsát:

— Csak akkor igyék tokajit, ha engem lát.

Ez méltányos elismerése volt annak a megváltozott helyzetnek, mely az intézetből való távozással támadt. Most már nem tarthatott kizárólagos igényt atyám borküldeményeire, azon egyszerű okból, mert nem az ő sültjeit ettem többé.

Feldult, szomoru arczomat látva, okát fűrkészte.

— Ugy látom, épen jókor jöttem, fordult felém, mialatt nagy ügyességgel huzgálta ki a boros palaczkokból a dugót. Mi lelte az én kedves urfimat, hogy olyan fehér színe van, mint a napra kitett vászonnak?...

Valami úgy készítetett, hogy hatalmas keblére boruljak s elzokogjam neki bánatomat, de erőt vettem magamon és sietve irt néhány sorral meghívtam egy-két osztálytársamat egy kis barátságos vacsorára.

A fiuk hamar megjöttek, a legközelebbi vendéglőből jó magyaros vacsorát hozattam s asztalhoz ültünk.

Csecse Jóska ült az asztalfőn, körülbástyázva magát boros üvegekkel, melyekből mintegy varázsütésre fogyott a bor.

— Én szomoruan ültem köztük s nagyon

korikus lehettem fitogtatott bánatommal, mely — azt hittem — jól áll nekem.

Fiatal korunkban még szeretjük mutogatni bánunkat, mint fiatal, szőke asszonyok a gyászruhát.

Érdekességem tudatában komoran és sötéten ültem barátaim között, mohón ittam az erős ó-bort, s egyszer minden ok nélkül a falhoz dobtam poharamat, a társaság előtt érthetetlen eme fenyegetés kíséretében:

— Így töröm össze emlékéet, mint e karcsu poharat, mely az ő nyulánk termetére emlékeztet.

Mikor meg Csecse Jóska piros sashegyit bontott, vérfagyasztó mosolylyal suttogám:

— Hah, ha kionthatnám vérét a kamasznak, mely bizonyára nehézkes és fekete, mint a bajor sör!

Ezekből a jelekből eltalálva bajomat, hosszú tűnődés után, Csecse Jóska elhatározta, hogy megvizsgál.

Szinültig megtöltötte poharát, a világosság felé tartva, sokáig gyönyörködött villogó, gránát-piros színében, aztán husos ajkát csókra csucsorítva, lassanként kihörpönté borát.

— Egy pohár bor mindig többet ér, tisztelt urfiak, két leányszemnél. S leányok szívéből könnyebben kifogy a hűség, mint poharomból a bor. Szerelmük törekenyebb az üvegnél. Azért azt tanácsolom az én kedves fiatal barátomnak, hogy sohase csipjen be szép leányok szemétől, addig, a míg jó boroktól csiphet be. Életemben mindig többre becsültem a jót a szépnél.

Öblös, mély hangján bolondos nótába kezdett, mely ezen két sornak végtelen változata.

„Sógor, ugy-e jó bor?

Jó bor ugy-e, sógor?”

A fiuk jókedvvel vágtak bele a nótába s csakhamar dalolásuktól zengett az egész ház.

Én ott ültem, az orrom hegyéig beburkolózva méltóságos szomorúságom fekete köpenyegébe, mignem a bor nekem is a fejembe szállt, forgott velem az egész világ s gondolataim annyira össze-zavarodtak, hogy azt sem tudtam mit beszélek.

Egymás szavába belevágva kiabáltunk, nem uralkodva többé a kifejezések és szavak felett, míg felzaklatott fiatal vérünk meggondolatlan tettek elkövetésére ösztönzött bennünket.

Borunk tizenegy óra felé elfogyott s vendégeim már távozni akartak, mikor a hatalmasan elázott szakács újra szót kért. Két kezével az asztalba kapaszkodva, összefüggés nélkül, zavarosan beszélt.

— Urak, urfiak, válogatott cigány legények! kezdé dadogva, mert a nyelve már nehezen forgott.

— Le vele, kiálták feléje tréfásan.

— Igenis le vele... kapaszkodék meg a szóban. Ma márczius tizenötödike van. Le vele. Nem a márczius tizenötödikével, hanem a némettel!

— Éljen Csecse Jóska! Éljen a szakácsok királya! kiálták lelkesen.

— Igenis, a szakácsok királya vagyok, folytatá, ujjal megragadva az utolsó szót, a mit hallott. Bár volnék a királyok szakácsa, tudom Istentem...

Hirtelen elhallgatott s üveges, bamba szemekkel bizalmatlanul nézett rajtunk végig.

— Nos, mi volna akkor? — sürgeti egy türelmetlen hallgató.

— Mi lenne akkor? Azt nem mondom meg. Csecse Jóskának van esze, Jóska vén róka, Jóskának nem jár senki tul az eszén. Minek árulnám el,

hogy vérengző vadállat vagyok? republikánus...
üres óráimban.

Általános, élénk derűtség fogadta a vallo-
mását.

— Vérengző, mert csirkéket és kacsákat öl,
— adá ki a jelszót valamelyikünk.

A mi barátunk sértődve nézett körül.

— Negyvennyolczban is szenvedtem én a
hazáért. A vörössapkásoknak főztem.

— Olyan kemény gombócokat főzött nekik,
rikoltá az előbbi kötekedő hang, hogy ostromágyuba
téve Budavárát bátran meglövéldözhatték volna vele.

— Csendesen, fiuk szóltam, még mindig bá-
natommal küzdve, s kigyult arczczal egy székre
álltam.

Rózsika engem kis tacsónak nevezett s
kigunyolta tizenhatévemet. Férfítettet kell véghez-
vinnem még az éjjel, hogy megszegyenitsem s
nemes bosszut álljak rajta; olyant, a minő András-
falvy Attilához illik, a kinek ősei oly sok vitézi
tettet követtek el, mint a hány csillag van az égen.

Ezek a gondolatok villantak át lelkemen s
beszélni kezdtem.

— Ne bántsátok Csecse Jóskát, fiuk, ő tiszte-
letreméltó hazafi. Márczius tizenötödike van s mi
meg se koszoruztuk a temetőben a honvédsírt.

— Meg van tiltva. Tele van a város zsan-
dárokkal, a katonaság konszignálva van, mondá
egyik óvatosabb fiu.

— Nem tesz semmit. Ha mi fiatalok nem já-
runk elül jó példával, ki menti meg a hazát?

Még sok mindent beszéltem összevisza, a
mire nem emlékszem s beszédemet Petőfi „Talpra
magyar“-jának elszavalásával végeztem.

A hatás leirhatatlan volt s szavaimra vad jele-
netek következtek.

Engem vállukra kaptak és az ifjuság vezérének kiáltottak ki. Csecse Jóska két tele palaczkot dugott a zsebébe, mint mondá, egyéb fegyver hiányában, a mivel a németben kárt tehetne.

A fiuk lesztek a falról az életlen vivókardokat s a szakács fejébe egy fejtű vaskosarat nyomtak.

Ekként felfegyverkezve, kiléptünk az udvarra. Az ablakokban még villágosság volt, de a társaság elszéledt.

A szobaleány az asztalt szedte le. A minde-nes, a ki a kapunál világított, azt mondta, hogy az egész család színházba ment a tiszti kaszinóba.

— Szépen ünneplik meg márczius tizenötödikét, — suttogám s éreztem, hogy szívem eltelik keserűséggel s elfojtott haraggal.

Az utcák sötétek és csendesek voltak. Az őrzáratok elől meghuzódtunk egy-egy kapuba, mig-nem mellékutakon kiértünk a temetőbe. Az ajtó zárva volt s oly erős tölgyfa-ajtó volt, hogy semmi áron sem lehetett betörni vagy felfeszíteni. A kő-falon kellett bemásznunk s a szakácsot csak nagy erőfeszítéssel tudtuk átsegíteni a másfél öl magas falon. Végre bent voltunk. Meggyújtottuk a magunkkal hozott négy szál viaszgyertyát s azoknak fogyatékos fényénél kerestük a honvédsírt.

Csak lassan mehettünk előre, meg-megbotolva egy-egy fejfába, vagy valamelyik kriptá vasrácsába. A föld sikos és nedves volt a hóolvadáستól, egy-két megriadt bőregér röpkedett közel az arcunkhoz. Egyszer egyikünk hónaljig besüppedt egy beomlott sirba, úgy huzzuk ki közös erővel. Mélységes sötétség borult a temetőre s a városból tisztán áthalatszott a vörös barátok templom tornyának órá-ütése. Éppen éjfél ütött, itt volt a lelkek órája. Minden elszántságunk mellett megborzadtunk egy kicsit.

Élértük a honvédsirt, hol negyvenöt, csatában elhullt honvéd aludta a halál örök álmát.

Körül álltuk a sirt, letérdepeltünk a hideg sáros földre, aztán elénekeltük a szózatot. A márcziusi szél messze széthordta a komoly, fenséges hangokat.

Ebben a pillanatban csikorogva nyílt meg a temető kapuja és fáklyafény hatolt be hozzánk. Tisztán hallottuk a rohamlépésben közeledő katonaság robaját, s a közeledő, imbolygó világosságból szuronyok fénye villogott elő.

Érthetetlen, vad félelem szállt meg bennünket. Egy pillanat alatt nekiiramodtunk a nagy éjszakának, elfujva a gyertyákat, nehogy a fény árulónk legyen.

Csak valahol a kőfalón tul szedtük össze magunkat. Hiába ügyeltünk a legkisebb zajra, nem üldözött bennünket senki.

Apránkint összeverődtünk, csak a szakács hiányzott. Hiába szólongattuk, hiába kerestük a mezőn, hiába mászott egy közülünk újra be a temetőbe, hogy minden áron visszahozza nekünk. Hire-hamva sem volt, úgy eltűnt, mintha valami gazdátlan sir nyelte volna el.

A legmerészebb közülünk vállalkozott, hogy bemegy a temetőörhöz, hirt hoz szegény közös barátunkról.

Mig oda járt, mély csüggedés vett erőt rajtunk. Ott álltunk a márcziusi hideg éjszakában, mardosó önváddal és szégyenérzettel, lehajtott fejjel, szótlantul. Egyikünk sem vigasztalta a másikat s nem vádoltuk egymást. Hova tűnt bátorságunk s hires elszántságunk? Ugy megszasztottak bennünket a hősök sirjától, mint egy csóma megrémült nyulat, melynek a kopók sarkában vannak.

Gyáván viseltük magunkat, holnap az egész

város tele lesz futásunk hírével, gyászmagyarkáknak hívnak majd s szüleink, testvéreink, fajrokonaink szégyenleni fogják miattunk magukat.

De hát mi ütött hozzánk, hogy oly egyszerre szétszaladtunk? Ki kezdte a szégyenletes futást? Micsoda pokoli rémület kerített hatalmába bennünket?

Küldöttünk szomorú hírral jött vissza. Csecse Jóskát a katonák elfogták. Bizonyára vitézül védte magát, elszántan forgatva két boros palaczkját. Most a kaszárnyában van, a hová szuronyok között vitték.

Egyikünk sem szólt semmit. Mindenki érezte, hogy a becsületünkön esett csorbát minden áron ki kell köszörsülni.

— Kiszabadítjuk szegény barátunkat, adám ki a jelszót.

A csipős hidegben a nagy futástól egészen kijózanodtunk; mindeki tisztában volt azzal, hogy ezt a második vállalkozást dicsőséggel kell bevégeznünk, ha vérbe, ha börtönbe, ha fiatal életünkbe kerül is.

Senki sem beszélt sokat, nem jelentkezett zajosan komoly elhatározásunk, némán szoritotta meg mindenikünk életlen kardját s csendesen megindultunk a város felé, egyenesen a kaszárnyának tartva.

Én fölnéztem a csillagos égboltra s a nyugodtan fénylő csillagokhoz fohászkodtam, hogy sikerüljön vállalkozásunk. Most már nem a Rózsika kedvéért akartam férfitettet véghezvinni, hanem az Andrásfalvy-név kedvéért, melyet oly tisztán kell viselnem nekem is, a mily tisztán őseim viselték.

A kaszárnya felső emelete ki volt világítva, ott ma, márczius tizenötödikén komédiát játszanak. A katonabanda harsogó zenéje lehallatszott az

utczára. Odabenn vigan vannak. A kapu nyitva volt s a kongó márványkoczkákon járt fel s alá az őr töltött fegyverrel.

Egy pillantást váltottunk, aztán zárt tömegben léptünk be a kapun. A hogy az őr meglátta fölemelt kardjainkat, fegyver alá kiáltá az őrséget. Egy félszázad katona állt velünk szemben, feltűzött szuronynyal. Az őrmester ránk kiáltott:

— Mit akarnak?

— Elfogott barátunkat, a kit a temetőben fogtak el.

— Jobb lesz, ha aludni mennek.

Mi csak közeledtünk, fölemelt kardunk megmegvillant a kapubejárat két lámpájának fényében.

— Vér fog folyni, ha ki nem adják, — kiáltám az őrmester felé s barátaimnak élére álltam.

Az őrmester habozott aztán töltést vezényelt.

Egy pillanat alatt rávetettük magunkat a katonaságra, úgy, hogy kénytelenek voltak szuronyukat használni. Ezalatt dörögve csapódott be hátunk mögött az ajtó. Az őrmester attól tartott, hogy a fegyverek csörgése s a küzdelem zaja felébreszti a város polgárait, a kik a kaszárnyát aztán istenigazában megostromolják.

A visszavonulás utja el volt vágva, de közülünk senki sem gondolt visszavonulásra. Végre a mindenfelől lesiető katonák elnyomtak és lefegyvereztek. Néhányan sebtől véreztünk, nekem a balkaromat szurta keresztül egy altiszt, a kit aztán úgy ütöttem főbe kettétört kardom súlyos markolatával, hogy menten összesett.

Néhány pillanat mulva koromsötét katonatömlöczökben feküdtünk a földön, bilincsbe verve s teljesen kimerülve.

Nem tudom, meddig lehettem így magányos zárkámban, melylyel mint ifjak vezérét megtisztel-

tek, mikor a vassal kivert ajtó kinyílott s belépett hozzám vadonatuj tüzérhadnagyi egyenruhájának egész pompájában az én vetélytársam. Kis sipkája hetykén a szemébe volt vágva, kard nélkül volt, még azon fehérkeztyüsen, a hogy a tánczteremből lehívták. Felsütött, göndör haja erős pacsuliszagot terjesztett, egyszerre tele lett vele a tömlőcz nyirkos levegője.

Czigarettázva, mosolyogva lépett hozzám s az egyik őrtől elvett lámpával arczomba világított.

Azután megparancsolta, hogy vegyék le rólam a vasakat.

— Legyen oly jó, kövessen, mondá hibátlan magyar kiejtéssel s egy, még fülébe csengő vidám keringőt füttyörészve, megindult előttem.

Nehéz volna leírni, micsoda érzéssel követtem.

A tisztí őrszobába vezetett, a hol a katonaorvos várt. Ez megnézte sebesült karomat s gondosan bekötözte.

A tüzérhadnagy ezalatt nagy léptekkel járt fel s alá a szobában, telefüstölve a szobát a félig kiszitt, gyorsan eldobott s gyorsan másikkal helyettesített cigarettákkal.

— Nos, kérdé, az orvoshoz fordulva.

Egy hét mulva begyógyul, válaszolá az orvos s nyugalmat ajánlva, köszönt és magunkra hagyott bennünket.

A tüzérhadnagy hirtelen hozzám fordult, mihelyt az orvos az ajtót maga után betette.

— Mi az ördögöt csináltak önök? Megtámadni életlen vivókardokkal egy kaszárnnyát, melyben három zászlóalj katonaság van elhelyezve s mindezt azért, mert egy tizennégy éves kis leány önt még igen fiatal embernek tartja; pardon uram, ez örülség.

— De hadnagy ur...

— Semmi de. Elismerem, hogy ön férfihoz

illően viselte magát s úgy verekedett, mint egy igazi Andrásfalvy de Andrásfalva, — ám azontul nem ismerek el semmit. Szerencsájuk, hogy én voltam az inspekciós tiszt és hogy a legénység tűzbe menne értem. Az ezredes bécsi ember, az nem hallott semmit. S van neki jó kifogása rá: az önök harci zaját (itt kissé mosolygott) tulhar-sogta a katonazene. Az őrmester hallgatni fog, mint a sir, az ön által leütött altiszt (dicséretére legyen mondva, pompás ütés volt, uram,) csak elszédült, semmi komoly baja nem lesz. Ily körülmények között legjobb, ha agyonhallgatjuk a dolgot.

— Nincs mit agyonhallgatnom, hadnagy ur. Ha hibáztam, szívesen elviselem következményeit.

— Ja, persze, válaszolá a hadnagy, kezének türelmetlen mozdulatával. Az önök esete fegyveres lázadás. Legjobb esetben besorozzák önöket közlegényeknek s vagy tíz évre elküldik Olaszországba. Hanem még mást is tehetnek önökkel, kedves, fiatal hőseim: egyszerűen bezárják Kufsteinba 5—6 esztendőre.

Apámra, anyámra és Elizre gondoltam és sápadt lettem, mint a fal. A hadnagy kissé derültebben tette hozzá:

— Hanem ebből nem lesz semmi. Szép dolog a vértanuság, de én nem engedem, hogy önből nemzeti vértanu váljék, fiatal barátom. Hogy tudna majd ellenállni Rózsika ennyi veszedelmes varázsnak? Pedig nekem érdekemben áll, hogy önnel szemben jókora ellenállást fejtsen ki ez a fess kis leány.

Oly arczczal mondta ezt, annyi őszinteség volt nyílt, kék szemében, hogy minden ellene táplált gyűlöletem és féltékenységem hirtelen elpárolgott. Az élet ama komoly jeleneteiben, melyeket néhány óra óta átéltem, nincs mit keresni

a Rózsika kedves, bohókás, kissé nagyzó alakjának.

Megszégyenülve éreztem, hogy a fiatal hadnagy a magá exisztenciájának veszélyeztetésével úgy viselte magát egy csomó közönyös fiatal ember sorsával szemben, a hogy csak nagyon nemes s kiváló jellemű emberek viselkedhetnek.

Éreztem, hogy oly szolgálatot tett nekünk, melyet nem lesz könnyű dolog meghálálni. S ha a magam szempontjától ajánlatát vissza is útasíthatnám, nem tehetem azt fiatal, meggondolatlan barátaim miatt, a kiket én sodortam bajba s a kiknek jövője komolyan veszélyeztetve volt.

Némi habozás után meghajtottam magamat a hadnagy előtt, annak jeléül, hogy elfogadjuk kezéből a szabadságot.

Nem tudom, mit mondtam neki, de igaz szívből eredő hálánkról s örökös lekötelezettségünkről szóltam.

A hadnagy kezét nyujtá s nem engedte befejezni hálálkodásomat.

— Ön is megtette volna az én helyzetemben. Én különben bécsi vagyok s bátyám a halálfejes légióban szolgált negyvennyolcban. A nagysarlói csatában esett el s reám hagyta örökségül a magyarok iránt érzett mélységes szeretetét... Hanem reggeledik s önöknek ily kellemetlenül töltött éjszaka után jól esnék a pihenés. Ime, itt jönnek társai is. Menjenek és feküdjenek le otthon, az lesz a legokosabb. A tegnapi kis kalandjukat pedig vegyék úgy, mintha egy rossz álom volna, melyből szencsésen felébredtek.

Kezet fogott mindnyájunkkal s elhagyta az őrszobát, kitörülhetetlen emléket állítván magának szívében.

Nagy örömünkre előhozták a szakácsot is.

Egyéb baja nem történt, mint hogy jól kialudta mámorát a jó hüvös „dunkli“-ban, a hová lezárták. Ezt pedig Csecse Jóska nem szerette, mert a mámort az emberi élet oly boldog állapotának tartá, melynek csak az az egy nagy hibája van: hogy nem tarthat örökké.

Később egész legendákat beszélt nekünk vig poharazás közben arról, mily hőiesen harczolt egymaga egy félszázad katonával a honvéd sir körül.

Nekünk azonban alapos okunk volt hinni, hogy azon szomorú emlékű futás alkalmával ő csak azért nem futott velünk, mert az élvezett bor mennyisége és testének tiszteletreméltó sulya meggátolták menekülő szándékában. — — —

Rózsikát már egy hónapja nem láttam, pedig szerettem volna szemére lobbantani hűtlenségét.

Egy szép áprilisi vasárnapon aztán újra ott leskelődtünk az angolkisasszonyok kapubejárata előtt, várva a szerencsét.

A szerencse ezuttal negyedmagával jött, nem teltidomu, fenséges megjelenésű, komoly, szép arczu istenasszony alakjában, mint a hogy a költők képzeletében megjelenik, s nem is bőségszaruval kezében, hanem négy mozgékony, kaczagó, üde kis leány képében, a kik a földi javak, kitüntetések, dicsőség és megelégedés szerencséje helyett a fiatalság, ártatlanság és a jókedv szerencsáját jelentették. Tehát oly szerencsét, melyet mi akkor határozottan többre becsültünk annál a másik fajta szerencsénél, mely után lihegve fut az emberiség, egymást tiporja, s csalódottan, tört szívvel hanyatlik a sirba, ha a sebesen tovahaladó istenasszonynak legalább az aranyos ruhája szegélyét kezével meg nem érintette.

Azt inditványoztam, hogy egy kis kerülővel a nyári kerten keresztül menjünk haza.

Rózsika rám nézett, s mint a ki megértette, mit akarok, mosolyogva fordult testvéreihez.

— Menjetek előre, hogy Attila háborítatlanul megleczkéztethessen.

— Eszem ágában sincs ilyesmi, válaszolám zavartan.

— Ne tagadd, a szemedből látom.

A leányok nevetve siettek előre, de az én kedvemet alaposan elvette ez a kis szóváltás. Ugy éreztem magamat, mintha üvegből volnék s Rózsika ez üvegburok alatt tisztán látná minden gondolatomat s érzelmemet. Nem mertem a szemébe nézni, szótlánul és bátorítatlanul lépkedtem mellette.

Az alacsony, vertvasból készült kapun a kertbe léptünk. Az utakat már elegyengették s behintették fűvénnyel. A százados vadgesztenyefák tele voltak világos zöld, gyöngye levelekkel, a mi olyan hatást tett rám, mint az olyan idős nők, a kik fiatalon öltözködnek.

Végigmentünk a fal mellett, mely tele volt irva leány- s férfinévvel, a kik itt, a fal mellett elhúzódó cserjés hallgatag árnyékában, szerelmi találkozóra jöttek össze.

Mélázva olvastam e neveket s az alájuk irt évszámot. Némelyik már öreg anyóka s nagypapa azok közül, kik itt fiatalon szerettek s boldogok voltak. Hány nevet választott szét az élet, mely itt egy szivalaku keretben összeölelkezik. Erzsike nem lett a Péter felesége és Péter más leányt vett el, pedig e falak hallották, mikor örök hűséget esküdtek egymásnak.

Leültünk, közel a cserjéhez, mely tele volt szerelmi emlékekkel. Éreztem, hogy szívem mélyéig meg vagyok hatva s szokatlan bátorság fogott el, mely nyíltságra csábított.

— Rózsika, mondtam remegő hangon, de

határozottan, a mi nevünk sohasem kerül ide e falra, a boldog szerelmesek neve közé?

— Nem, Attila. Az a kisasszony még most tanul járni, a kit te szeretni fogsz. Vagy most jönnek az első fogai s keservesen sir emiatt, nem sejtve, hogy még nagyon boldog s nagyon kedves napok várnak rá Andrástalvy Attila oldala mellett. Szerencse, hogy a fogaival bibelődik s nem ér rá féltékenykedni rám, a kivel szerelemről akarsz beszélni itt e félreeső helyen.

Derülten, minden guny nélkül beszélt, szavai mégis nagyon felizgattak. Nyersen feleltem neki:

— Megint tizenhat évemmel bibelődöl, mintha te már nagy lány volnál. Nem elég, hogy a multkor egy teljesen idegen ember előtt tettél nevetségessé?

Kezét kezemre tette, hogy lecsillapítsa haragomat.

— Nagyon fáj, hogy kis tacsskónak mondtalak? No, nem mondom többet, hisz fényesen babyonizáltad, hogy férfi vagy.

Bámulva néztem rá.

— Azt hiszed, nem tudom, hogy egy egész kaszárnnyát akartatok megostromolni, s te voltál a vezér?

— De honnan tudhatod? Mi hallgatást fogadtunk, mert veszedelmes titok ez, Rózsika.

— Jaj, nekünk is vannak hirhordóink.

— Hisz teljesen el vagytok zárva a külvilágtól. Még avatatlan tekintet se juthat be hozzátok, nemhogy hirvivők.

— Mindennek megvan a maga módja, — válaszolá Rózsika s az elfojtott nevetéstől fénylő szemmel nézett rám. — A mama által beküldött sütemény között be lehet csempészni egy-két sort. Mi meg a mosásra kiküldött kötény zsebébe rejt-

hetjük válaszunkat. A magunkforma fiatal leányok rábizhatják üzenetüket a legelső szellőre, mely a kolostorkerten átsuhan; rábizhatjuk a felhőkre, a rózsalevéltre, a kék égen repdeső hófehér galambra. Mindezek szívesen tesznek nekünk kedves szolgálatot s kész örömmel beállanak szerelmi postáknak.

Engem nem ejtett csalódásba a beszéd enyelgő, könnyed hangja, s valami hirtelen, józan világosság derengett fel bennem.

— Te egyetlen embertől hallhattad esetemet, a tűzérhadnagy mondta el neked, kiáltám s szemem kitágult az ijedtségtől. Egy hónap óta nem jöttél ki, tehát nem is találkozhattatok. Honnét tudod mégis? Te titkos levelezésben állsz vele.

Nagyon elpirult s kis kezét számra tette.

— Csitt, ne beszélj oly hangosan, meghallja valaki.

Ragyogó szeme sebesen körülfutott a szomszéd padokon, aztán hangját meghalkítva mondá:

— Őszinte leszek hozzád, mert szeretlek, mintha bátyám volnál. Lerchenfeld írta meg nekem, mi történt.

— Hát csakugyan? kiáltám hangosan.

— Csendesen... bátyám... Én vele teljesen tisztába jöttem.

— Az Istenért, Rózsika, hisz még bakfis vagy, alig tizennégy éves kis leány. Hogy történhetett ez?

— Senkit sem tudnék szeretni kívülre.

— Hisz egyetlenegyszer beszéltetek.

Derülten mosolygott.

— Hát nem elég az arra, hogy egymásba szeressünk?

— Rózsika, azt lehetetlen! te nem mondhatod ezt komolyan.

— Lehetetlen? Hát az nem volna lehetetlen, hogy beléd szeressek? Ha kis leány vagyok, akkor mért beszéltél szerelemről velem?

— Az egészen más...

— Mért volna más? Talán azért, mert te még tíz év múlva sem vehetnél el, holott ő...

— Nos?

— Hallgass ide, Attila, beavatlak titkunkba. Ő két év múlva elvesz engem. A kaucziót egyikünk sem tehetné le, tehát ki fog lépni a hadseregbe. Két év alatt valami jó hivatalt kap — gondolom vasuti mérnök akar lenni — és oltárhoz vezet.

— Rózsika, te mindezt elhiszed neki?

— Mindent elhiszek, a mit ő mond. Ha azt mondja, hogy lehozza a napot az égről: megteszi. Ő mindenre képes, mert szeret engem.

Most láttam csak rajta a nagy változást, a mi fel se tűnt eddig.

Kurta szoknyácskájában is nagy leány volt már Rózsika. Alakja megtelt, magatartása délczeg lett, s a kaczagása hasonlított a vad gerle bugásához. A szeme álmodozó s fátyolozott, mint a felhőkön átragyogó holdsugár. Rászállott már szívére az első szerelem bűbajos, csillagos éjszakája, mely után sokára következik még az élet nappalának gondja, terhe és száraz, józan világossága, melyben a maguk színében látjuk az embereket s a dolgokat.

Végignéztem a nagy fasoron. A nyitott ajtón túl zöldbeborult szántóföldeket láttam, a vasuti indóház vörös tetejét és vadszőlővel befuttatott oszlopait.

A nagy, hangtalan kertben (a mozdonyok sivitása s a vonatok dübörgése, szóval a vasuti állomás közelléte elijeszt a kertből minden madarat)

nyugodtan fénylett az áprilisi verőfény. Fejünk fölött a vadgesztenyefáknak még nem volt árnyéka, a napfény akadálytalanul arcunkra tüzhett s arra kényszerített, hogy egy pillanatra behunyjam szememet.

Mikor újra kinyitottam, elmosódva, bizonytalanul jelent meg előttem a Rózsika kedves arcza.

Mi ment végbe bennem? Az a tudat, hogy mást szeret, mért nem fáj már úgy, mint egy pillanattal előbb? Mi csendesített le, mi nyugtatott meg oly hirtelen?

— Rózsika — mondtam, kezemet nyujtva felé, — nincs más mondandóm annál, hogy jó barátod vagyok s az maradok mindig. Mindent megteszek, hogy megfeleljek belém helyezett bizalmadnak. Igazán, Lerchenfeld az egyetlen ember a világon, a kitől legkevésbé irigylem azt a nagy boldogságot, hogy megnyerte szivedet. Hanem az emberismeretemre ugyancsak büszke lehetek! Tudod-e, Rózsika, hogy egy pillanatig szentül meg voltam győződve róla, hogy Lerchenfeld, ez a bol dog halandó, nem vesz komolyan téged, a kiért — a mint kisült — nagy örömmel válik meg piros hajtókás, barna kabátjától és ezüst sarkantyuitól, mely olyan jól illik neki.

Rózsika nem felelt, csak mosolygott s a levegő egy pontjára nézett. De mily mosoly volt ez! Nem is mosoly, szívéből előtörő belső világosság, mely úgy megvilágította egész kicsi alakját, mint a felhőt a mögötte rejlő napvilág.

A leánykák nemsokára visszajöttek s mi megindultunk hazafelé. Én sokat beszéltem, Rózsika meg állhatatosan hallgatott az egész uton. Csak akkor pirult el s változtatta meg színét, mikor közel a házukhoz egy tűzértiszt magas alakja tűnt föl.

Lerchenfeld volt, a ki egyenesen felénk tartott s kaczerán félrecsapott sapkája alól ragyogó pillantásokat váltott az én kedves nővéremmel. Mert most már bátyjának éreztem magamat s ezt Lerchenfeldnek meg is mondtam.

— Meg akarsz nyugtatni? le akarod csillapítani féltékenységet? — válaszolá derülten s megszorította kezemet.

Éreztem, hogy jó barátokká váltunk s e perczen minden gát leomlott szivünk között.

NEGYEDIK FEJEZET.

Eliz naplója.

Itthon vagyunk, Gmunden sem különb a többi fürdőnél, az élet ott sem igen mulatságos.

Elmosódott bennem az egész nyári utazás képe. Kisebb-nagyobb városokon mentünk át, egyik olyan mint a másik. Az utcák, terek, házak, boltkirakatok s az emberek, mind egyformák.

A szabályos kövezet, az egyemeletes lakóházak, a város közepén levő közkertek, mind régi ismerőseim. Szakasztott ilyen volt a város, a melyet tegnap elhagytunk, s a megszólalásig fog hozzá hasonlítani az a másik város, melyet holnap, holnapután... vagy mit tudom én, mikor, látni fogunk.

Sivár, szürke egyformaság az emberekben s az emberek műveiben: ez a jelenkor. Semmi változatosság, semmi különös, megkapó dolgok! Az egész három heti ut nyom nélkül mult el felettem.

Mióta hazajöttem a „szent sziv“ apáczáktól, nyugtalan, feszült várakozásban élek. Azelőtt ha utra készültünk, ha kedves vendégeket vártunk,

ha verset-kellett szavalnom atyám névnapjára, egy-szóval: ha olyasmire készültünk, a mi megszokott életmódunk rendes folyamától elütött: szívem össze-szorult nyugtalan, izgatott voltam.

Egy idő óta ez a nyugtalanság állandóan gyötör. Szívszorulást érzek, nem tudok nyugod-tan foglalkozni semmivel, minden csekélység fel-izgat, mindent hamar megunok s szemem gyakran tele lesz könnyel minden igaz ok nélkül.

Mit várok? mit remélek? mi lesz velem?

A napok mulnak, a nélkül, hogy várakozás-som megenyhülne. Egyik sem hoz változást, leg-alább egyik nap sem hozza azt a nagy változást, melyet két év óta úgy várok, mint a fák a virágba-borulást.

Négy hét telt el az utazással s a gmundeni fürdőzéssel és életem még mindig egyhangu, mint azok a kissé ködös áprilisi reggelek, mikor a har-matos, hűvös mezők felett fénytelen, szürke vilá-gosság lebeg, tavaszi párák fátyola fekszik az erdőn s a folyamon. A nap még nem kelt fel, de az egész táj várja, hogy felkeljen és megfüröszse őt fénylő sugárözönében.

Elég jó lakást kaptunk Gmundenben egy kerttel körülfogott villa első emeletén.

Anyám jól érzi magát, mert sok felvidéki uri családdal jó össze, a kik az Andrásfalvyakkal valamennyien rokonságban vannak.

Nem sokat adok erre a széles rokonságra, mely, mint egy terebélyes tölgyfa gyökere, hét felvidéki megye földjében ágazik szerte.

Harmincznál több unokafivérem s unokanő-vérem van, valamennyien szépek, francziául gagyogók, büszkék és eleven képzelődésűek.

Szegények, mint a templom egere, de ügye-sen játszák a gazdag felvidéki kiskirályok szerepét.

Mindnyájuknak van egy várromja, mint nekünk, a melynek ők karcsu tornyokat, felvonó hidat, negyven ablakos nyílt frontot építgetnek — képzeletben. Gondolatban falkájuk, versenyistállójuk, vadászkastélyuk és pompás háztájuk van. Addig beszélnek ezt másoknak, míg végre maguk is elhiszik.

A telet düledező, nedves bagolyfészkeikben töltik, mégis egész nyáron Olaszországról beszélnek, a nápolyi öbölről, a Vezuvról, Velenczéről, ezüstszinü olajfaerdőkről, melyeknek árnyékában híres „kuzinjok“, a Himfy-dalok csodálatos írója andalgott és álmodozott egykoron.

Mert tudnivaló, hogy „kuzinjok“, „nagybátyjok“ vagy legalább valami „rokonjuk“ nekik a mult s a jelenkor valamennyi híres minisztere, képviselője, írója, festője és — főispánja, feltéve hogy mindezeknek az uraknak olyan elfogadható ősi nevük van, melynek viselőjével nem derogál atyafiságba keveredni.

„Testi lelki barátom“, vagy „kedves barát-nőm“ a leglazább kötelék, mely az ország valamennyi nevezetes s kiváló emberét harminczhárom unokafivéremhez s ugyanannyi unokanővéremhez fűzi.

Innen van, hogy minden uriembert keresztnévén szólítanak, ha egymásközt róla beszélnek. És innen van, hogy valamennyien kedves és leereszkedő emberek lévén, letegeznek minden alacsony származásu embert, a kinek ebben a czudar demokrata világban az esze meg a szorgalma után felvitte az Isten a dolgát.

Engem nem szeretnek, pedig anyám csillagkeresztes hölgy, a kivel rokonságban lenni dicsőség. Érzik, tudják, hogy ki nem állhatom az ő világukat, képzeletben élő kastélyuk s holdbeli uradalmuk

világát; az ő gazdagságuk, előkelőségük, fontosságuk agyrémével benépesített, szeretetreméltó hazudozásokkal át meg átszótt földfeletti világukat.

Nem is tudnám megmondani, hogy támadt ez az ellenszenv bennem. Sőt azt sem tudom, nem vagyok-e én is az ő vérükből való vér, a ki — mint ők — csak képzeletben élő gyűlölettel üldözöm az ő vidám képzeletük légvárait?

Nem tulságos kegyelettel nézem-e én is az andrásfalvi szentelt romokat, hol hajdan őseim lovagvára állott? Nem ittam-e be mohón én is anyámnak — a csillagkeresztes hölgynek — tanításait? Büszkeségét, kevély zárkozottságát, előkelőségének tudatát nem örököltem-e én is? Nem származott-e át mindez rám, a hogy a nemes fajú rózsából vadrózsába oltott galynak minden tulajdonsága átszármazik a belőle nőtt rózsába: színe, szaga, ereje?

Atyám volt a vadrózsa, kissé csipős, szurós modorával, szívének s gondolkodásának szintelen, egyszerű, utszéli virágaival. Tőle is örököltem valamit: szerettem a szabad levegőt, a szelek járásának kitett nyílt domboldalt, az erdők rejtett, hallgatag tisztásait. S kissé huzódóztam a kerti virágok fényes rabságától, a szabad növést gátoló formáktól, meg a kertész ollójától.

Hogy harminczhárom unokanővéremre viszsztatérjek, azt hiszem, hogy kedves volt nekem az ő előkelő különviláguk, a mit maguknak alkottak; csak az keltette fel az ellenszenvemet, hogy rózsás arcukon, bátor, fénylő szemükön, fitos orrocskájukon kívül semmijük sem volt e világból való, hanem a képzeletnek, az álomnak, a finom s kedves hazudásoknak tartománya vette őket körül, a melyből se nem tudtak, se nem akartak kiszabadulni haláluk órájáig.

Harminczhárom unokanővérem társaságában anyám jól érezte magát. Királynő volt, a ki előtt harminczhárom felsővidéki szép leány hajtotta meg hódolattal gömbölyű, rózsás térdecskéjét. Körülvéve attól a fényes ködtől, a mely harminczhárom felsővidéki kis lány kissé tulzott tiszteletnyilvánításából feléje áradt: semmit sem látott meg a gmundeni fürdőéletből olyant, a mi rá nézve kellemetlen volt.

S az ő harminczhárom hűséges udvarhölgye, viruló, üde szépségük tudatában oly méltósággal hordozta meg a sétányokon egyszerű batisztruháját s lőcsei, meg késmárki vásárokon összeszedett kalapjait, mintha chikket, jó izlést, divatot kizárólag tőlük lehetne csak tanulni kerek e világon.

Ugy viselték magukat, mintha a világfürdő s annak minden berendezése, kényelme és szórakozása egyedül őket illetné. Diadalmasan jártak-keltek, mintha a sétányokon, a fényesen kivilágított étteremben, a játékszobában egy lélek sem volna kívülük. Mintha itt s mindenütt az egész világon az övék volna minden: a napfény, a csillagok, az illatos hársfaerdők, a férfiak mosolya s fénylő pillantásaik és a föld minden országából ide hordott aranynak fénye, (mely nagyon hasonlít a zsákmányára leső tigris, sárga, mozdulatlan megigéző szeméhez).

Oh, én nem voltam elvakulva, tisztán láttam sok olyan dolgot, melyre nem voltam elkészülve s mely nagyon fáj, a mig meg nem szoktam.

A fürdő tele volt angolokkal és amerikaiakkal. Különösen az amerikaiak keltettek nagy feltűnést; csak úgy szórták a könnyen szerzett pénzt. Sokszor elnéztem e hórihorgas, vörös pofaszakállu, fénytelen halszemű férfiakat. Kényelmes

koczkás ruhájuk csakugy lógott rajtuk, illetlenül nyujtózkodtak ki két-három széken, képviselve Albion terjeszkedő természetét; keveset beszéltek, rendszeren a *Times*-t olvasták s mindannyian híres nagyevők voltak, még a kenderszőke, sovány ladyk is.

Véres beafsteknek, hideg halaknak, tengeri rákoknak, mindenféle szárnyas sülteknék reñgeteg mennyiségét fogyasztották el egy-egy ebéd alkalmával. Ebédjük hatvan, hetven frankba került naponta.

Volt ott egy amerikai divatkereskedőné, a ki háromszor változtatta napjában kalapját s öltözetét. Mindent összevásárolt, a mi a kirakatokban megtetszett neki. Azt beszélték, hogy négy hétre negyvenezer frankot hozott magával s becsületbeli kötelességének tartá azt az utolsó krajczárig elkölteni.

Ők voltak itt a legnagyobb urak, a szatócsok és gyárosok szürke, lenézett népe, a diadalmas harmadikrend, míg a szemtelen pinczéznép bennünket fel sem vett, hiába nyult vissza családfánk a honfoglalás idejéig.

A hosszú, rozsdás angolok mellett mint afféle testes lomha felhők uszáltak az amerikai farmerek és szatócsok a fürdőélet egén. Az egész szolgálattevő személyzetnek rajtuk függött a szeme, mindenki az ő mozdulatukat leste, mert ezek a nehéz, sötét borulatok a jelenkor egyetlen hatalmával rendelkeztek: az aranyesővel, a pénzzáporral.

Az apró sértegetések minden tüszurását el kellett szenvednem. A hogy hozzánk hozta az étlapot, a hogy a levest kitöltötte, a hogy kihuzta a borospalaczk dugóját, a hogy fizetéskor visszaadott s a hogy a borraivalót megköszönte: mindez szemmelláthatólag különbözött ama mohó előzé-

kenységtől s alázatos udvariasságtól, a mivel az az angol és amerikai pénzeszsákokat kiszolgálta. Más volt a mozdulata, a hangja, a szeme kifejezése, az egész valója.

Anyám s harminczhárom unokanővérem mindebből nem vett észre semmit. Vagy talán úgy hozta magával a jónevelés, hogy ne vegyék észre a jelentéktelen árnyékot, melyet megelégedésük s ragyogó jókedvük egére egy fogadóbeli rabszolgának a feketefrakkos alakja vetett?

Szivemből örültem, hogy nagy lassan elérkezett a szezon utolsó hete.

Ennek a hétnek egyik kora reggelén egyedül mentem a fürdőkuthoz, csak Plutó kísért, egy rózsás orru, szép fejű, okos nézésű, finom alkatu rattler, az én kedvenczem.

A kutnál nem járt más az öreg bárón s fiatal feleségén kívül.

Mindenki az öreg ur leányának nézte a szép fiatal asszonyt, a ki az egész szezon alatt leányos, hófehér ruhát viselt, minden nap más-más színű szalaggal diszitve.

A gyönyörű, kedves teremtés karjára támaszkodva, feléledni látszott a báró magas, megtört alakja, s fehér hajjal körülvett vonzó arczából fiatalos elevenséggel fénylett ki nyugodt, okos szeme.

Plutó egész bizalmasan futott hozzájuk s a báróné ruhájához dörzsölte fénylő, zsemlyeszínű hátát.

Elpirultam kutyám e neveletlensége miatt s zavartan fogadtam a báró köszönését. Plutót visszahívtam, de ő nem engedelmeskedett, nagy volt a kísértés, hogy maradjon, mert a bárónő megsimogatta őt puha kis kezével és czukrot adott neki s a czukorevés Plutónak mindig nagy gyöngéje volt.

Néhány közönyös szót váltottunk a szép őszi reggelről, Plutóról meg a báró egészségi állapotáról.

A báró nevetve beszélte el, hogy feleségét leányának nézik, a miből sok furcsa félreértés támad. Egy fiatal ügyvéd például három napig kísérté őket lépten-nyomon, mintha árnyékuk volna. Epedő pillantásokat vetett Katinkára, sőt megvesztegette a portást, hogy egy levelet csusztasson a „kisasszony“ kezébe, mikor az „öreg ur“, az apja, nem lesz otthon.

A levélen jót nevettünk s én azt irtam a boritékára: „az öreg ur nem apja annak a szép nőnek, kit ön, uram levelével kitüntetni szives volt, hanem a férje. Különben hizeleg neki, hogy a bárónőt, a ki hat éves asszony, még sokan fiatal leánynak nézik.“

Azóta a fiatal ur mindig gondosan elkerül bennünket, mindenütt kitér az utunkból, pedig én nem veszem rossz néven teljesen jó szándéku tévedését.

Leirhatatlanul gyöngéd pillantást vetett nejére, köszönt s botjára, meg a bárónő karjára támaszkodva, lassu, vontatott lépéssel ment odább. A hűtelen Plutó nagy zavarban állt az ut közepén, nem tudta magát hirtelen elhatározni, hogy velem maradjon-e vagy utánuk fusson?

Én is utána néztem az aggastyánnak s azon gondolkoztam, mi birhatja rá az olyan szép, fiatal nőt, mint a bárónő, arra, hogy hozzá menjen egy öreg emberhez? Mit érez iránta? Hálát, tiszteletet, szánalmat? Mert szerelmet nem érezhet. S lehet szerelem nélkül férjhez menni?

Gondolatokba merülve mentem fölfelé a hegyen. Czipóm átázott a harmatos füben, két tehén jött rám szemközt, nagy, gömbölyű, jámbor sze-

mükkel merően nézve rám. Falusi leány létemre is megijedtem s halk sikoltással ugrottam egy galagonya bokor mögé. Hajlós ágába jól megkapaszkodva, kissé megszédülve néztem le a völgybe, várva, hogy valahonnan felbukkanjon ő... A völgy nyugodtan s derülten terült el alattam. Napfény szikrázott a harmatos gyepen, szelid, hófehér tehenek egykedvűen ropogtatták a friss fűvet, ha egyikük megrázkódott, megszólalt mélán a kolompja. „Ő” nem jött, hogy megmentsen két pár állati szemnek bamba nézésétől. Nem is illenék különben egy regényhőshöz ily rosszul választani meg első fellépésének idejét. Hova lenne akkor a hatás?

A hegyről lesiettem s az erdőhöz vivő utra tértem.

Csenddel, hűvösséggel s az árny meg a napfény váltakozó játékával fogadott a fiatal erdő, valamelyik osztrák gróf tulajdona. Ahogy a szél megmozdította a lombokat, mindenfelől beözönlött a napfény a pillanatra támadt nyílásokon.

Az ut mentén levágott fatörzsek heverték mozdulatlanul, leültem egyre s az összeboruló tölgyfák zöld szövedékén át az apró, fehér báránnyalokkal beszegett égboltra néztem.

A mint így hátra vetett fejjel sokáig felfelé néztem, úgy tűnt fel nekem az égbolt, mint valami nagy, mély, kék viznek csendes tükrözése.

Felálltam és tovább mentem. Az öreg erdészszel találkoztam, a mint vállra vetett fegyverrel járt-kelt a favágók között.

Az erdőt egy helyen irtották, két-három favágó fejszéje érte a halálra szánt fák sudarát, fél-lábnyi magasságban a gyökér felett.

Kiméletlen fejszecsapások csattogásától visszhangzott az erdő. A levágott fák lassan, kemény eséssel, mereven a földhöz vágták magukat, mint

az olyan emberek, a kik szívszélhűdésben hirtelen halnak meg.

Ez a látvány elszomorított s az erdész² köszönését kedvetlenül fogadtam.

— Szegény, szép fák, — mondtam feléje fordulva — mily kár meghalniok ily fiatalon.

Akaratlanul használtam a „meghalás“ kifejezést, mintha élő emberek s nem fák elmulásáról szólanék.

Az erdész busan rázta fejét s hozzámszegődött, hogy házához kísérjen.

— Mindenből hasznot akarnak ma már huzni az emberek. Csak azért ültetik a fákat, hogy legyen mit levágniok. A favágás engem is mindig a meghalásra emlékeztet. Higye meg, Eliz kisasszony, hogy a fáknak is nehezükre esik meghalni, mert ők is örülnek az életnek: a tavasznak, melytől minden legkisebb galyjuk kizöldül; a napfénynek, mely át meg átjárja testüket; s a szélnek, mely megrázza és felfrissíti őket.

Husz perczig tartó sebes járás után elértük az erdészlakot. Ide már nem hallatszott el a fejszék csattogása.

Egyszerű, fehérre meszelt ház volt az erdészlak, három tiszta szobája s egy konyhája volt. Százados tölgyfák terjesztették föléje árnyékukat, kint, az ágas tele volt tisztán tartott csuprokkal, tej, vaj, fekete szeder és frissen szedett, illatos erdei szamóczának.

Az anyóka, az erdészné, fürgén megteritette a szabadba kihozott asztalt s én egy csupor édes, jéghideg tejet ittam meg jóízűen és néhány szem szamóczát ettem utána.

Közel hozzánk, de már az erdőszélen, régi, mohhal benőtt kut volt, legkedvesebb ülőhelyem, valahányszor az erdészlakhoz kijöttem.

Leültem most is a mohos kő szélére s az ágasba kapaszkodva néztem bele a kutba. Négy ölnyi mélységből, félhomályba borulva csillogott felém mozdulatlan, sötétszürke tükre, melyben tisztán megláttam egész alakomat. Senki sem hordott vizet innen, maguk a favágók is inkább a félóránnyira levő csurgó-ban töltötték meg cserépkorsójukat. Az a hire volt a kutnak, hogy egy szép parasztleány beleölte magát szerelmi bánatában. Azóta nem ivott belőle senki, vize még sem romlott meg, üdén, hidegen, változatlanul fénylett lenn a négy öles mélységben, mintha a kutba ejtett nagy, kerek, kissé domboru aczéltükör volna. A tündérek tükre, melyben aranyhajukat fésülik.

Álmodozó természetű lévén, sokszor fürkésztem e kut titkát. Merően, sokáig néztem bele, mig-nem azt hittem, hogy felszínre jött az öngyilkos leány teste s halvány arcza, lezárt szeme, elomló fekete haja képzeletben megjelent nekem.

Mikor az ágasba fogódzva jól belehajoltam a kutba, azon gondolkoztam: vajjon mikor ő utoljára fölébe hajolt s feldult, kétségbeesett arcza ott tükröződött vissza, a hol most az én arczom látszik: mit gondolt? megborzadt-e a halál gondolatától? s a más világtól, mely reá a mélységen tul várakozik.

Már régóta néztem a kutba. Oly tisztán visszaadta arczomat, hogy megijedtem tőle. Egyszer csak néhány röpdöső Katiczabogár eshetett bele, mert a nagy, kerek aczéltükör ezer meg ezer darabra tört s csak nagysokára nyugodott meg az ingó-bingó viz annyira, hogy szorosan a magam alakja mellett egy fiatal, szép férfi arczát pillantottam meg.

Azt hittem álmodom, vagy képzeletem üz játékot velem. A puha, nyári kalap alatt nemes-

szabásu, vonzó arcz látszott. Jól megnéztem. Minden kislánykori babona eszembe jutott, s nem kételkedtem benne, hogy képzeletem valami csodálatos ereje folytán azt a férfit látom a kutban, a kit a sors nekem rendelt.

Ebben a perczen erős kar fogott át s kellemes férfihang szólalt meg a hátam mögött.

— Kisasszony, mindjárt a kutba szédül.

Csakugyan megszédültem. Kezem lehanyatlott a kutágról, fülem zugott, szemem lecsukódott.

Az egész változás néhány másodperczig tartott. Mikor szememet újra felnyitottam a gyepen ültem, közel a kuthoz, s az anyóka erős gyöngyvirág eczettel dörzsölte homlokomat, meg halántékomat.

Valami titkos erőtlől kényszerítve felemeltem fejemet és körülnéztem.

Ott állt, cognacot töltve nagy vigyázattal egy darab fehér czukorra.

Középmagas növésű, arányos, elegáns férfi volt. Különösen a szemei ragadták meg figyelmemet; sohasem láttam szebb, lelkesebb, fénylőbb szemeket az ő szemeinél.

Ugy látszik, megmondták neki az öregek, hogy ki vagyok, mert nem használta többé a közönséges „kisasszony” megszólítást.

Egy ezüstkanálon elem tartá a cognakkal beitatott czukorkát.

— Ez, kérem, használni fog.

Félrevontam számat, mikor az erős szesz nyelvemet érinté.

— Éget, mondám, szememet erősen s hirtelen bezárva, mintha vakító fénysugár érte volna.

— Nem tesz semmit, — válaszolá, s kedves, kissé fátyolozott hangja csodálatosan lecsillapítá felindulásomat.

— Miért lettem rosszul? — kérdém az öreg

anyótól, de azon titkos reményben, hogy az ismeretlen férfi felel kérdésemre.

— Sokáig nézett a kutba. Mit látott ott a maga szép arczán kívül? — felelé, mialatt az anyóka egy pohár friss vizért tipegett el.

— Nem a magam arczát néztem, — mondtam nehezen titkolható kedvetlenséggel. — Annak a szegény leánynak a képét akartam képzeletben elővarázsolni, a ki néhány évvel ezelőtt a kutba ölte magát.

Elkomolyodott s felhagyott a könnyed, enyelgő hanggal — úgy hát e kut egy fiatal leány sirja?

Körülnézett. A kut körül sötét színű, buja fű nőtt s égő színű mezei virágok nyiladoztak mindenütt. Bizonyára érezte a letaposott ezerjófű szagát. A tiszta, átlátszó szeptemberi levegőben fehér vonalakban szállongott a „vén asszonyok nyara“ s a legényhűség virágának szétfuvott bolyhai. Egykettő rászállott divatos, világos kabátjára, gondosan s vigyázattal verte le.

— Így már értem, mondá s szeméből eltűnt a mosoly. Fiatal leányokat megszokta hatni a fiatal lányok tragédiája. Hogy sohasem javulnak meg a férfiak, s hogy sohasem lesznek már egyszer okosabbak a nők!

Szünet állt be, mely után bemutatta magát. Valami szürke polgári neve volt, nem tudtam megjegyezni. De a keresztnéve, Ottó, megmaradt emlékezetemben.

Különben álnevet is mondhatott. Egész valója, minden mozdulata s kifogástalan öltözete nagyurias volt. Valami álöltözetű uri ember, gondolám s makacsul ragaszkodtam e gondolathoz. Ő a mi körünk-ből való. Harmiczhárom unokanővérem fog tanúságot tenni a mellett, hogy polgárembernek nincs módjában eltanulni ennyi eleganciait.

Hazakisért, délben a közös ebédnél hozzánk jött s anyámnak s harminczhárom bájos unokanővéremnek bemutatta magát. Ezek először kereszt-tűzbe fogták. Ez kellemes multság annak, a ki csak távolról nézi. Ha a kiszemelt férfi elveszti hidegvérét, ha finom csaláncsípésektől megkinzott homlokát alázatosan lehajtja, ha legyőzöttnek vallja magát, akkor olyanná válik, mint az erkölcsi halott, a kit másodszor kereszt-tűzbe fogni, szép leányokhoz méltatlan foglalkozás.

De ha diadalmasan kiállja az ostromot, ha nem veszti el fejét az édes háboruban, ha röptiben elfogja s gyorsan visszaröpi az elmésség aranyozott hegyü nyilait, akkor ő lesz a nap hőse, s harminczhárom eszes, ügyes felvidéki leány bálványa, szemefénye.

Ő nagyszerűen kiállta az ostromot, meglát-szott, hogy nagy gyakorlata van az ily ostromok sikeres visszaverésében. Harminczhárom bájos unokahugom egymásután hagyott fel a reménytelen harczczal, s egymásután vonult vissza a mama méltóságának és csillagkeresztes hölgy voltának védősánczai mögé.

Én alig válthattam vele pár közönyös szót, s most homályosan kezdtem sejteni, hogy a mama az én érdekemben rosszul teszi, hogy ily vig, szép és elragadó testőrséget tart maga körül, a minő az én harminczhárom unokanővérem. Égetve, dulva, rabokat ejtve vonul át ez a gyönyörű martalózc-sapat az utjába akadó férfisziveken. Mi marad hát nekem (a ki komolyan s álmodozva, nyomukban ballagok), leégetni s meghódítani való tartomány?

Délután rossz kedvem volt, de unokanővéreim mind róla beszéltek. Nagy kár, hogy ügyvéd, — ebben megegyeztek mindnyájan. Aztán, a mint előre

láttam, nem fogytak ki szépségének s uras modorának magasztalásából. Nem lateiner, egy szivvel, egy szájjal ezt hirdették. Majd meglátjátok, mondá egyikök, hogy ez az ur valamelyik unokatestvérünk. Kisül róla, hogy szép arcza, kedves beszéde, hamisítatlan előkelősége csak a mi szétágazó családunkból kerül ki.

Sőt anyám is komolyan állítá, gyöngyházyelű lorgnetját kifogástalan eleganciával az orrának támasztva, hogy az ügyvéd arcának határozottan Andrásfalvy jellege van.

Este feltettem magamban, hogy nem megyek le vacsorázni a fürdő éttermébe. Főfájást adtam ürügyül, tulajdonképpen pedig magányosság után vágyódtam, hogy kissé összeszedjem gondolataimat.

Lámpát gyújtottam s valami érzékeny angol regény olvasásába fogtam. Nem ment sehogysem. Nem könyvekben, az életben kerestem immár a regényt. S az a lord, a ki Miss Ella lenszőke fejét elforgatja, aztán gyalázatosan megcsalja, s szerelmes szivét megtöri: veszedelmesen kezdett hasonlítani ahhoz az urhoz, a kinek szép arcza az én fejem mellett jelent ma meg az erdei kut tiszta tükörében...

Felkeltem, hogy kimenjek az erkélyre. Ekkor a szomszéd szobában, a hol anyám ezüst-szekrénye s ékszerdobozza állott, halk nesz vonta magára figyelmemet. A szőnyegen óvatosan lépkedő cipőnek a nesze.

Minden vérem a szivemre tolult, bekiáltottam, hogy ki jár ott? A nesz hirtelen megszűnt, s a kiabálásomra valahonnan elősiető szobaleány futólag átkutatta a szobát. Sehol senki. A nehéz, sárga brokát-függöny megmozdult ugyan kissé, de hát azt bizonyára a szél mozgatta meg. A

szobalány kívülről rám zárta az ajtót, hogy a lépcsőkön ne lopózhassék be se tolvaj, se szivtolvaj.

Mert a halk lépésnek zaja mindenféle bolondos gondolatot ébresztett bennem. Például olyant, hogy Rómeó titokban bejő hozzám s a félhomályban térdre ereszkedik előttem, Juliája előtt.

Kissé megnyugodva, hogy a lépcsők felől magamat biztosságban tudtam, az erkélyre léptem.

Uj hold volt, a hold vékony, ezüst sarlója nem adott semmi fényt. Lent, az épületet körülfogó kertben oly méla csend volt, hogy meghallottam az elülő madarak csiripelését s valahol messze, a kert mélyében, a fülemüle őszi csicsergését.

Egy-egy érett őszi barack hullott le fájáról a fübe, annyi zajjal, mintha csupa merész s érett Rómeók potyogtak volna le a kőfalról, melyen át akartak mászni, hogy lássák Juliát.

Julia ott állt az erkélyen s álmodozva nézte a csillagok nyugodt rezgését, a megmérhetetlen égbolton.

S hol van Rómeó? A közös étterem nagy üvegajtói s ablakai nyitva voltak s átvilágítottak a szeptemberi éjszakán. Rómeó ott van, körülfogva harminczhárom bájos farkasveremtől, melyek közül egybe könnyen behull!

Egyszerre felrántotta valaki az erkélyre vezető üvegajtót s az erkélyen leereszkedve, tovább futott a kert gyepén. Az ijedtségtől csaknem kővé meredve néztem a homályban mozgó alakot. Még időm sem volt kiabálni, máris felkuszott a két öles kőfalon s a másik oldalon egyetlen szökéssel vetette le magát.

— Segítség, tolvaj, gyilkos, — kiáltám hangomat visszanyerve, mikor a falon túl keletkező zajra lettem figyelmesé.

Ott két küzdő férfi ütött lármát. A tolvajt

bizonyára nyakon fogta valami magányos járókelő. Erős aczélmárka lehetett, mert nemsokára két férfi alak jelent meg a főúton, elől a tolvaj, utána, kezeit hátracsavarva egy nyulánk, középmagas alak; uriembernek kellett lenni, mert az egyik kertilámpa világánál szemembe tünt laktópánja fénye s világos, divatos nyári öltözete.

A kiabálásomra összefutott cselédség csakhamar istenigazában megkötözte a tolvaj urat; a ki elfogta, könnyű, ruganyos léptekkel sietett fel a lépcsőn. Bizonyára arról akart meggyőződni, nem történt-e nekem valami komoly bajom?

A szobalány kívülről kinyitotta az ajtót s a szalon-lámpa rózsaszín, enyhe világításban megjelent az Ottó nemes, halvány arcza, melyen nem látszott meg a lefolyt, kétségbeesett küzdelem nyoma.

Eléje akartam sietni, de a szoba közepén mozdulat-anul állva maradtam, mintha márványszoborrrá változtam volna.

Mosolyogva szólított meg, mintha misem történt volna

— A ztán még kételkedjék valaki az előérzetekben.

Jókedvűen vacsorázom szeretetreméltó unokanővérei társaságában, mikor hirtelen úgy éreztem, mintha kegyednek rám szüksége volna. A kártyajáték udvariatlan ürügye alatt távozom s egyenesen a villa kapuja felé tartok. Egyszerre az égből vagy a fellegekből egy sötét alak simult alá a kertjük kőfaláról. Czipőit kezében hozza, és közben két ezüst karos gyertyatartót ejt ki a hóna alól. Ezt az urat gondolám, okos dolog lesz nyakon csipni. A többit tudja. Azért bátorkodtam feljönni, hogy személyesen meggyőződjem róla, hogy szép fejének egy hajszála sem görbült meg.

Az utolsó szavakat szokatlanul gyöngéden ejté ki s szép, lelkes szemei szememet keresték.

Megköszöntem neki váratlan közbelépését, de egész valómon meglátszott, (én legalább meg voltam győződve róla) hogy az egész tolvajhistória kellemetlenül hatott rám, s boldog álmodozásomból riasztott fel kiméretlenül.

Egy pillanattal sem időzött tovább, mint a hogy illett és mély meghajlással vett búcsút tőlem.

Én meg újra az erkélyre léptem, de nem néztem utána, hanem a kert azon árnyékbaborult, sötét része felé néztem állhatatosan, a honnét a a bokrok közül a csalogány édes-bus szava szólott.

Az egész tolvajhistóriából egyedül az maradt meg lelkemben, hogy Rómeó mégis csak ott járt-kelt a csillagfényes őszi éjszakában a Julia erkélye alatt !

ÖTÖDIK FEJEZET.

Jégzajlás.

Két év eltelt, külsőleg kezdtem megférriasodni, megvállasodtam, hangom mélyebb lett s csinos barna cotlettem nőtt, a mire megvolt az a határozott véleményem, hogy nagyon imponál.

A tornatanárékat rég otthagytam és elegáns légényszállást béreltem, istállóval, mert anyám úgy kívánta, hogy fogatot és hátaslovat tartsák.

Fogatom teljesen magyar stilű volt. A lovak szerszáma, a jukkerkocsim formája, a kocsisom viselete, mind tősgyökeres magyar.

Ha napfényes délelőttökön kilovagoltam, vagy délután lovaimat hajtottam, szép női fejek néztek utánam a nyitott ablakokból. Nyitott ablak : kinyílt

szív, gondolám, s egyszerü főbolintással, bizalmasan köszöngettem nekik.

A márczius tizenötödiki kaland e két év alatt kiszivárgott s hire elterjedt a környéken.

Fel is kaptak érte az uri családok körében és sok felköszöntőt kellett végigszenvednem fiatalos fővel elkövetett tettemért.

Nem is kellene talán felemlítenem, hogy jól megtanultam a ferblit, kalábert, tarokkot és sok egyéb kártyajátékot, mely abban az időben éppugy hozzátartozott a magyar ember neveléséhez, mint manapság a zongorázás és a francziául beszélés.

Sok pénzébe került apámnak, ez a kártyázási tanfolyam, de soha sem vált szenvedélyemmé, az engem fel nem izgatott.

Barátaim közt különösen egy volt ez időben, a kivel elválhatatlanok voltunk, mint a test és az árnyéka. Péter Ottónak hívták s egy szegény özvegy szatócsné fia volt. Az anyja fűszert, sőt, lisztet, szappant, ostornyelet s szivart árult a kishid-utczában. Szegényesen, összehuzva élt s nehezére esett felnevelni egyetlen fiát. Nélkülözés, olykor nyomor közt nőtt fel Ottó, sötét, homályos szobában élt, soha uri körökben nem forgott, mégis olyan, minden ízében, uri fiu vált belőle, a minővel kevésse találkoztam életemben.

Ki tudná megmondani honnét vette telivér uri hajlamait, s hol sajátította el mindazt, a miben társai közül oly magasan kivált?

Már a természet is pazar kézzel halmozta rá áldásait.

Olyan szép fiu volt, a minőt keveset láttam. Szép, nemes szabásu arcza, lelkes, barna szeme, nyulánk, elegáns növése, kellemes, kissé raccsoló beszéde volt. Azok közé a vonzó férfi szépségek közé tartozott, a kik iránt senki sem maradhat

közönyös. Jó izlése volt s mindig jól öltözködött. Nem olyan vidéki divathős volt ő, a ki nem képes elkerülni a közhahotát; hanem fejlett izlésű uri ember, a ki a divatot nem majmolta minden tulzásában, hanem ellentállni is tudott neki, sőt olykor hadat is üzent hóbortos kinövéseinek, a jó izlés nevében.

Gyorseszű, szellemes, bátor lévén, a ki lélekjelenlétét soha, semmi körülmények között sem vesztette el, nagy sikereket aratott a nők társágában.

De mi férfiak talán még inkább szerettük. Kitűnően kártyázott, s elegánsan nyert vagy vesztett. Pompásan vivott, félelmetes lövő volt, szóval a sportnak minden nemében helyén volt. Soha sem láttam kecsesebben tánczolni csárdást, mint ő; minden bálban sok nézője és bámulója akadt, a cigány maga; nagyobb animóval huzta neki a tüzes csárdást, s az andalgó lassut, mint más ember fiának.

Sokszor faggattam, hol fejlődött ily tökéletes világfivá?

— Ugy születtem, barátom, mindez rám ragadt, azt sem tudom, hogyan, azt sem tudom, hol. Talán a véreben van.

Valóban, a véreben volt, holott se apja, se nagyapja, se dédapja nem értett egyébhez az üzletnél és sült nyárspolgár volt valamennyi.

Olykor öreg, özvegy anyjában véltem feltalálni ennyi szépség s ennyi kellem forrását. De a jóságos, ránczos arcban nyoma sem volt a fiu előkelő szépségének s urias hajlamának.

Egyszer megmutatta Ottó atyja arczképét. Egy ügyes, az élet nehézségeivel, sok szivóssággal küzdő szatócsnak arcza nézett a vászonról reám. Alacsony homloka, makacs, keményen zárt

szája, vastag, husos orra s nagy, lelógó bajusza egyáltalán nem magyarázhatta meg fia szépségét s egész urias valóját.

Harmadéves jogász volt, öt évvel volt idősebb nálam és lassanként oktatómmá, mesteremmé nőtte ki magát. Modora megnyerő és nagyon természetes volt, egyaránt távol a tolakodástól s a hideg tartózkodástól.

Egy kis város szögletes és sok fonáksággal átítatott társadalmában élván, mindig szerencsésen kikerülte az olyan összeütközéseket, melyeket aztán csak fegyverrel lehet megoldani. Félelmes vivóhíre nem tette kihívóvá s türelmetlenné, az összeütközést nem kereste, de ki sem tért neki.

A politizálást nem szerette, a népszerűsége nem sokat adott, minden törekvése az volt, hogy ügyvéddé legyen s irodát nyithasson minél előbb.

Csodálatos emberismerete és élettapasztalata volt, a mit szükség esetén jól fel tudott használni a maga és barátai érdekében.

A kártyán sokat nyervén, bőven volt pénze mindig. Azonkívül oly hitele volt, hogy csak a kezét kellett kinyújtania az uzsorások pénze után s azok habozás és meggondolás nélkül lábaihoz rakták.

A pinczér, a ki nagyon visszaélt a mi fiatalágunkkal, soha sem merte megcsalni őt, pedig mindenki tudta, hogy előtte a pénznek becse nincs s könnyen tulad rajta.

Kereskedők soha sem varrták az ő nyakára rossz portékájukat, még az uzsorások is kimélték s úgy a kedvébe jártak, mintha valami fejedelmi nagy vagyon várna rá, szegény, özvegy anyjának halála után.

A szépség, kellem és szeretetreméltóság hatalmával birva, így uralkodott ő az emberek szivén,

de sohasem élt vissza vele s volt elég egészséges önzése hozzá, hogy csak vigyázva nyuljon a rokonszenvnek azon nagy tőkéjéhez, mely a kis város társadalmában korlátlanul rendelkezésére állott.

Mindig szívesen állt barátai szolgálatára, de ő semmit sem fogadott el tőlük: ez volt az ő ereje s rám gyakorolt nagy befolyásának titka.

Barátsága jótékony befolyással volt rám. Fia-talságom és vagyonosságom híre cél táblájává tett az emberek kapzsiságának és önzésének. Szabók, divatárusok, ékszerészek egytől-egyik azon voltak, hogy én legyek az ő aranytermő fájuk s ugyan-csak rázták, cibálták türelmes gallyaimat.

Nem egyszer adtam kisebb kölcsönöket barátaimnak s váltókat irtam alá értük, melyeket rendszerint nekem kellett megfizetni.

Mióta Ottó elválhatatlan barátommá lett, mindez megváltozott. Apránként elriasztá mellőlem az elősdiakat s mindenféle udvari szállítóim ijedel-mére, kezébe vette számláim rendezését.

— Kedves Attila, mondá gyakran, te kész zsákmánya vagy embertársaid önzésének. Olyan vagy, mint az utszéli fa, mely önként kínálja gyümölcsét minden járókelőnek. Ennek véget kell vetni, barátom, már csak a magad tekintélye érdekében is. Az embereknek nem imponál az olyan, a ki kihagyja fosztani magát. A naivság csak tizenhat éves kis lányoknak áll jól, férfinak nem válik díszére.

... Lerchenfeld ott hagyta a katonaságot s vámhivatalnökká lett. Az eljegyzés megvolt, Rózsikáéknak a rószás fülük sem látszott ki a sok varrásból, himzésből, patyolat fehérnemű készítéséből. Az összegyűlt munka csak úgy égett az ügyes kezükben. Kedves napok voltak azok. Együtt járták sorba a boltokat, kiválasztották a butorokat, csipkét, függönyt, ruhának való selymet.

Én is leereszkedtem néha hozzájuk csinos jukker-fogatom magas bakjáról, honnét büszkén néztem le a világot, melyben hűtelen szép nők járnak-kelnek, kárhozatosan mosolyognak s mély nyomokat hagynak szívünkön, mint angol czipőjük sarka a felázott talajon.

A tél nagy részét otthon töltöttem. Atyám szónélkül kifizette adósságaimat, tetszett neki, hogy ezt a tömérdék pénzt barátaimra és nőkre költöttem el.

— Jó vérű a fiu — mondá szelid megelégedéssel. Én is sok pénzébe kerültem az apámnak tizennyolcz éves koromban. Fiatalság: bolondság.

Ezzel el volt intézve az a kellemetlen ügy, mely nekem oly sok nyugtalanságot és álmatlan éjszakát szerzett.

Anyám nem tudott az egész dologról semmit. Apám egyenesen figyelmeztetett, hogy neki ne szóljak.

— Nagy buba merülne anyád, ha megtudná. Azt hinné, hogy fenéig meg vagy romolva, fiam és siratna keservesen. Nők nem értenek az ilyesmihez; nincsenek tisztában a fiatal vér törvényével. A fától nem veszik rossz néven, hogy kivirágzik, de a fiuktól rossz néven veszik, ha enged ugyanazon nagy természeti erő parancsának, melytől virágba borult a fa.

Ez az intés igazán fölösleges volt. Nem lett volna hatalom, mely reá tudott volna venni, hogy anyámat beavassam titkomba. Sokkal jobban ismertem zárkózott, előkelő, ilynemű bizalmaskodást kizáró természetét és szigorú, vallásos elveit a fiatal emberek erkölcsét illetőleg.

Otthon különben semmi sem változott. Az ispán még mindig megtartotta bagaria-csizmáját s a

fehér keztyűs, kifogástalan inas még mindig ott állt anyám háta mögött, ha ebédhez ültünk.

Apám most is a kertiházban érezte jól magát barátaival, a kik előtt még mindig zárva maradtak anyám lakosztályának fehérre festett, aranyozott ajtói. Lángpallossal, láthatatlan alakban állott őrt az előkelőség és jóízlés e paradicsomának bejáratánál a megtestesült illem szigorú alakja.

Eliz már nagy leány volt. Szép, kissé hideg leány lett; méla, epedő szeme, finom, karcsu növése, halk beszéde nagyon elütött unokanővéreinek vidor, lobogó lánggal égő természetétől. Négyen vagy öten nálunk töltötték a telet s mintha eleven ördögök volnának, fenekestül felforgatták az egész ősi házat. Hangos lett tőlük a nagy, néma uri ház.

Anyám megöregedett kissé. Arcza halványabb lett és megsoványodott, hajában ezüstsálak csillogtak.

Engem, mint a ház örökösét, szokatlan fénynyel fogadtak és egyik ünnepélyt a másik után rendezték a tiszteletemre.

A faluban két század dragonyos feküdt, tisztikara állandó vendége volt házunknak, apám nagy bosszuságára. Unokahugaim szívesen látták a nyalka hadfiakat, németül beszéltek velük, vidáman keringőztek, elfogadták virág- és bonbon-küldeményüket, de Eliz hideg, közönyös, zárkózott maradt.

Ha unokahugai faggatták érte, vállat vont és kitérően felelt.

— Unom őket, — mondá, de szavából kiért, hogy mélyen lenézi hófehér kabátjukat s gondosan fésült, üres fejüket.

Néha, ha nagyon rossz kedve volt, hozzátette :

— Mindenféle jött-ment népség. Csupa „Sol-

datenkind“ ; manipuláns őrmesterek s közlegényből lett kapitányok fiai. Aztán egy-két német koldusbáró, atyjuk a bárói koronát valami katonai érdemrenddel kapta. Egyetlen igazi uri fiu sincs köztük. Hagyjatok békét nekem, nem elég, ha az Andrásfalvy-kastélyban ti, meg anyám jól bántok velük?

Bájos unokahugaim nem is nagyon erőltették a dolgot és a tisztek is könnyű szerrel kárpótolták magukat a házikisasszony gögös közönyéért az unokahugok szeretetreméltóságával és kedves előzékenységével.

Tánczoltak, korcsolyáztak, szánkáztak, bolondos farsangi meneteket és álarczos multságokat rendeztek. Néha pisztolyból célba lőttek ; unokahugaim nem minden szemhunyorítás nélkül, halk sikolyokat eregetve lövöldöztek a cél táblára, mely egy papírból készített, ember nagyságu dragonyos-hadnagy volt, kifogástalan fehér kabátja közepén egy nagy piros szívvvel, mely — Eliz erős megjegyzése szerint, — valami ökörvérből támadt vörös foltnak látszott.

Atyám kényes helyzetben volt a tisztikarral szemben. Lehetőleg elszigetelte magát tőlük, sokszor — sok sűrű dolgát hozva fel ürügyül — be se jött, mikor nálunk voltak. Barátait nem igen hívta meg házához ebben a kritikus időben, mert félt az összeütközéstől. Inkább maga kereste a jó hazafiakat, nagyokat busulván velük a haza során és gyöngéd formában, de annál határozottabban bírálta anyámnak, a csillagkeresztes hölgynek azon eljárását, hogy házából dragonyos-kaszárnyát csinált.

De ezekben a körökben is oly nagy tisztelettel viseltettek anyám iránt, hogy még ezt a dolgot is elnézték neki, bár sértette legbensőbb nemzeti érzésüket. Fátyolt vetettek rá és annál nagyobb

örömmel ittak Eliz egészségére, a ki — a mint apám ezt nekik ragyogó arczczal beszélte — jó magyar honleányhoz illően viseli magát a fehérkabátos tengeri nyulakkal szemben. Fehér tengeri-nyulnak hívták a dragonyosokat, visszaemlékezve arra a boldog, dicsőséges időre, mikor félénk nyulgyanánt, bokorról-bokorra futottak üldöző huszárszázadaink elől Szolnoknál és másutt.

Hazajöttöm változtatott a helyzeten. Nehány hét az én dédelgetésemnek volt szentelve, szük, bizalmas családi körben, csak nekem éltek az én drága kedveseim.

Unokahugaim hallottak valamit harangozni az én rebellis szándékomról, mikor fiatal fővel egy kaszárnnyát akartunk megostromolni. Hirtelen fordult a szél, a német szót s a német tiszteket feltűnően elhanyagolták, nemzetiszin szalaggal kötötték meg hajukat, ingvállban jártak és piczi piros csizmát húztak formás lábacskaikra.

Anyám, az ő nyugodt, hideg fensőbbiségével meg akarta fordítani az ellene fordult hangulatot, de látva, hogy én vagyok az oka és közép-pontja unokahugaim hazafias felbuzdulásának, fokonkint alább hagyott ellenállásával, és a szeme előtt végbemenő házi forradalomnak tétlen nézője lett.

Én siettem a kedvező pillanatot lehetőleg kiszákmányolni. Irtam barátaimnak és néhány nap mulva hét-nyolcz fiatal jogász jött hozzánk néhány heti tartózkodásra. Kossuth-kalapot, szük magyar ruhát, hangos, zengő sarkantyut viseltünk mindannyian. Apám elemében volt, helyünket se lelte, meghordozott bennünket az egész vidéken. Etettek, itattak, ünnepeltek bennünket mindenfelé. Elneveztek a haza reményeinek.

Unokahugaim felhagytak a lovagvárak és

nagyuri kastélyoknak képzeletben való építésével, elfeledték a gótai almanachot, nem beszéltek racs-csolva, német szavak pamutszárait szőve a magyar beszéd fénylő, színes selyemszövetébe. Mondom, mindezt oly könnyen és oly természetesen hagyták el, mintha kalapot vagy kendőt változtatnának.

Demokraták és hazafiak lettek néhány lelkes, csinos jogászgyerek kedvéért, a kik tüzesen és kitartóan tánczolták a csárdást, délczegen megülték a legszilajabb lovat s a kik ezer, kétezer holdas jó magyar föld jövődő urai voltak atyjuk után.

A német világ mintegy varázsütésre eltűnt a kuriánkról. Anyámnak ez nehezére esett, de látva, hogy mily örömet okoz ez az új élet nekem, szabad menetére hagyta a dolgokat.

Hanem Eliz nem változott. Továbbra is megmaradt megközelíthetlenségének hideg, hóborított csucsán. Semmivel sem volt barátságosabb és nyájasabb barátaimhoz, mint néhány hét előtt a dragonyos tisztekhez. Nem vétett a társadalmi formák ellen, nem mutatott gőgöt, de részvétlenül és közönyösen járt-kelt a lelkes, csinos fiatalság között, hasonlóan egy befagyott patakhhoz, melynek mélyébe nem láthat emberi szem.

Én egyszer szóba hoztam ezt anyámnak, a ki nem talált semmi feltűnőt nővérem viselkedésében.

— Ilyen volt mindig, mondá és hangjából kiérzett a benső megelégedés. — Eliz büszke leány, tudja, mivel tartozik őseinek és családjá fényes multjának. Abból a váráblakból nézi a világot, a melynek előtted — fájdalommal mondom ezt — úgy látszik, nem sok becse van már. Te már elfeledted gyermekkorod benyomásait és gyökeresen

megváltoztál, mióta kikerültél anyai kezem alól. Nem hibáztatlak érte, ez már a levegőben van. A régi jó Magyarország társadalmát csak mi néhányan képviseljük. Ti — te és apád, meg fiatal barátaid, meg az egész birtokosság — más uton jártok... Elíz hü maradt ahhoz a neveléshez, a mit én neki adtam. Ő az én kedves leányom, a ki meg tudja becsülni a maga értékét. Sokra tartja magát, jól teszi. Ő Andrásfalvy-leány, de Andrásfalva...

Befejeztem a beszélgetést, mely reám nézve rossz fordulatot kezdett venni. Szeretettel és tisztelettel megcsókoltam anyám kezét, gyöngéd szavakat suttogva neki.

Anyám komoly szemében megvillant az öröm. Megsimogatta fejemet, mint gyermekkoromban. Szeme tele lett könnyel, elhomályosítva lorgnettje üvegét, melyet mindig orrához támasztott, valahányszor a család multjáról s az Andrásfalvyak családi kötelességeiről beszélt.

— Azt teszed, a mit akarsz — mondá sóhajtván. Te vagy a ház örököse, az én egyetlen fiam. Jól tudom, akármily uton jársz, csak becsületet szeresz családodnak, habár nem is mindig örömet nekem.

Ez világos célzás volt legutóbbi viselkedésemre. Csacska unokahugaim bizonyára elárulták a kaszárnyaostrom afférját. Mentegetni kezdtem a magam és barátaim akkori fellépését, leirtam a mardosó szégyent, mikor a temetőből a szuronyok láttára szétrebbentünk a szélrózsa minden irányában; a felbuzdult becsületérzést, mely aztán neki vitt a katonaság puskacsövének.

Anyám figyelemmel hallgatott végig.

— Ismerem ezt a dolgot s eltekintve az anya kétségbeesésétől, a ki félti egyetlen fia életét, nem

tett rossz hatást reám a meggondolatlan — ha nem a család örökösének tetteről volna szó, ugyis mondhatnám: eszeveszett — vállalkozás. Csak őseid vitéz lovagias szelleme nyilatkozott meg benned. Ezen a napon bebizonyítottad, hogy az Andrásfalvyak bátorságát örökölted. Vitézségedet rossz helyen alkalmaztad ugyan, mert a császár politikája ellen tüntettél vele, de végre is nem tulajdonítok nagy jelentőséget neki. Egy nemesebb fajtájú diákcsiny volt az egész. De most már jogász vagy fiam, néhány év múlva nagykoru leszel. Apád áldott jó ember, de nem ért hozzá, miként öregbitse a család dicsőségét. A te fiatal vállaidra vár ez a feladat. A te fényes neved s az én összeköttetésem az udvarral: megnyitják előtted a hirnév, dicsőség s a magas állások pályáját. Hanem rossz uton indulsz fiam. Kezdesz az apád nyomdokán járni: kezded semmibe venni a tekintélyeket s nem az Istentől jövő hatalom hűséges támaszának készülsz, hanem csendes lázadónak, mint atyád. Nem szokásom panaszkodni, türelemmel elviselem, a mit a sors rám mért, de az már még sem járja, hogy atyád semmi tekintettel nincs az udvarhoz való viszonyomra. Végre is azt fogják mondani Bécsben, hogy a történetek után mért nem küldöm vissza a csillagkeresztet? Vissza is küldtem volna már rég, pedig büszkeségem az nekem, de még mindig reménylem, hogy a vele járó befolyással még hasznodra leszek édes, jó, egyetlen fiam...

Nem tudtam rá felelni, szótlanul csókoltam meg kezét. Miért szomorítsam meg azzal, hogy leplezetlenül feltárjam gondolkodásomat? Az iskolában belémoltott hazafias szellemet; hűséget a leigázott nemzet iránt; a reményt, hogy a leszámolás órája nemsokára ütni fog; a gyűlöletet minden iránt, a mi az idegen hatalomhoz tartozik!

Nem volt sem kedvem, sem bátorságom feltárni a tátongó örvényt, mely engem anyám gondolkodásától elválasztott. Nem mennék már én fehér lovon az elé, a ki nemzetemet leigázva tartja. Nem szórnék virágot paripája lábai elé, a hogy a gyermek kor ártatlanságában anyám kedvéért elgondoltam. . .

Ezalatt levelet kaptam Ottótól. Azt írta, eleget tesz meghívásomnak és egy hétre eljő. Vadászni fog velünk, kifárasztja egy kissé magát, mert az örökös ülőfoglalkozás árt az egészségének és tökéletesen elpusztul mellette.

Ennek a levélnek nagyon megörültem. Sokat beszéltem Ottóról Eliznek és unokanővéreimnek: milyen testi-lelki jóbarátom ő nekem, milyen ügyes, milyen kedves, milyen bátor, milyen szép!

— Szóval: egy tökéletes ember, — mondá Eliz, gunyosan vonogatva vállát —

— Igen, egy tökéletes gavallér, — válaszoltam komolyan és előre megjósolom, hogy ti mindnyájan szerelmesek lesztek belé. Te is Eliz, bár hármias jégpánczél veszi körül szivecskédet. Attól tartok, hogy ő lesz a te tavaszod.

Mindezt enyelegve mondtam, s unokahugaim kíváncsian várták a veszedelmes embert, csak Eliz mosolygott hidegen és büszkén, mint a ki teljes biztosságban érzi magát minden férfiak részéről jöhető veszedelem ellen.

Ottó beváltotta szavát és egy derült, hideg februáriusi napon behajtatott hozzánk.

Mig ő kibontakozott fekete asztrakán bundájából, én lovait néztem s ujdonatuj, divatos kocsiját. Az elfogadó szoba ablakából nyolcz kíváncsi, ragyogó leányszem kísérte figyelemmel a „veszedelmes“ hős bevonulását, a kit én összevissza öleltem és csókoltam a viszontlátás örömének első rohamában.

Egyenesen szobájába vezettem, a hol sietett öltözni. Azalatt én utána néztem, hogy lovai jól legyenek elhelyezve. A kocsis már jártatta őket az udvaron. Gyönyörű két aranypej kancza volt, nem több hat évesnél.

Mikorra visszamentem, Ottó készen volt öltözködésével. A csipős téli hideg kipiritá halvány, nemes arczát, friss, üde színe volt, mintha nem is városi ember volna.

Az egész család összegyűlt anyám elfogadó termében.

Ottó mélyen s oly nagy tisztelettel hajolt meg anyám előtt, mintha királyné előtt állana, aztán azazal a leirhatatlan, könnyed, nagyuri eleganciával üdvözölte a lányokat, a mi neki oly jól illett.

Csodálkozva hallottam, hogy Gmundenből az egész társaság ismeri Ottót. Nekem egyike se mondta, sejtelmem se volt róla. Nem tudtam felfogni, mi vihette rá őket, hogy e fürdőbeli ismeretséget előttem eltitkolják.

Ottó is észrevehetőleg zavarban volt, nemcsak a lányok.

— Egyitek sem mondta, hogy ismeritek egymást, mondtam, hol egyikre, hol másokra pillantva.

— Valószínű, hogy nemcsak egy Péter Ottó van Magyarországon, válaszolt Eliz. Nem tudhatuk, hogy a mi fürdőbeli ismerősünk és a te kedves barátod ugyanegy személy.

— De Ottó se szólt nekem semmit, — folytatta, makacsan a tárgynál maradva.

— Talán megfélekedezett róla, — vette át a szót Eliz — hidegen elnézve Ottó feje fölé. Az eféle fürdőbeli találkozás nem igen marad az emberek emlékezetében. Előttem egészen új ember Ottó ur: (ugy-e nem veszi rossz néven, ha Péter

ur helyett csak Ottó urnak fogom ezután szólítani?) Csak annyiban régi ismerősöm, mert Attila sokat beszélt nekünk önről. Attila szemében ön a férfiak ideálja.

Valami szokatlan csipősség volt Eliz beszédében. Egy kedves barátom és vendégemmel szemben mindenesetre feltűnő hang volt: több volt benne a tövis, mint a rózsa.

Meglepetve néztem Elizre, ő kissé összeszorított ajakkal, daczosan nézett vissza rám.

Ottó nem az az ember, a ki nehéz helyzetben elvesztené lélekjelenlétét. Szemében alig észrevehető mosoly jelent meg, mint egy nyugodt, mozdulatlan hullámban csillagsugár tükrözése.

— Nem feledékenységből hallgattam el futó ismeretségünket. Egyszerűen nem tudtam, hogy testvérek s így nem voltam benne biztos, érdekelni fogja-e Attilát annak fölemlítése?

— Ottó ur, ön nagyon szerény ember, — kötődék Eliz. — Oly megszokott dolog önnél egy-egy hősi tettet véghez vinni, hogy még legjobb barátjait sem tartja érdemesnek beavatni, ha egy-egy újabb babért fűz e téren homlokára.

Nekem rosszul esett Eliz gunyos hangja s azért felbuzdítva négy unokahugom ragyogó pillantásától, teljes elégtételt akartam szolgáltatni szeszélyesen fogadott kedves vendégemnek.

— Jól mondod, Eliz, Ottó oly szerény, mint az ibolya, pedig sok dolog van, a miről méltán eldicsekedhetnék. Mit tett Gmundenben olyant, a mi lovagiasságának és bátorságának hírét még növelhetné?

Ottó sietett megelőzni Elizt a bizonyára csipős magyarázatban.

Rendőri szolgálatot teljesítettem. Nyakoncsiptem egy tolvajt. Beláthatod kedves Attila, hogy a

legjobb akarat mellett sem volt mivel eldicsekednem.

Hála unokahugaim vidámságának s aranyos jókedvének, a társalgás jobb fordulatot vett, s a nap kellemesen eltelt.

Este a verandán egy cigarettát szivtam el. Ottó a leányok közt volt, oly ügyesen mulattatta őket, hogy virágos jókedvükben felforgatták az egész házat.

Hideg volt, még a csillagok is fázósan, reszketve fénylettek a sötét égbolton. Járókelők lépte alatt ropogott a frissen megfagyott hó, a béresek lámpája mint egy-egy lidércztűz, úgy mozgott a nagy gazdasági udvaron ide-oda.

Egyszerre csak Eliz állt mellettem. Könnyen volt öltözve, úgy, a hogy a társaságot ott hagyta. Reáadtam köpenyemet, hogy meg ne fázzék.

— Valamit akarok kérdezni tőled, Tilla.

— Mit, édes?

— Ez a — hogy is hívják... ez a Péter igazán ügyvéd?

— Az.

— Polgári családból való?

Az özvegy anyja ma is szatócsné; rövidárkereskedése van. Nem nagyobb, mint egy jókora fecskefészek.

— Kár.

Ugy tetszett nekem, hogy e halkan kiejtett egyetlen szón úgy átüt a csalódásnak és szomorúságnak hangja, -mint valami nedves folt a falon.

— Mért volna kár? kérdeztem, leplezetlen csodálkozással fürkészve az Eliz arcát.

— Mert olyan uras, előkelő fellépése van. Kár az egy szatócsné fiának.

Hirtelen megfordult, hagyta, hogy köpenyem

lehulljon válláról és eltűnt a sötét, hideg téli éjszakában. Egy gyorsan kinyitott ajtón kisugárzó enyhe világosság tudatta velem, hogy bement a házba.

Ottó és Eliz közt történt valami. Mint az előbb gyorsan kinyitott ajtónak a havon végigcsilámló fénye, oly hirtelen villágosság támadt fejemben e gondolatra.

Bár soha sem volt természetem élesen megfigyelni s hiven kibetűzni azt, a mi embertátsaim lelkében végbe ment, most mégis feltettem magamban, hogy résen leszek. Megfigyelem Elizt és Ottót és a mellett oly buta arcot vágok, mintha ötig se tudnék számolni.

Ily gonoszat forralva dobtam el a hóba kiégett cigarettámat és gondolatokba merülve mentem a társalgóba, a hol a család egy szálig össze volt gyűlve. Csak Eliz hiányzott. Azt üzente, fáj a feje és korán lefeküdt.

Egy rövid hét alatt Ottó az egész ház kedvence lett.

Gyönyörűen játszott a „csendes“-t, kalábert, tarrokkot, mi által atyámnak és a szomszéd földbirtokosoknak szemük fénye, kedves partnere lett.

Az udvari dolgokat, kamarások és belső titkos tanácsosok özvegyeinek, vagy nejeinek névsorát könyv nélkül tudta. Tudta, mi a különbség a „Hofbal“ és „Bal bei Hof“ között, a mi finom megkülönböztetés; oly hajszálvékony vonal választja el a két dolgot egymástól, hogy csak beavatottak hatolhattak be annak titkos, mély értelmébe.

Anyámat még sohasem láttam így felmelegedni egyszerü, szürke polgárember iránt. Magához teljesen hasonló szakértőnek tartotta őt udvari dol-

gokban és nekem többször mondá bizalmasan: — Valami főherczegnek lehet természetes fia.

Alig csodálkoztam valami felett oly nagyon, mint anyám e nyilatkozatán. A főherczegek az emberi társadalom legmagasabb és legverőfényesebb hegycsucsán éltek anyám szemében, a hajdani olimpusi görög istenek tőszomszédságában. És most e földfeletti lények egyikét anyám leszállította a siralom völgyének ködös mélységébe, hogy közönséges emberi szenvedélyeknek rabul essék, hogy szeressen és szenvedjen, mint más egyszerű halandó; hogy aranyos felhő alakjában leszálljon valami szegény, szép polgárleány nyitott ablakára és itt hagyja köztünk emberi gyöngeségének bizonyosságát, véréből való vért: egy szép kis természetes fiut...

Igazán nagy kegyében állhatott Ottó anyámnak, hogy a kedvéért ilyen, ő felsége, a császárné udvarhölgyéhez legalább is szokatlan irányban engedjen szabad röptöt képzeletének.

A leányokról nem is szólok. Azok egymással versenyeztek az Ottó kényeztetésében és elragadó kedvességének magasztalásában.

Még az öreg Szekrényesi is hűséges kísérője volt Ottónak apró vadászkirándulásaiban és nagy bagaria csizmájában mellettem lépdelve, sokszor sóhajtá:

— Szakasztott olyan, mint a boldogult fiam. Soha sem láttam, hogy két ember így ráüssön egymásra.

Pedig, a hogy a régi cselédektől hallottam, az öregnek vitéz, derék fia kissé vöröshaju, szeplős, hórihorgas, csunya legényember volt, a kit csak a szeretetében elfogult apaszem hasonlithatott az andrásfalvi „kerekasztal“ szépséges hőséhez, az én gyanutlanul előttünk lépdelő Ottó barátomhoz.

Csak Eliz volt hideg, gunyos, kötekedő hozzá. Mélázó kék szemében néha szinte a gyűlölet sötét tüze szikrázott.

Ottó derülten viselte el a szeszélyes leány szemmel látható ellenszenvének jéghideg súlyát.

Csak egyetlenegyszer fakadt ki előttem :

— Nővéred ugyan kedves leány, de gyűlöli a mi szürke polgárosztályunkat. Nincs egyéb hibám, csak az, hogy nem lovagvárban születtem. Pedig hát nem rajtam mult. Elhiheted, hogy szívesen születtem volna például a terebesi kastélyban.

Én mentetetni igyekeztem Eliz viseletét, Ottó hallgatott, azután élénken mondá :

— Nővéred nem szorul védelemre, galambocskám. Akármilyen is ő : tökéletes leány. Az semmit sem von le az ő értékéből, hogy nem tetszem neki. Azért ő mégis szép, jó leány marad, a milyent egyet sem láttam világéletemben.

E beszélgetés hatása alatt komolyan szólottam Elizzel.

— Nekem Ottó vendégem és barátom, — mondám. — Ő kifogástalanul és udvariasan viseli magát az egész háznéppel szemben. Jogosan elvárhatná tehát, hogy legalább a köteles udvariaságot vele szemben is megtartsátok. Ha neked nem tetszik Ottó, arról senki sem tehet. Módomban áll hidegen és közönyösen viselkedni vele szemben, de arra nincs jogod — és legalább is furcsa magyarázatokra adhat alkalmat — hogy folytonosan hadi lábon állj vele, a mig, mint kedves vendégem, nálunk tartózkodik.

— Oh, hát panaszkodott? — kiáltá Eliz, türelmetlen mozdulattal. Bevádolt nálad?

— Se nem panaszkodott, se be nem vádolt, — felelém szigoruan, — de utóvégre is az nem illik.

— Eleget elkényeztetik, válaszolt Eliz dacosan, az egész háznép az ő diadalszekerét huzza, elég megtiszteltetés ő magassága, Péter... de kérem, Pé... ter Ottó urra nézve, ha ő felsége udvarhölgye őt valamelyik főherczeg... sarjának tartja. Ha akarod, nagynénémhez utazom arra az időre, míg ő magassága magát szerény házukban jól érezni méltóztatik, de én nem fogom őt színes pávatollakkal legyezgetni és csiklandozni, mint kitűnő unokanővéreim, a kik úgy forognak körülötte, mint a csillagok a nap körül.

Gyorsan otthagyt, hanem e percztől kezdve alábbhagyott gunyolódásaival és hidegen, részvétlenül, szótlanul ült négy unokahugom és Ottó vidám társaságában.

Ez alatt nálunk különös dolog történt.

Magyarország polgárai kezdték megtagadni az adófizetést, ezzel is tüntetve, hogy a nemzet nem adja fel azon jogát, hogy adókat csak a magyar országgyűlés szavazhat meg.

És ebben az általános nemzeti tüntetésben a tehetősek, a földbirtokosok, papok, az uri osztály járt elül jó példával.

Mint gyújtószikra szállt szét a hír az egész országban, hogy egy katolikus érsek is megtagadta az adófizetést, s mikor a hatóság végrehajtókat küldött rá, lekasztotta nyakából a gyémántos arany főpásztori keresztet, megcsókolta és a végrehajtó lábai elé dobta:

— Nesztek, ez, foglaljátok le a törvénytelen adó fejében.

Az eset roppant feltűnést keltett, mélyen felkavarta a honfiak szenvedélyét és makacs ellenállásra buzdította még a félénkebbeket is.

Hanem a hatalom se tréfált. Katonaságot küldött a nemfizeléssel tüntető hazafiak nyakára,

azok felették éléskamráját, felprédálták drága borát, ezerféle válogatott alkalmatlansággal bosszantották a háziakat, és nem mentek el addig, míg a keménynyaku honfi meg nem puhult és szépen le nem fizette adóját.

A magyar ember házát kaszárnyákká változtatta át a feldühödt hatalom, mintha csak valami idegen, megszálló hadsereg garázdálkodnék az Istentől megáldott Tiszamentén, a Dunántul és a felsővidéki megyékben.

Egy este — február végén — atyám igen nyugtalan és komor volt az egész vacsora ideje alatt. Vacsora után a lányok zongoráztak és táncoltak, Ottó Elizzel beszélgetett egy ablakmélyedésben. Nem tudom, mi közlendőjük volt egymással, de feltűnt, hogy Eliz kedves arczáról és szeméből eltűnt a hidegségnek s a fel sem vevő közönynek kifejezése. Figyelmesen hallgatta Ottót, a ki halkán, csaknem suttogva beszélt.

— Micsoda titkokot van? mondám, hozzájuk lépve s ujjammal Ottót tréfásan megfenygetve.

Csaknem elrontottam mindent, Eliz büszkén emelte fel fejét és arczán újra megjelent a régi, fagyos, csaknem ellenséges kifejezés.

— Nem titok, a mit beszélünk, szólt és készült, hogy magunkra hagyjon. Barátod komoly dolgokat közölt velem, melyek családunkat érdeklik. De nem zavarom önöket tovább, tette hozzá megbiczczentve szép, kevély fejét Ottó felé. Köszönöm uram, hogy bizalommal volt hozzám, bár ez a dolog tulajdonképpen fivéremet illette volna első sorban, nem engem, a ki ebben a kellemetlen ügyben úgy sem lehetek szolgálatára.

Elment, Ottó komolyan, talán nagyon is komolyan nézett utána, a mint nyulánk szép alakja

eltűnt a szalon nehéz, aransárga függönyének árnyékában.

— Sehogy sem tud kibékülni a jelenlétemmel — kezdé, — már látom, hogy meg kell rövidíteni az itt mulatásomat... Különben is a munka nagyon összegyűlt otthon.

Marasztottam, kérleltem, de ő nem felelt.

— Hagyjuk ezt, Tilla, komoly dologról akarok veled beszélni. Holnap egy félszázad dragonyos jön hozzátok a megye székhelyéről. Apád is megtagadta az adófizetést, ezek a fehér tengeri nyulak most exekuczióba jönnek.

— Ez nagy baj — anyám miatt.

— Azért beszéltem nővéreddel. Hátha ő szép szerével rávenné atyádat, hogy hagyjon fel tündető szándékával? Ilyesmivel ugy sem lehet megmenteni a hazát. És végre is mélyen fogja sérteni anyád legbensőbb érzelmeit. Egy udvari dáma férjének udvarában katonai exekuczió: ez még se járja!

Ottó közlése igazán nagy zavarba ejtett. Tudtam apámról, hogy ebben a kérdésben — mely akkor a jó hazafiság aranytartalmának próbaköve volt — semmi szín alatt sem enged. Mi lesz akkor, ha anyám haragra lobban e politikai tüntetés miatt? Valamelyikök kell, hogy meghajoljon a másiknak akarata előtt! De melyikök legyen az? Apám semmi esetre sem, mert honfitársai előtt hamis világításban tünnék fel lovagias meghódolása a felesége érzelmei, politikai iránya (a nép nyelvén szólva) aulikus és császári hajlama előtt.

Nem volt más hátra, mint latba vetni minden fiui befolyásomat, hogy a fenyegető családi viszályt még csirájában elfojtsam. A habozásra, latolgatásra nem volt idő, azért én egyenesen anyámhoz indultam, szorongó szívvel és nem kis félelemmel.

Apám és anyám közt heves jelenet játszódott le a katonaezekuczió miatt. Anyám szokatlanul indulatos volt. Kijelenté, hogy a szenvedett lealáztatások keserű pohara immár csordultig megtelt. Ő nem hajlandó tovább tűrni legbensőbb érzelmeinek, dinasztikus hűségének folytonos sértegetését. Ő tiszteli férje politikai meggyőződését; panasz nélkül tűrte azt a nagy csapást, hogy egyetlen fia felforgató elvek szerint neveltessék; de azt már nem képes elviselni, hogy egy udvarhölgy ékszerait azért foglalják le, mert férje nem akarja megadni a császárnak, a mi a császáré, tudniillik az adót. Ha gyermekeinek atyja feltétlenül ragaszkodik tüntetési szándékához, ő az erőszaknak engedni fog. Erre néhány hétre elmegy rokonaihoz, ott vonja meg magát. Hanem aztán ne is várja senki, hogy a rossz uton járó család dolgaival sokat törődjék. Ha majd minden építményük a fejükre omlik, ha a családi tekintélye, vagyoni állása komolyan megrendül; ha, egy szóval, a férje politikája a családi szekeret örvény szélére viszi: majd akkor előáll ő és megmenti a család becsületét és egzisztenciáját. Csak a végső veszedelem idején ajánlja fel befolyását és az udvarnál elfoglalt diszes állását, hogy megmentse, a mi még megmenthető...

E beszéd után, melyben minden keserűségét kiöntötte, szegény jó anyám minden kérésünk dacára kocsira ült s elhajtatott, mint évekkel azelőtt, a „császár“ körutja alkalmával.

Másnap bevonult az udvarra egy félszázad dragonyos, szép, barna, magyar eredetű hadnagy vezette őket.

A hadnagy ügyes, tapintatos fiu volt. Tisztában volt a rábízott feladat gyűlöletes voltával. Szigorú rendet tartott a legénység között, ő maga

ritkán alkalmatlankodott, vasszigorral fenyegette katonáinak legkisebb rendetlenségét.

A legénység segített a cselédségnek, főleg az istálló körül. Fát vágott, vizet hordott; apám lovai oly tiszták voltak ügyes kezük alatt, mintha kisaszonyok volnának.

Atyám és mi belenyugodtunk, hogy miután a becsületnek elég van téve, ki kell fizetni mielőbb az adót, mert először: a nemfizetés elve már így is fényesen meg van óva; másodszor: anyám mielőbb visszajő közénk; harmadszor: mert világos, hogy ilyen udvarias, humánus hadnagy, a ki rendben tudja tartani legénységét, ott maradhat az andrásfalvi portán a világ végezetéig, még se válik ottartózkodása kellemetlen, elviselhetetlen büntetéssé. Okos, meleg szívű magyar ez a dragonyos hadnagy, a ki nem hajlandó megszerezni házunknak a mártírium dicsőségét.

Nem is fogadott el semmi szivességet. Nem ebédelt velünk, nem fogadta el a részére felajánlott fogatot, egyáltalán nem mutatkozott szobáinkban. A kerti házban rendeztetett be magának egy szobát, ott az időt olvasgatással, szivarozással vagy alvással töltötte. Délutánonkint kilovagolt lovásza kíséretében, ha családtaggal találkozott, udvariasan köszönt, de soha sem állt szóba egyikünkkel se.

Még az öreg ispán is azt mondta, a ki pedig fia halála óta gyűlölt minden németet, hogy „ez az ember olyan, mintha nem is német volna.”

Mihelyt az adó ki volt fizetve, a hadnagy magaviselete megváltozott. Küldetésének gyűlöletes része be lévén fejezve, az elutazás előtti napon nővérem és négy unokahugom udvarlására sietett.

Unokahugaim olyanok lévén, mint a gyertyaláng, mely a legkisebb légvonatnak meghajol s

érzékeny a levegőnek minden újabb mozgása iránt, most a rendelkezésükre álló huszonnégy óra alatt Kökörösényi gróf dragonyos hadnagy urat árasztották el kedveskedésükkel.

A gróf ellentéte volt Ottónak. Barna, erős vonásu, kissé nyers modoru, sötét szemü. Ottóval érezte, hogy mily mély társadalmi örvény tátong a szürke polgár és a magyar mágnás között. Csakhamar azonban észrevehetővé vált Ottó fölénye. Szellemes, csipős beszéde, vonzó társalgása, vidám merészsége, (mely néha olyan volt, mintha pezsgőtől rugott volna be), föléje kerekedtek a gróf kissé komor, sötét, merev magatartásának.

Valami érthetetlen, titkos versengés folyt e két különböző természetű fiatal ember között, a kik pedig most találkoztak először életükben.

Szellemi téren leszorulva, a gróf a sport terein akart fényes diadalt aratni Ottó fölött. Hanem ebben csalódott csak keservesen. Vivásban mindig őt-hat tust kapott tőle, a míg ő egyszer megvágta. S mily könnyedén, mennyi elegáncziával kezelte a kis ügyvéd a kardot! Hozzá képest a gróf kezében oly nehézkesen és oly dühösen forgott a fegyver, mint egy megbomlott szélmalom szárnyai.

A gróf jobban tudott lőni, mint vivni, de Ottó pisztolylyal husz lépésről egyenkint kilőtte a piros hetes szemeit.

— Az ördögbe, hol tanulta ön mindezt? veté oda a gróf bosszus kevélységgel.

— Jaj gróf, a fegyverforgatás megszűnt az ön osztályának kiváltsága lenni.

Mindezen erő- és ügyesség-versenyen ott volt Eliz és valamennyi unokahugom.

Unokahugaim Ottó mindezen ügyességének hatása alatt újra hozzá szegődtek, de Eliz halván, bosszusan, kedvetlenül látta, mily magasan

áll ez a férfi valamennyi többi férfi felett. E miatt szokatlanul kitünteté a grófot, a ki ezt kedves kárpótlásul vette a szenvedett vereségekért.

— Péter urnak semmije sem hiányzik arra, hogy tökéletes lovag legyen, mondá ingerülten, csak egy — vára.

— Meg a kaczagányos ősök — tette hozzá Ottó szeliden, karját karomba öltve. — De hát erről — beláthatja kedves nagysád — nem tehetek. Elhiheti, hogy hibámon kívül történt.

Szükségesnek láttam, hogy erős tréfával üssem el a dolgot, és hogy végigöntsem egy kis hidegvizzel Eliz kevélységének minduntalan felcsillanó égő zsarátnokát.

— Ne busulj, kedves Ottó — mondám az omladék családi várra mutatva. — Olyan várad neked is lehet még, a minő Eliz hugomnak van. Egyetlen épen maradt ablakával olyan, mint a félszemű ember, és bagoly-uraságok laknak benne magas házbér mellett.

Eliz hajátövéig elpirult, de Ottó gyöngéd udvariassággal sietett kimenteni mélységes zavarából.

Eliz azonban daczosan harapott ajkába és a gróf karját kérve, megindult a fedett tornacsarnokból, a honnét tisztán látszott a várrom, a mint merően és régi dicsőségről álmódózva néz alá a völgybe, épségben maradt egyetlen ablaküregével...

Kökörcsényi gróf visszatért állomására, de minden másod-harmadnap átlovagolt hozzánk.

Általában közte és Eliz közt bizalmas, meleg barátság keletkezett. Eliz sokszor — szinte tüntetőleg — éreztette vele rokonszenvét.

Anyám, a ki időközben a katonai exekuczió eltávozásáról értesült, hazajött és nagyon kitüntette a grófot, a kinek anyját jól ismerte és a kivel

együtt nevelkedett a „Szentsziv“ apácák előkelő intézetében.

Ő hát jó szemmel nézte a grófnak naponkint jobban növekedő vonzalmát Eliz iránt, azon titkos reményben, hogy megszeretik egymást a fiatalok és az Andrásfalvy-leány méltó férjet kap: egy eleven grófot.

Eliz és a gróf rohamos közeledése egymáshoz Ottót szomoruvá és szórakozottá tette. Ingerült, rosszkedvű volt, elvesztette azt a hatalmas, egyforma, nyugodt derűtséget, mely leginkább a nyári égbolt derűtségével volt összehasonlítható. Lelke olyan lett, mint a folyó, melyet felzavar, háborgásba hoz minden beléhullott kis kövecs; és felszínére sötét árnyékot vett a futó felhő, meg a szálló madár egyaránt.

Eddig halasztgatta hazautazását, de egy jelentéktelen dolog arra bírta, hogy nyakrafőre elhagyja házukat.

Eliz a gróffal kilovagolt, egy lovasz kísérte őket és én. Ottó, bár jó lovas volt, nem akart lóra ülni.

— Nem polgári foglalkozás az, — mondá keserű hangnyomattal, mialatt Eliz keztyűjét gombolta és ügyesen felfogta lovaglóruhája hosszú uszályát.

— Hát jőjjön utánunk a kocsiján, — mondá rámosolyogva, — ha olyan kényelmes ember.

Ottó szó nélkül meghajtotta fejét engedelmessége jeléül és fogatott. Mikor a két szép arany színű pej lovat Kökőrcsényi meglátta, oda szólt Elizhez:

— Péter ur, úgy látszik, a lovakhoz is ért.

— A lovakhoz és nőkhez, — mondám, gyöngéden megsimogatva Ottó szép kis barkóját. — Több hódítása volt szép nők körében, mint akármelyikünknek.

— Egy szóval csodaember, — vágta közbe Eliz, még mindig rámosolyogva Ottóra.

Egyáltalában e kiránduláson Eliz feltűnően viselkedett. Néha előre nyargalt a gróffal, a ki ügyes lovas volt, aztán visszatért az Ottó kocsijához és mellette lovagolva, nyájasan beszélgetett vele. Szép szeméből eltűnt a hidegség, oly hirtelen, mint a márcziusi hó.

Sugárzó tekintetét le nem vette Ottóról, kinek anyjáról és családi körülményeiről kérdezősködött. Oly kedves, oly bájoló, oly bűnbánó volt, hogy Ottó nem tudott betelni vele.

Azt hiszem, Eliz tervszerűen járt el barátommal szemben és rosszban törte fejét.

Hazafelé menve, világossá lett, hogy jól sejtettem.

Eliz azt adta ürügyül, hogy elfáradt, nem akar lóháton hazamenni, helyet kért az Ottó kocsiján.

Ottó vigyázatlan volt: egy lángoló, delejes sugár csapott ki szeméből. Eliz felfogta barátom szemének e pillanatnyi fényét, mely hasonló volt ahhoz, mikor a sötét éjszakában egy ablak hirtelen kivilágosodik.

— Legyen oly jó, adjon helyet nekem és a hadnagy urnak.

Ottó úgy járt, mint a kit az ellenség fegyverszünet ürügye alatt meglep valami erdőszélen. Még védekezni sem lehetett ez ügyesen kiforralt kelepce ellen.

— Kárpótlás fejében üljön lovamra, tette hozzá Eliz, nehogy azt higgyem, hogy számtalan jelességei között nem tanult meg lovagolni.

A világos guny újra visszaadta Ottó nyugalma és éberségét, bár nagyon halvány volt és rosszkedvűen lovagolt a gróf és nővérem

után, a kik édesdeden beszélgettek, egymás mellett ülve.

Este, vacsora után, mikor jóéjszakát akartam kívánni Ottónak, nagy munkában találtam: sietve csomagolta össze a holmiját. Meg sem kíséreltem, hogy maradásra bírjam. Én is segitettem neki és nagyon megfájdult a szívem, hogy minden, Elizre és Ottóra vonatkozó szép tervem összeomlott.

A szoba, a hol ő az én kedves vendégem volt, most fenekestül fel volt forgatva.

Sokáig nála maradtam, bizalmasan beszélgettünk.

— Nem tudom megérteni Eliz viseletét, mondtam, megindulással szorongatva kezét. Még soha senkivel szemben sem viselte magát ily rosszul. Pedig egy kedves álmom volt, Ottó egyetlen barátom és most nehéz lemondani róla.

— Hagyjuk az álmokat, fiacskám. Nem ez lesz életed egyetlen csalódása. Engem ne sajnálj, én korán megtanultam lemondani.

Az órák teltek és mi még mindig ágyán ülve, felöltözve beszélgettünk. Már reggeledett, világos foltok támadtak kelet felől az égbolton, az udvarról már behallatszott a cselédség mozgólódása

Ottó az ablakhoz lépett és kinyitotta. Nehány pillanatig kidugta fejét, a reggeli csipős hideg jólesett lázas fejének, égő homlokának. Azután visszahúzódott s az ablakot halkan betette.

— Olyan a nők szive, mint az ablak. Egyik embernek kinyilik, a másiknak zárva marad. Nem tehetek róla Attila, sokkal büszkébb vagyok, hogysem bezárt ablak alatt ácsorogjak és töltsem az időt. Mindenkinek jogában áll kizárni szobájából a hideget, a ködöt, a sötétséget; de a tavaszi ve-

rőfénynek, a világosságnak megnyílik a legmakacsabb ablak is. Az a végzetem, édes Tilla, hogy Eliz hidegségnek, ködnek, sötétségnek tart engem és — kizár. A gróf! Oh, igen, ez a fekete, kicsit durva, kicsit gőgös ur... ő a tavaszi verőfény... őt be kell bocsátani...

Hangja remegett, sietve, idegesen vette magára fekete asztrakán bundáját és utazósapkáját.

Kimentünk az udvarra, és míg a kocsis befogott, fel s alá jártunk az udvaron.

— Nem üzensz Eliznek semmit kérdezém?

Ottó megállt s Eliz ablakára nézett. A leeresztett, hófehér redőnyök mögött ő, a kiről szó volt, a ki egész éjjeli beszélgetésünkön úgy áthúzódott, mint egy vadrózsákkal beszegett mezei ut az erdőszélen; ő, a ki egy becsületes, derék, jó embernek fájdalmat okozott, és szeszélyes viselkedésével elűzte házunkból legjobb barátomat: ő az igazak álmát aluszsza bizonyosan.

— Nem üzenek semmit, mondá Ottó mélabusan s kezét a vállamra téve, sokáig a szemembe nézett. Egészen olyan vagy, mint ő. A szájad, a homlokod, a szemed és a büszke, elragadó, édes mosolygásod. De ne érzelegjünk. Nem illik az szerény polgár emberekhez. Isten megáldjon, fiu...

Néhány pillanat múlva kocsira ült és elhajtattott. Nekem úgy rémlett, mintha Eliz ablakán a függöny megmozdult volna. Vagy talán csak káprázat volt...

Eltelt néhány hét. Kökörcsényi megkérte Eliz kezét, anyámnak nem volt ellenvetése, de Eliz egy heti meggondolási időt kért.

Ez alatt a hét alatt sok időt töltött szobámban. Ottó elmenetele óta hideg, tartózkodó, szeszélyes volt a gróffal szemben. Ha anyám, vagy valamelyik unokahugom megütköztek magavisele-

tén, vállat vont és merően, sokáig az omladékvárra nézett, mintha onnan akarna erőt meríteni nagy lelki küzdelméhez. Szobámban ülve, a régi, kedves, naiv, álmodozó Eliz volt újra.

Ottót sohasem emlegette, de nem haragudott, ha róla beszéltem. Egyszer mégis azt kérdezte tőlem, mi oka lehetett Ottónak eltitkolni előttem, hogy ők Gmundenben már találkoztak?...

A gondolkodási idő utolsó napja érkezett. Kökörcsényi átüzent, hogy este eljön a kedvező válaszért. Kedvező válasz.

A reggel és este közt azonban egy meleg márcziusi nap telt el. A hóolvadás országszerte megkezdődött; minden pillanatban vártuk, hogy a folyamok jege megindul. Nehány nap óta igazi tavaszi idő jár, a kiállított őr jelenté, hogy a Vágon korán reggel megindul a jég.

Eliz kért, hogy kísérem el a Vághoz szeretne ott lenni a rianásnál. Befogattam és kettecskén megindultunk. Gyönyörű utunk volt.

A hó már elment, csak távoli hegyek ormán fehérlett nagy, vakító foltokban.

Reggel nyolcz óra volt, a nap már magasan járt, nem volt sehol árnyék. Messzebb fényes reggeli ködbe vesztek el a fák, házak, falvak. A még ősz óta sárgás mezőkön vastagon feküdt a dér.

Egy-egy ökrös szekér haladt el mellettünk az országuton, szinte zaj nélkül gördült végig a meglágyult talajon.

Előttünk varjak lépkedtek, méltóságosan, félelem nélkül: aztán nehézkesen repültek fel, világosan meghallatszik szárnyuk suhogása.

A fák oly mozdulatlanok a ködös levegőben; a keletre fekvő falvak és völgyek mind ködben usznak. Nyugat felé minden tiszta, élesen rajzo-

lódnak a szemhatárra a hegycsucok. A köd nem gomolyog, egyenes, mozdulatlan rétegekben fedi a völgyet, mint rég eloltott égés után az elhuzódó kihűlt füst.

Az égen nincs felhő, csak fehér fátyoldarabok.

Erdő mellett visz el utunk. A fák sima héja és a levélnélküli ágak gyöngén fénylenek. A fűzfáknak oly rút színe van, mint a veres ember haja.

Eliz nyugodtan ült melletttem, szeme álmodozva nézett a távoli ködre, melyből csak a magasabban épült házak fala fehérlett ki, a mint rásütött a nap.

Emberek jártak-keltek, lovasok vágattak, ökrös szekerek ballagtak mellettünk; a szomszéd falukból áthallatszott a kutyaugatás és a gyöngytyúk éles kiabálása, de csodálatos módon minden hang tompán, lágyan hangzott a tavaszi párákkal telt márcziusi levegőben.

Félórai sebes hajtás után elértük a Vágot. A jég bizony már eltakarodott. Félóra elég volt neki rá. Azért hallottuk hát távolról az egymásra torlódó jégtáblák zaját, mely olyan volt, mintha ágyukból lövöldöznének.

A jégpánczéltól megszabadult folyó szélesen és hatalmasan folyt alá, de még itt-ott meglátszott a szerencsésen elmúlt nagy forradalom nyoma. A jégtörőknél és a partok hosszában félméter vastag jégtáblák voltak fennakadva; de a szabaddá lett vizen két halászcsonak uszkált már; a gazdag fogás reményében sokat koczkáztattak e szegény emberek, mert néhol veszedelmesen közeljártak egy-egy uszó jégtáblához, mely egy szélsőyes mozdulatával mindenestül vízbe fordíthatta volna őket.

A folyó napfénytől előntve folyt tovább. Már

annyira lecsendesedett, hogy alig látszott nyugodt, halk hullámozása. A parti fák és a két halászcsonak árnyéka visszatükröződött a napsütött vizen.

Eliz felállt a kocsiban, karjával könnyedén vállamra támaszkodva, mozdulatlanul állott karcsu, urias alakja; ragyogó szemmel, kipirult arczczal, szájacskáját szinte nyitva feledve nézte a hatalmas, szabaddá lett folyót, mely lerázta jégterhét és most a jégburok alól hirtelen felszínre került összes életerejével követi útját: — siet nagyobb, hatalmasabb vizekbe ömleni.

— Mily szép a felszabadulás; mondá, a Vág napfényes medrét nézte folyton, míg bele nem szédült és szemei előtt lila és sárga foltok nem tánczoltak.

— Szép a felszabadulás; mondá újra, aztán hirtelen más tárgyra tért át.

Alig tudott megválni a Vágtól, és mikor hazafelé mentünk, ábrándos, enyhe, álmodozó kifejezés volt arczán és szemében.

— Attila, — szólt hosszú hallgatás után, — nem találod, hogy én is olyan voltam, mint a befagyott folyó? És tudod-e, hogy ezen a szép tavaszi napon én is fölengedtem?

Óh, mily szép volt így gőg nélkül, fagy nélkül! Szőke haja úgy fénylett fehér nyakán, mintha minden szála sodrott arany volna.

Már csaknem otthon voltunk, mikor erősen a szemembe nézett és szakadozottan, összefüggés nélkül, remegő hangon kezdett szólni.

— Mily jó nektek, Attila, szabadon bevallhatjátok, ha szerettek. Nekünk lányoknak, titkolni kell, ha megégeti szivünket az édes szenvedély. Óh, pedig hogy megégeti! Van eset, hogy nem vallhatjuk be senkinek, hogy mi bánt és mi forr belül. Jégburokkal vesszük magunkat körül, pedig

az nem tud megmenteni. Megmentett-e engem a közöny, a guny, a hideg részvétlenség látszata? Mert csak látszat volt és szívem sokat szenvedett...

Boldog sejtelemmel eltelve hallgattam szavait. Válaszolni nem volt időm, a kocsi megállt a lépcsőfeljárat előtt.

Az elősiető inas jelentette, hogy a gróf ur megérkezett.

Eliz szórakozottan suttogá.

— Hiszen csak estére izente, hogy megjő.

Karját karomba ölté és hizelkedve hajolt hozzám.

— Hozzád megyek, Attilácska: veled akarok lenni.

— De a gróf...

Lábával topantott és diadalmas arczczal, határozott hangon mondá:

— Nem akarom látni. Most nem tudnék beszélni vele.

— Eliz!

— Nem, én hozzád megyek be. A gróf elég korán megtudja.

— Mit tud meg elég korán?

— Hogy nem megyek hozzá, mert sohasem szerettem.

— De az Istenért, mért játszottál hát vele és — a másikkal?

Derülten nevetett, aztán elkomolyodott, mint az áprilisi égbolt.

— Nem értesz te ahhoz, kis Attila. Ma jégzajlás volt a Vágon és — szívemben. Oly szabad lett a szívem, mint a folyó. A gróf könnyen megvigasztalódik, mert nem volt még elég ideje belém szeretni. A másik! Óh! azzal méltatlanul bántam, annak kárpótlással tartozom. Mit tegyek, Attila, hogy megengeszteljem!

— Kit akarsz megengesztelni?

— Ej, no azt a... másikat.

— Ottót?

Nem felelt, csak szemével, mosolyával, felindult egész édes valójával mondott igent.

Ujongtam örömben, aztán a kételkedés felülkerekedett bennem.

— De, kedves kis Elizem, hogy történhetett ez? Gunyoltad Ottót, kicsinyelted polgári állását, közönyöddel gyötörted és elűzted innét. Pedig nincs az a vérbeli herceg, a ki szépségre, lelki nemességre, bátorságra és ügyességre megmérkőzhetnék vele. Neki nem az őse volt nemes és előkelő, de ő maga az. Hanem egy nap alatt így megváltozni, mégis furcsa dolog, kis leány!

— Bohó — felelé Eliz, vállamra hajtva szép fejét, bizonyára a távollevő Ottó válla helyett — hát hogy szabadult meg a Vág a jégtől, fagytól egyetlen éjszakán?...

HETEDIK FEJEZET.

Csalóka napfény.

A tavasz ebben az évben nemcsak a természet ébredését jelentette, hanem a magyar nemzet ébredését is.

Ápril 19-én kissé engedett a vaskéz, melylyel eddig Magyarországot Bécsből kormányozták és az a kir. herceg, a ki egy küldöttség előtt büszkén kardjára csapva mondá: „ez az én alkotmányom“, megszűnt Magyarország kormányzója lenni.

A megyék tanácskozó-termének ajtói megnyitak. Magyar diszruhás, kalpagos, kardos, sar-

kantjus, délczeg alakok jelentek meg újra e termekben, nemzetiszin zászlók röpkedtek diadalmasan a vármegyeház ablakából.

Apámnál nagy összejövetel volt, megjött a vármegye színe-java.

Az emberek mámorosak voltak az örömtől; négyes fogataikról leugrálva, egymást ölelték, csókolták, volt, a ki sirt örömében.

A tanácskozások tárgya a politikai helyzet volt. Az urak sokáig és zajosan vitatkoztak és a vélemények százfelé ágaztak.

Egyik rész cselfogást látott az egész dologban. Meggyült a németnek a baja valamelyik külső hatalmassággal — mondák — és most attól tart, hogy nem uszhat ki a partra, míg a leigázott, alkotmányától megfosztott Magyarország egy holttest irtózatos súlyával huzza őt lefelé. Ez a része a hazafiaknak arról is tudott, hogy olasz-osztrák háboru van keletkezőben, a keleti kérdéssel komplikálva. A háboru célja: felszabadítani Velenczét és Magyarországot.

A másik rész azt mondta: Mindegy, akármit főz a német. Csak egyszer kezünkben legyen a vármegye, ott aztán úgy megveti lábát a nemzet, hogy a hatalom nem állhat meg a féluton és kénytelen visszaadni az alkotmányt. Legrosszabb esetben a vármegyeházakból kitartásra és türelemre buzdítjuk a nemzetet, föllelkesítjük, új étetet öntünk belé, vagy szervezzük fegyveres fölkelését.

Apám is a mellett szólalt fel, hogy el kell fogadni a kínálkozó alkalmat és minden körülmények között meg kell alakítani a megyegyűléseket. Lesz legalább egy darab szilárd fal, a hová a kétségbeesetten küzdő nemzet nekitámaszthatja a hátát.

Ebben aztán valamennyien megegyeztek és

alispánnak egyhangulag, nagy lelkesedéssel apámat kiáltották ki.

Nagy megtiszteltetés volt ez akkor, a legnagyobb, a mit magyar ember, a nemzet vállán emelkedve, elérhetett.

A ki ennél magasabbra vágyott, az már a hatalom kegyéből jutott oda, nem a saját népe bizalmából.

Kiváncsi voltam anyámra, mit mond hozzá? Nem örült neki, de kifogást sem tett.

Ő felsége nyitotta meg a megyeház ajtaját előttetek — mondá — és ha ti bementek oda, a törvények útjára léptek. Jobban szerettem volna ugyan, ha főispánságot vállalsz, mert az zászlós ur, mint őseid valamennyien voltak, de már javíthatatlan vagy ebben a tekintetben, hát nem bánom, légy alispán. Csak szakadjon már egyszer vége ennek a felfordult világnak, a melyben egyik részről nincs hűség, szeretet, alattvalói ragaszkodás; a másik részről nincs bizalom a magyarok ősi érényében. Legyen csak béke, majd csinálók én főispánt a fiamból, a kit már félig-meddig elrontottatok.

Atyám kezét csókolt anyámnak, jókedvűen fogadva azon „fenyegetését“, hogy belőlem főispánt csinál. Abból ugyan már nem, gondolta magában és nagy ravaszan mosolygott.

— Akármicsoda mennykő nagy ur lesz is a fiadból, te azért csak alispánné leszel, — mondá kötekedve anyámnak.

— Jó, de meg fogod hozzá szerezni a cs. kir. kamarási címet. Igérd meg ezt nekem.

Apám tréfára fogta a dolgot.

— Még az aranygyapjas rendet is, csak adják. Vagy nem jobb lesz az aranykulcsot? Ez előtt minden ajtó felnyilik a bécsi burban és

másutt; míg az alispán előtt legfőlebb az olmützi — börtönajtó.

A választást két hét mulva fogja megtartani a nemes vármegye közönsége, de azt még körutazás előzte meg az egész megyében. Pompás, ragyogó diadalmenet lett belőle, eszem-iszom, nagy dáridó, szónoklatok, fáklyásmenet, melyben én is résztvettem fiatal barátaimmal. Abban is megállapodtak, hogy a dolgok kedvező fejlődése esetén, ha az alkotmány visszaállítására országgyűlést hívnak össze, engem is megválasztanak képviselőnek a megye egyik kerületében, pedig még gyerekifju voltam.

Nem hiába hogy tavasz volt: tele volt virággal a honfiak szive. Még most is csodálattal emlékszem vissza a nemzeti ébredés eme virágkorára, midőn csalóka korai napfény kicsalta a rügyeket, aztán jött a hirtelen fagy, a csalódásnak, a kijózanodásnak hideg szele és elpusztított mindent...

De mindig csak a napfénynek örültünk a választási körut ideje alatt. Négy bogárfekete, magyar szerszámu ló volt fogva a kocsink elé; tarsolyos, nyalka huszár ült kardosan, tollbokrétás csákóval a bakon; két másik huszár lovagolt kivont karddal előttünk. A vármegye urai, valamenynyien diszmagyarba öltözve, fényes fogatokon kísérték bennünket faluról falura. Minden házon nemzetiszin zászló, minden ajkon lelkes éljen, minden szivben remény és öröm.

Még az asszonyok és leányok is magyar viseletben jártak. Gyöngyös pártában, aranyos főkötőben, sujtásos mente vállukon, felpuffadt, hófehér ingváll, zsinórral körülszegett, suhogó selyemszoknya, meg rámás piczi piros csizma, magas sarokkal, vagy rojtos topánka.

Mi, fiatalok, lóháton kísértük a menetet, le-

emelt kalpaggal feleltünk az uri nők kendőlobogtatására, gyújtó szavakat intéztünk a föld népéhez, mely mindenütt elénkbe tódult, Kossuthot, meg az alispánjelöltjüket, meg bennünket éljenezve.

Ebédre Nyéri Gergelyékhez voltunk hiva. Ott találtuk a többi vendégek között Ládházi pozsonyi bankárt, Katinka leányával.

A bankár atyámmal üzleti összeköttetésben állott, s mert nem volt zsidó, apám barátságot is tartott vele. Zömök, erős ember volt, simára borotvált állal, eleven, ravasz dióbarna szemekkel és oly éles, átható hanggal, mely nagyon emlékeztette az embert azon mesterségre, melylyel pályáját kezdte: a katonaira. A szavak ugyanis oly erősen, hirtelen és mindig biztos cél felé tartva jöttek ki szájából, mint megannyi lövés a katonapuskából. Rövid mondatokban és határozottan beszélt, minden kerülgetés, szépítés, minden himezés-hámozás nélkül. Apámnak épen ez a tulajdonsága tetszett meg, mert abban a hitben élt, hogy kevés szóval és nyersen csak becsületes ember tud beszélni, a kinek nincs semmi titkos célja, a mit megnyerő, nyájas szavak alá kell rejtteni.

Katinka fiatal, alig tizenöt éves kislány volt, a kit a bankár nem rég vett ki a nevelőintézetből.

— Képzeld, öcsém, — monda hozzám fordulva — hogy jártam én a lánnyal...

— Majd elmondom én apa, bizd csak rám.

Ezzel karját karomba akasztva, kivitt a teraszra és egész nagylányos elfogulatlansággal beszélte el rövid történetét.

— Apa sokáig nem akart intézetbe adni. Tizenhárom éves koromban a tisztek sűrűn lovagoltak az ablakom alatt, virágbokrétaikat küldtek, szóval úgy bántak velem, mintha nagy lány volnék. Apa

megijedt és intézetbe küldött. Ott voltam két évig. Elhiheti, hogy untam magam nagyon. Az apácák szigorúak és ridegek voltak hozzánk. Képzelje, nem akarták megengedni, hogy az ablakhoz füssünk, ha ott lovagolt el valamelyik ulanustiszt ismerősünk. Pedig csak a köszönését akartuk fogadni.

— Igazán nagy kegyetlenség volt, mondám mosolyogva. Nincs érzékük a szegény apácáknak a szerelmi idillekhez.

— Oh! hagyja el, csupa irigységből tiltották el. Máskor meg reczés üveget tettek a kápolna utczára néző ablakaira, mert a nyolczadosztályosok bekandikáltak rajtuk, ha misére mentünk, és mi láttuk, a hogy csókot hánytak felénk az ujjuk hegyével a — szemtelenek.

— No lássa, még maga is szemteleneknek nevezi őket.

— A nő szájában a „szemtelen“ annyit tesz, hogy „kedves.“

— Érdekes virágnyelv.

— Nos igen. Végre is meguntuk a nénik szigorát és felláztunk.

— Felláztatok?

— Mondom. Hiszen elhatároztuk, hogy levelet írunk az ezredeshez és felhívjuk vegyék be ostrommal a kolostort és tartsunk közösen egy tánczestélyt benne.

— Ez árulás. Czimborálás a külső ellenséggel.

— Meglehet, de képzelje magát a mi helyzetünkben. Egy öreg tánczmester tanított bennünket tánczolni, egyik néni zongorázott és mi leányok együtt tánczoltunk. A melyik közülünk a férfit adta, az piros szalagot kötött a balkarjára.

— Biz ez száraz mulatság; de legalább nagyon bájos gavalléraik voltak.

— Megelégedtünk volna mi néhány kevésbbé bájos ulánussal is. Ez a levél a fejedelemasszony kezébe került és szüleink értesítették. Apa újra megijedt és sietve kivett az intézetből. Pedig nagyobb volt ennek az egész dolognak a füstje, mint a lángja. Ma, mikor már szabadon tehetném, enyibe sem veszem az ulánusokat.

(Itt fittyet hányt, kis, kövér, rózsás ujjával.)

Olyan zöldek, mint valami tavaszi legelő és én nem vagyok bárány...

Oly jóízűen és hangosan nevetett, hogy a társaságból többen kijöttek rá. Legelőül a bankár, a ki apámmal komoly beszédbe elegyedett. Valami újabb kölcsönről tárgyaltak vele négyen-öten a földbirtokosok közül.

A nap többi része kellemesen telt el. Engem mulattatott Katinka nyíltsága, üde, rózsaaarcza, szép fekete szeme.

Estére még vendégeket vártak. Fáklyafény mellett néhány kocsi állott meg a feljárat előtt és én a homályban egy ismerős, kedves hangot hallottam megcsendülni: a Nyériné hangját. Ártatlan természetű kalandom volt vele, melyről nem érdemes sokat beszélni. Egész röviden annyit, hogy hódító hadjáratom komikus felsüléssel végződött.

Menekülni akartam, nem mertem találkozni vele, de mellettem Katinka állott, kérve, hogy vacsora alatt melléje üljek.

— A szép asszonyról akarok beszélni önnel, — tette hozzá és hangjában kötekedő szándék volt.

— Melyik szép asszonyról? Mert itt ma, hála Istennek, sok szép asszony van.

— Ne tetesse magát. Én Nyérinét értem. Azt hiszi, Pozsonyba nem hatolt el hire?

— Minek a hire? — kérdeztem ijedten.

A kis lány bizalmasan megveregette karo-

mat (a vállamat nem érte fel) és csendesen mosolygott.

— A maga hódító hadjáratának, mely oly operetteszerűen végződött.

— Ope... rette... szerűen? De kérem.

— Sohse szégyelje. Nem teremhetnek minden bokrban tragédiák.

Komolyan megharagudtam.

— Nem hittem volna Nyérinéről, hogy kislányokra bizza titkait.

Katinka föl sem vette, hogy kislánynak neveztem.

— Nem ő bizta rám, hanem Anikó, a ki azóta az én szobalányom. Aztán én nem fecsegek ki senkinek, nem vagyok én a Midás királyi nádja. Magának is csak azért hoztam fel, mert az ön szerelmi hadjáratára volna egy bíráló megjegyzésem.

Kiváncsi vagyok rá, mily gondolatai vannak a komoly háborúról az ujoncznak, a ki még csak a zöld ulánusokat ismeri és nem magát a háborut, válaszoltam — csipősen.

— A hadjárat azért végződött vigjátéki balesettel, mert ön hirtelen befejezte, — mondá, nem is válaszolva megjegyzésemre.

— Hát maga mit tett volna Katinka az én helyemben, mikor már... hogy is mondta, beállott az a bizonyos operetteszerű fordulat?

A kis lány rám nézett, aztán kis, kövér kezét összeszorítva, erélyes mozdulattal mutatott a lépcsőn feljövő Nyériné nyulánk, kedves alakjára.

— Ujból nekimentem volna.

— Fejjel a falnak? — kezdém erőltetett vidámsággal.

— Igenis. Fejjel a spanyolfalnak, — mondá — és egy ugrással a szép asszony előtt termett, zajosan üdvözölve őt, miközben atyja hozzám jött

és fénylő tekintettel kísérte leánya minden mozdulatát.

— Vad leány. Olyan őszinte, becsületes és bátor, mint egy huszárkadét.

— Csakhogy a kardot szemében hordja, — válaszoltam elgondolkozva azon, — a mit a kisleány nekem mondott.

— Ugyan miért nevezte Nyérinét spanyolfalnak?

A vacsoránál találkoztam újra a szép asszonnyal; egy cseppet sem volt meglepetve váratlan találkozásunktól. Elfogulatlanul beszélgetett velem, mintha soha sem kellett volna védeni tőlem édes szépségét és hitvesi erényét.

Másnap Nyériék tovább utaztak és Katinka makacsul boszantott a szép asszony emlékének árnyékával.

A Ládházival kötendő üzlet úgy kívánta, hogy atyám is Pozsonyba utazzék. Együtt utaztunk hát el, én szemközt ültem Katinkával, az egész uton vidáman évődött velem, közbe-közbe Ládházi rövid, erélyes mondásai csaptak be párbeszédünk közé, mint szétpattanó granátnak szilánkjai. Bár a lövés nekünk volt szánva, a hajunk szála sem görbült meg tőle, nem vágott sebet a Katinka sima, rózsás bőrén, nem hagyott nyomott merészen hordott, fekete fején, legfőlebb a rejtett jókedv aknácskáit robbantotta fel bennünk, a melyek mindenike zajos nevetés között explodált. Ez aztán a granát-szóró bankárt arra bírta, hogy lövegeivel másfelé forduljon és apámmal veszszen össze ama fontos kérdés fölött, vajjon a gyapju ára följebb megy-e a jövő héten, vagy lejjebb száll?

Este ugyanazon vendéglőben szálltunk meg, a hol az internatusba menetelemtkor atyámmal az éjszakát töltöttem.

Abban a szobában aludt Katinka, a hol én egykor apámra várva, sokáig fentvirrasztottam. A hol, az ablakban ülve, láttam a fák sötét körvonalát és éreztem a hársfavirág illatát, a mit a szél felém hozott; mikor a beborult égen csak néhány csillag fénylett és én fejemet az ablak fél-fára hajtva, a csillagok felé fordított arczczal anyámra gondolék.

Vajjon a kis lány kire gondol?

Reggel felé felébredtem. A lebocsátott redőny szélein már beszűrődött a halvány, fénytelen reggeli világosság. A szoba tetején árnyékok szaladoztak össze-vissza, éppen azon törtem a fejemet, mi lehet az? mikor az utcán lárma támadt, emberek futkostak a fogadó ablaka alatt, asszonyok és gyermekek sikoltoztak.

Felugrottam, hirtelen katonásan felöltöztem és az udvarra mentem.

A fogadás egész lelkinyugalommal állott az udvar közepén, néhány kövér kappan legyilkolására adva ki a szigorú rendeletet, melyek nem sejtve, hogy napjaik meg vannak számlálva, és szerelmi indulatoktól nem zaklatva, nagy egykedvűséggel sétálgattak a szérű környékén.

— Micsoda nagy lárma ez? Talán ég a város? kérdeztem a piros képű, köpczös, jól táplált férfiutól.

— Nem ég az, instálom. Erdélyi Jankó járt itt másodmagával a városon és tévedésből beleült a jenői gróf kocsijába és bizony elhajtatott vele ő kelme.

Erdélyi Jankó híres zshivány volt akkortájban. Kezdtém érteni a riadalom okát.

— Nem üldözi senki?

— Nem merik. Mert két hete agyonlőtt fényes nappal, a város kellő közepén egy istenadta

finánczot, a ki nyomára vezette a minapába a zsandárokkat.

— Hát a zsandárok?

— Azok a szomszéd faluba mentek bucsura. Ott ma nagy verekedés lesz; szükség lesz rájuk.

Már éppen vissza akartam indulni szobámba, hogy ha lehet, még alszom egy jót, mikor kinyílt egy ablak és Katinka hajolt ki, borzasan, pelyhesen, szétomló hajjal, egy kicsit dideregve a reggeli hidegtől. Selyemkendő volt hanyagul a vállára vetve, de az bizony lecsuszott róla. Egy pillanatra szemembe villant fiatal, édes, rózsaszín vállacskája. A hangja még fátyolozott volt az alvástól.

— Baj van?

— Egy kis betyár-romantika. Erdélyi Jankó elvitte a jeñői gróf szekerét és lovait.

— Ah, az érdekes. Egy kis jótékony változás ennek az unalmas fészeknek az életében. Ugyan megfogják-e?

— Aligha. A ficzkó elszánt és drágán adja a bőrét.

— Ugy hát nem lesz érdekes folytatása az érdekes kezdetnek? mondá Katinka, a csalódás hangján és készült bezárni az ablakot?

Nehezemre esett volna megválni alvástól kipirult arczától, ragyogó szemétől, tréfára fogtam hát a dolgot, hogy tartóztassam.

— Szeretné, ha élve megfognák a betyárt?

— Nagyon szeretnék vele megismerkedni, ha valaki bemutatná őt nekem.

— Én el fogom, ide hozom, mint egy erdei medvét.

— Maga?

— Egy csókért — a kezére.

— Itt a kezem.

Kinyújtotta kövérke, fehér kezét s én gondolkodás nélkül belecsaptam.

A fogadós azt hitte: gyermekek tréfája az egész, nem komoly dolog, azért nagyot bámult, mikor egyik lovunkat az istállóból kivezetve és nyakamba akasztva apám vadászpuskáját, felültem rá és Katinka felé köszönve, kinyargaltam az utczára.

A bémészkodók hamar utbaigazitottak és én egy negyedórai késedelemmel vágtattam a betyár nyomába, nyereg és takaró nélkül, szőrén ülve meg a lovat.

Egy negyedórai veszett vágtatás után megláttuk egymást. A betyárok ketten voltak. Egyikük a lovakat hajtotta, a másik egyenesen, mozdulatlanul állott a kocsi közepén, mint egy erdei szálfa; szemét kezével elárnyalva, nyugodtan nézett felém.

Ugy látszik, kicsinyelte az ellenséget, mert félig háttal fordult felém és még a fegyverét sem kapta le válláról.

— Álljatok meg! — kiáltám utánuk, meglassítva lovam futását, mert már egy puskalövésre jutottunk egymáshoz.

Nagy zavarba hoztak, mert csakugyan megálltak, kedélyesen integetve felém árvalányhajas pörge kalapjukkal. A puskát lekaptam vállamról, mire egyikük szintén fegyverhez nyult. Lőttünk. A betyár golyója a lovam feje körül járt, de ugy látszik, észrevették lövésemből, hogy jó lövő vagyok, mert mókázásukkal felhagyva, közévágtak a lovaknak s az országutról letérve, szélesebben nekikaptak az erdőhöz vezető mellékutnak. Ha egyszer elérik az erdőt, fittyet hánynak minden üldözésnek. De nekem, lóháton ülve, nagy előnyöm volt fölöttük a hepehupás legelőn, melynek végében az erdő

sötét lett. Szekérrel nehezebben haladhattak, mint én lovon.

Az erdő még messze volt, azért a betyárok újra megálltak és egyikük erős tüzelést kezdett reám. Leugrottam a lóról, mely vadászatokon megszokta a lövöldözést és így nem futott el; én magam néhányszor visszalöttem.

Azalatt a másik betyár elvágta a lovak istrángját, a szekeret isten nevében otthagyták, ökmaguklóra ülve, továbbálltak; egymástól elválva, két különböző irányban igyekeztek az erdő felé.

Én egy pillanatra zavarba jöttem, nem tudtam hirtelen elhatározni, melyiket üldözzem tovább a kettő közül? Melyik Erdélyi Jankó? mert nekem őt kell megfognom élve vagy halva.

A betyárok jól számítottak. Tünődésem csak néhány másodperczig tartott, de tökéletesen elegendő volt oly kitűnő lovasoknak, mint ők, hogy jókora egerutat nyerjenek.

Végre határoztam és lélekszakadva vágattam az után a betyár után, a ki a szekéren állva, először lőtt reám.

A véletlen is segítségemre jött.

A mezőség jobb oldalán két fénylő pont látszott: bizonyára lovas zsandárok sisakjai. Én legalább azt gondoltam s a betyárok is azt hitték, mert a legkétségbeesettebb vágatásra ösztökeltek lovaikat.

Beláttam, hogy közel lévén az erdőhöz, néhány percz múlva tul lesznek a veszélyen. Célba vettem a betyár lovát és lőttem. Ugylátszik, megsebesült a szegény állat, mert futása rohamosan lassudott, egyszer aztán megállt. Gazdája leugrott róla és nagy káromkodás és fenyegetés közt egy fa mellé vette magát; lova ledől és fájdalmasan nyerített.

A helyzet válságos volt. Az a magányos fa, mely mögé a betyár huzódott, alig volt háromszáz lépésnyire az erdőtől. Gondolata világos volt. Én sik mezőn álltam, ő fedve volt; itt volt a kedvező pillanat leszámolni velem. Ha meglő, ott az erdő a háta mögött, ha abba beleveheti magát, bottal üthetik lába nyomát a zsandárok.

Már két lövést tett, az egyik veszedelmesen közel járt hozzám. Én hiába vesztegettem a puska-port, mert úgy a fa mögé huzódott, hogy csak a könyöke vége, meg a czélozó félszeme látszott ki, meg a negyedrés arcza.

Nem volt mit tenni, büszkeségéhez kellett szólni ellenfelemnek.

— Fa mellett bujkálsz, híres Erdélyi Jankó? — kiabáltam át hozzá. Hát a szeretőd szoknyája mögé nem bujnál el, ha lehetne? Ha legény vagy, állj ki szabadon, mint én; a hogy a lovadat ellőttem, most meg az árvalányhajás kalapodat lövöm le. Kell is neked kalap, kendő kell a fejedre; attól a néhány szem cseresnyemagtól, a mi a puskámban van, úgy remegsz, mintha asszony volnál. Állj ki no, híres!

A betyár nagyot káromkodott és kiugrott a fa mellől, rám fogva fegyverét. Egyszerre lőttünk, én az Erdélyi Jankó lábszárába lőttem, hanyatt vágta magát, mint a kivágott fa az erdőn. Az ő golyója a vállamat surolta, néhány csepp vér szivárgott át a kabátomon.

Odarohantam hozzá, mozdulatlanul, összeszorított szájjal, fájdalmát elnyomva feküdt a fűvön; nagyon megesett a szívem rajta.

Azalatt a két zsandárformájú lovas is hozzánk ért. Két városi tüzoltó volt, nem volt azoknál a kurta csákányon kívül semmi fegyver. Az egyik bevágatott a legközelebbi faluba, egy paraszt-

szekérrel tért vissza. Arra ráfektettük a sebesült betyárt és meg sem álltunk vele a fogadó udvaráig.

Itt már nagy riadalom támadt, vasvillás, pus-kás emberek verődtek össze és apám már fogatott, hogy őket szekérre rakva, utánunk siessen.

A bankár leányával perlekedett. Szidta meg-gondolatlanságát. Hátha meglövik a betyárok Atti-lát? Ha hazahozzák halva, mit csinálsz? rémit-geté a szegény kis lányt, a ki fogyni érezte bátorságát és keservesen sirni kezdett.

Maga a fogadós, a ki azt gondolta, hogy csak a látszat kedvéért indultam a betyárok után és szentül meg volt győződve róla, hogy a város végén tul nem merem üldözni őket, hanem szépen visszafordulok, most leakasztotta a falról somnyelű baltáját és egy istentelen nagy mordályt vett magá-hoz, a miből valamikor a napoleoni háboruk ide-jében lövöldöztek.

Igy felkészülve jöttek volna már lóhalálában a segélycsapatok, mikor az udvarra hajtottunk.

A sebesült betyár látása nagy bámulatot kel-tett. A bankár kezénél fogva vezette hozzám az örömében és büszkeségében iruló-piruló Katinkát.

— Lánczoslobogós, te ugyan jól kezded, leány. Még sokra viszed, ha így folytatod. Ha At-tilának lennék, most ugy tennék veled, mint a lo-vag Schiller balladájában, a ki az oroszánok közül hozta ki a hóbortos kisasszony keztyűjét: vissza-dobnám a csókot. Nem fogadnám el.

— Azt már nem teszem, siettem kijelenteni, a mi Katinkát még nagyobb zavarba hozta. Köve-telem a tiszteletdíjamat, a kikötött csókot.

A körülállók hangosan kaczagtak, Katinka arcza pedig életpiros színéből holthálványra vál-tozott. Lesütötte máskor nyílt, bátornezésü szemeit és halkan esdekelt, ugy, hogy csak én hallottam.

— Engedje el a csókot, uram. Sohasem feledem el, milyen nagy hős ön. Ne kívánja, hogy ennyi ember szemeláttára megcsókoljam ; kérem, ne szégyenítsen meg nyilvánosan. Meg fogja bánni, ha erőszakkal veszi azt, a mi ugy jó, ha magától jön, mint a nyári permeteg.

Én is halkán válaszoltam neki.

— Édes kis Katinka, jogomról nem mondhatok le. Inkább kérje a félkaromat, de ezt a csókot ne kívánja vissza. De egy könnyítésbe beleegyezem : tetszésére bízom a csók megadásának idejét. Akkor adja meg, a mikor magának tetszik.

A kis lány komoly arcza földerült, jó kedve ismét felülkerekedett.

— Azt hiszem, ezzel ön igen hosszú terminust tüzött magának. A mikor nekem tetszik ! Ez annyi, mintha a csókot véglegesen elengedte volna.

— Én nem esem kétségbe a csók sorsa felett. Megkapom én még azt.

— Uracskám, maga nagyon önhitt ember. Hogy szegény Erdélyi Jankót meglőtte, most már valami ellenállhatatlan lovagnak képzei magát, a ki csodapánczélt visel. Na, de én nem vagyok Erdélyi Jankó. Velem nem lesz olyan könnyű dolga.

Igy hát a csókadásnak feje fölött függő veszélyét elhárítván, figyelmesen hallgatta a szerencsés üldözés részleteit.

Aztán a meglőtt betyárhoz lépett, a kit négy erős legény nagy óvatosan emelt le a kocsiról, hogy ágyba fektesse a szegényt.

Atyám sietett most felém és megölelt, sokáig nem akart karjai közül kibocsátani.

— Aggódtam érted, fiam. Még sohasem ijedtem így meg. Azt hittem, hogy a fübe harapsz a betyár fegyverétől. Te és Katinka igazi gyerekek

vagytok. A szívem körül szokatlan, fájdalmas, tompa szurást éreztem, még most is nehezen veszek lélekzetet.

Aggódva néztem rá. Apám csakugyan nagyon sápadt volt, még ajkai is fehérek voltak, és hangja gyöngye, szinte rekedt.

Észrevette aggódásomat, meg akart nyugtatni mindenáron.

— Most már elmúlt, fiam. Teljesen jobban vagyok. Hanem a betyárért kár, német kezébe jut; még nem alakult meg a vármegye; várhattatok volna ezzel a hajszával még vagy hat hétig: akkorra már megyei törvényszék lesz, meg pandur. Szegény Erdélyi Jankó nem restelhetné úgy, hogy hurokra került.

Bement a sebesülthöz, a kinek az orvos megnézte, kimosta és bekötötte a sebet. A golyó nem tört csontot, nem sértett nemesebb részt, de a nagy vérvesztés nagy elgyöngítette Jankót.

Apám ágyához lépett és vallatni kezdte.

— Gyilkoltál, fiam Jankó?

— Nem gyilkoltam én soha, tekintetes uram.

— De lovat loptál?

— Akármennyit, nagy jó uram.

— Mért adtad a fejedet ilyen életre?

— Kötéllel fogtak meg katonának. Megszöktem Mantuából, oda vittek lógerba; rosszul bántak velem, mint a kutyával.

— Ez nagy baj, fiam, mondá apám részvéttel. Így nem adhatlak át a zsandároknak, mert hat hétig még német világ van és neked az a legnagyobb bünöd, hogy a katonaságtól megszöktél. Ezért keményen megbüntetnek.

— Kiállom azt is. Engem se a golya költött, — mondá a sebesült betyár hetykén, — bár tehetetlenül, vérevesztetten feküdt az ágyon.

Apám gondolatokba merülve járt fel s alá a szobában. Azután behívta a fogadóst és betette az ajtót utána.

— Ezt a fiut el kellene vinnünk.

— Hová parancsolja?

— Hozzám. Ott fellábad valamelyik tanyán és ha megszokik nálam, szolgálatba fogadom. Megtermett, szép szál legény ő kelme, beszegődtetem alispáni hajdunak. Hanem a zsandárok a vérszagra ide jönnek, sietnünk kell a megmentésével.

— Értem, — válaszolt a fogadós. A németet kell. . .

— Megcsalni, igenis, — vágott közbe kurtán a megye alispánjelöltje. — Fogasson be kelmed, aztán mellékutakon vitesse Andrásfalvára. Kibirod-e az utat, Jankó? — fordult a betyárhoz, a ki hosszú, hálás pillantást vetett atyámra, míg ő felőle tanakodtak.

— Rossz pénz nem vész el — felelé csendesen. Isten fizesse meg a tekintetes urnak, holtig hű leszek hozzá, hogy nem hagyott elpusztulni az olműczi kazamátákban.

— Hiszen te is csak magyar vagy, fiam; hát szép volna elhagyni egymást a közös veszedelemben?

Mikorra két gyalogzsandár beállított a fogadóba, a meglőtt betyárnak hült helyét találták. Azt már akkor ott szállították valahol szekéren az andrásfalvi füzesek árnyékában. . .

Délután folytattuk utunkat Pozsony felé és este hat órára beértünk szerencsésen.

Egyenesen Katinkáékhoz szálltunk. A vaskereskedésből meggazdagodott bankárnak uras háztája volt.

Hét órakor rögtönzött fáklyásmenet jött fölfelé az utcán, apám tiszteletére, a ki a szomszédvármegyének alispánjelöltje.

Az erkélyről oda láttunk Katinkával a piacra, a hol a polgárok a menetre gyülekeztek. A fáklyák egyenkint gyultak ki, gyöngé északi szél élesztette lángjukat, egész szikraesőt támasztva köröskörül.

Nagynehezen rendbe jöttek, a tűzoltózenekar réztrombitái megharsantak s a Rákóczy-induló hangja mellett jött felfelé a menet, megvilágítva az árnyékban nyugodtan szendergő házakat.

Előállott egy hazafi és hosszú beszéddel üdvözölte atyámat. Beszéde tele volt politikai célzásokkal. E fáklyák — a régi kormányzati rendszer temetésére gyultak ki, mondá a többek között. Riadó, hosszan huzódó éljenzés követte szavait.

Apám meghatottan válaszolt. A beszéd nehezeére esett, mert némelyik ügyetlen fáklyavivő egyenesen az erkély alá állott s a sűrű, fojtó füst atyám mellére szállt. Mégis kibontakozott olykor egy-egy mondata és úgy megtöltötte az egész utcát, mint az ünnepi harangszó.

Még most is emlékszem minden szavára. Nem volt abban semmi izgató; a törvények szilárd, nyugodt talaján állt, arra buzdította honfitársait, hogy azon maradjanak meg rendületlenül . . .

Még akkor is ott álltam az erkélyen, mikor már a fáklyákat kezdték eloltani a piacon és lassankint nagy, csendes sötétség borult az utcákra.

Szorongó, bus gondolatok vettek rajtam erőt. A fény kialvása, az emberi hang elcsendesülése, az egész fényes látvány eltűnése, az elmulás érzelmét költötte fel szivemben.

Minden mulandó! Az emberek szeretete és gyűlölete; a dicsőség és a népszerűség; minden eltűnik, a mi életünk útját bevilágítja, a hogy a fáklyák fénye eltűnt; csak fojtó, nehéz füst marad utána: az emlékezet. Aztán elalszik az is és

mi magunk maradunk a félelmetes, csillagtalan, néma éjszakában . . .

Katinka kijött hozzám s a hogy rámnyitotta az ajtót, a szobák belső, enyhe világossága fogta körül kedves, nyulánk alakját.

— Huh, de sötét van itt, nyitva hagyom az ajtót. Nem fél itt magában ?

Mellém könyökölt az erkélyre ; a szobából ráeső fény megvilágította fekete szemét és rózsás, gyermekes vállát, a mint kivillant az estély-ruha csipkefelhőjéből.

És . . . nem tudom . . . mi történt, de nem éreztem már magam oly elhagyottnak a kietlen, nagy éjszakában. A kislány arcza, szeme, fehér ruhája, egész alakja biztatóan fénylett felém, és úgy tetszett nekem, hogy nem a szoba világossága esik rá, hanem a fény — mintha nagyobacska fénybogár volna az egész kislány — ő belőle magából ered . . .

Az urak a vacsora előtt a kaszinóba akartak egy félórára ellátogatni, hova sok vidéki földbirtokos gyűlt be ez alkalomra.

Atyám hívott, hogy kísérjem el. A többieket előre bocsátva, mi ketten hátramaradtunk. Karomba kapaszkodva, bizalmas beszélgetést kezdett velem.

A rosszul világított utczákon járva, mig fejünk fölé csillagtalan, sötét égbolt borult, csodálatosan megnyílt szive előttem.

Örül, hogy a magyar újra visszanyeri alkotmányát. A makacs, földalatti titkos harcz — mondá — melylyel bennünket anyagi és szellemi téren megtámadtak, nagyon megviselte a nemzet erejét. A népnek vezetőre van szüksége, a nélkül olyan, mint a kis gyermek: nem tud megállni a maga lábán. E vezetője az értelmiség, melyet azonban a nehéz idők és sulyos adók, az adófizetés megtaga-

dása, mely igen költséges tüntetés volt; a rossz közigazgatás, rossz törvénykezés és egy minden ízében ellenséges érzelmű gazdasági politika anyagiilag csaknem tönkrement.

A középosztály el van adósodva, a füle is alig látszik ki belőle. Hivatal nem vállalhat, pályája nincs, egész keresetforrása az anyaföld, mely túl van terhelve s mely néhány évtized múlva kiszalad a lábai alól.

Az alkotmányos élet előre veti árnyékát. Bécsben belátták, hogy a nyílt sebnek hagyott magyar kérdés csatornáján az egész monarchia vére kifoly. Ti már boldogabb időket értek meg. Nyitva lesz előttetek az út: magas hivatalokban szolgálni hazátokat. A nemzet rendelkezvén majd a maga sorsa felett, megindul a nemzeti élet hatalmas vérforgása. A föld értéke rohamosan emelkedik; jólét, gazdagság, nemzeti boldogulás drága gyümölcse nő ama fán, melyet nemzeti politikának hívnak.

Vagyoni helyzetünket is meg kell ismerned, — folytatá halkán — mert az Andrásfalvyak szemefénye, reménye te vagy. A birtok nagyértékű, de nagy teher van rajta. Háztartásunk sokba került, sokban van neveltetésed, de ez mind csekély ahhoz képest, a mibe nekünk a politika került. Ládházitól most vettem fel új kölcsönt: az alispánság temérdek kiadással fog járni. De ha még tíz évig élhetek, az ősi vagyont szüzen, minden tehertől mentem adom át neked.

Nem tudom mért — tette hozzá mélabusan — ma, mint régen elsülyedt hajók felszínre kerülő romjai, multam sok emléke merül fel csodálatos tisztán emlékezetemben. De ha újra kellene kezdenem az életet, akkor se tennék másképp, mint a hogy eddig tettem. Kész volnék mindenemet feláldozni és kockáztatni a hazáért.

Neked, fiacskám, korán kell megházasodnod, hogy rendbe hozzad őseid vagyónát, ha Isten kegyelme nem engedné meg, hogy még én rendbe hozzam.

A hirtelen haláltól félek; nem szeretnék egyhamar itthagyni benneteket. De a mai eset (ugy éreztem, mintha vaskéz szoritotta volna meg kétszer egymásután szívemet) intés nekem, hogy erre is készen legyek. Oh! pedig szeretnék élni, mert hazám szabad lesz nemsokára s mert van, a kikben örömem teljék: egy jó fiam és egy szép leányom.

Szavai úgy meghatottak, hogy nem tudtam rájuk hirtelen válaszolni. Némán, megindulva, tele szívvel lépkedtem mellette, miközben közönyös emberek jártak-keltek körülöttünk s a sötét, középkorias polgárházak kapuboltozatai alatt szerelmes párok váltottak szerelmes, semmitmondó, boldog szavakat, örülve az életnek, mikor közelükben egy embertásuk szívét már megérintette a sötét halál hideg szárnyütése...

Végre szóhoz jutottam, szeretetteljesen vigasztaltam atyámat, igyekeztén kiverni fejéből a bus előérzetet, mely mélységes árnyékot vetett verőfényes lelkére.

— Jól van hát, kedves fiam, nem halok meg, mig nem tánczolk a lakodalmadon — válaszolá vigasztaló szavaimra. — A kis lány tetszik nekem. Erős keze van, mint anyádnak, és sok esze meg szive van hozzá.

— Katinka?

— Ő. Két-három év mulva elveheted, mert ezek a kislányok egyetlen nap megnőnek, mint a fű a mezőn, esős, tavaszi időben. Anyád is olyan volt. Észre se vettem, mikor a nyakamra nőtt. Több esze volt mindig, mint egy minisztertanácsnak és

hetedhétországon nem volt szebb szőke leány nála. Becsüljétek meg, fiam, ha engem tulélne szegény. Nagy jellem! Egyszer meg fogtok győződni róla.

Ekként beszélgetve, elértük a kaszinót. Az urak nagy örömrivalgással fogadták atyámat. Hittek, reméltek, biztak s nagy politikai változásokat vártak a közel jövőben. Megbeszélték, hogy a megnyitandó megyegyűléseken mily eljárást követnek. Az 1848. évi törvények alapjára állanak; követelni fogják az önálló, felelős magyar kir. minisztériumot; Erdély unióját az anyaországgal; a képviselőválasztások elrendelését stb.

Hazamenet az urak valamennyien elkisérték atyámat s Ládházi mind meghívta őket vacsorára.

Ködös, hűvös, sötét tavaszi éjszaka volt. Atyám fázott, felhajtotta magas kabátgallérját és keveset beszélt.

Mindig engem keresett, egy perczre sem engedte, hogy eltávozzam mellőle.

— Ma nagy veszélyben forgott a fiam, azért szeretem jobban, mint máskor, — mondá magyarázatképpen a társasághoz. Elevenen elfogta Erdélyi Jankót, mert a betyár sehogy sem akarta bemutatni magát Ládházi Katinkának...

Aztán, kedves szokása szerint, megveregette kissé arczomat és tréfásan megfenyegetett ujjával.

— Mindig elmaradozol mellőlem, édes fiam. A magányt és a sötétséget kedveled, mint Romeó. De hát az ember soha sincs magában, ha szerelmes; a sötétség pedig tele van világossággal, ha egy szép leányról gondolkozunk.

Ládháziéknál harmincz emberre volt terítve az ebédlőben. A bankár nagy fényt fejtett ki, az asztal csakugy görnyedt az ezüst tálak, nehéz ezüst kupák, velenczei kristálypoharak s a három nagy, tömör, szinezüst asztaldisz sulya alatt.

Az ebédlő egyik szögletében, leánderek és rododendronok mögött cigánybanda muzsikált; a nyitott erkélyajtón hűvös, friss levegő jött a Duna felől, a mi enyhítette a nyomasztó hőséget.

Asztalhoz ültünk. Engem Katinka maga mellé ültetett, szemközt atyámmal, a ki föl volt hevülve s egy pohár hideg vizet mohón ivott meg. Gyöngéden, szeretettel nézett ránk, a mint a kis lánynyal a nap eseményeiről beszélgettünk. Katinka csókot hányt felé rózsás ujjai hegyével.

— No, megtörtént.

— Mi történt meg?

— A csókot, a mivel magának tartozom, atyjánál deponáltam. Átveheti tőle, a mikor tesszik, kamatok kamatjával.

Igy enyelegtünk, szivünkben az ifjuság boldogságával, mikor valami csodálatos erőtlől kényszerítve, apámra néztem.

Bibicztójást evett; éppen szájához vitte a kanalat, mikor az kiesett a kezéből. Két keze le-siklott, keményen megütötte az asztalt, ő maga erősen összerázkódott, mintha villámcsapás érte volna. A ki legközelebb állott hozzá, megragadta vállait, aztán ketten óvatosan lefektették az ebédlő divánjára.

Mindez egy percz műve volt.

Odarohantam, orvosért kiáltozva. Egy ur kivált a vendégek ijedt csoportjából, a megyei főorvos volt. Nyugodtan, egykedvű arczczal nyult apám üteréhez, a ki e perczben egyet hörgött, azután elcsendesedett.

— Meg van halva. Agyszélhűdés érte.

Pedig a keze még meleg volt. A vendégek sietve elbucsuztak s a drága halott ott feküdt a száz gyertya fényétől ragyogó ebédlőben.

Kint a sötét éjszakában még ugyszólván a

levegőben függtek a lelkes éljenek; a fáklyát hordó tömeg riadó szava, mely alig két óra előtt hosszú életet kívánt a nagy hazafinak... a szegény, mozdatlan halottnak.

NYOLCZADIK FEJEZET.

A n y á m.

Nyáron nagy szárazság volt, nagyon megsínylette a vetés; a gabonát megütötte a hó, megverte a jégeső, pusztította a rozsa és az üszög; siralmas aratás lett belőle. A legöregebb gazdák sem emlékeztek ily rossz esztendőre. Nem volt se buza, se bor, se gyümölcs, se takarmány, semmi. Őszkor aztán három hétig folyton esett, a burgonya ott rothadt a földjében, a tengeri nem tudott jól megérni, a szegény ember kétségbeesve várta a telet. Ugy felszökött az ára mindennek, hogy éhínségre lehattunk elkészülve.

Szegény apám rosszkor halt meg. A birtok nagyon meg volt terhelve, a hitelezők megrohanák anyámat, a ki a nehéz napokban nagy hidegvért és lelki erőt tanusított.

Ládházi ajánlkozott rá, hogy kiegyezik a hitelezőkkel; megkínálja őket a követelés felével. Ő aztán fentartja az atyámmal legutóbb kötött kölcsönt, azon anyám kielégíti a régi hitelezőket és jobb, szigorubb gazdálkodási rendet hoz be a birtokra, mely a patriarkális kezelés alatt félannyit se jövedelmezett, mint a mennyit jövedelmezhetne.

Anyám, sötét gyászruhába öltözve, fekete keztyűs kezével elutasító mozdulatot tett a bankár ajánlatára. Hidegen, kimérten, bár udvariasan köszönte meg szíves készségét, de — így szólt —

nincs abban a helyzetben, hogy idegen embertől ily nagy anyagi áldozattal járó szolgálatot elfogadhatna.

Ládházi igyekezett megmagyarázni, hogy az nem jár részéről nagy anyagi áldozattal. Egyszerűen üzletdolga: ő jól helyezné el pénzét e vállalatban. Még nyerne is rajta valamit.

De anyám hajthatatlan maradt.

Az ügyvédünk kiszámította, hogyha a birtok kétharmadát eladjuk, teljesen kielégíthetjük atyám minden hitelezőjét.

Ládházi mélabusan rázta fejét, mikor anyám e tervvel állt elő, mint olyannal, mely alkalmas arra, hogy vele megőrizzük atyám becsületét és nevének tisztaságát.

— Kár az ősi birtokért, nagyságos asszonyom, kár, kár! A kié a föld, azé az ország. A föld biztosabb az aranyból, a kincseknél, a palotáknál. Minden elmulhat, megfogyhat, megsemmisülhet, csak a föld nem. Az Andrásfalvy-birtok kétezer hold egyetlen tagban. Teremtő Isten, mi csoda könnyen kiheverhetné ez azt a kis adósságot, a mi rajta van!

Anyám az időről s Katinkáról kezdett beszélni, a mi világos jele volt annak, hogy Ládházi ajánlata véglegesen el van ejtve.

Mikor Ládházi elment, anyám orrához támasztotta hosszunyelű lorgnetjét s figyelmesen nézte, mily hatással volt rám az előttem lefolyt jelenet.

— Ez az ember a birtokot szeretné. Az Andrásfalvyak utóda akarna lenni. Ide ülne a meleg helyünkre, ha át nem látnék a szitán. Azért adna kölcsönt, hogy ő legyen az egyedüli hitelező. Ki volnánk szolgálva neki; övé lenne a vár s minden, köröskörül. Az ő vasmarkából nehéz lenne vissza-

váltani jobb időben a birtok azon részét, melyet ma fel kell adnunk.

Védelmére akartam kelni Ládházinak, a ki több jeles tulajdonsága mellett szerencsés volt Katinka atyjául hivatni, de hallgattam. Egy dolog tisztán állott előttem: anyám nem mondott le végleg birtokunk kétharmadáról. Azt remélte, hogy újra megszerzi azt.

Az eladás nem volt könnyű dolog abban az időben. Az egész „birtokrendezés“-t tavaszra halasztotta anyám, addig majd csak jelentkezik vásárló.

Addig is tekintettel a rossz termésre s a szűk esztendőre, azt akarta, hogy nagyon összehúzódva éljünk.

Elbocsátott egy csomó léhűtőt: inast, vadászt, lovászyereket, szobalányt. Feloszlatta az istállót. Csak két kocsilovat tartott meg, a legszükségesebbet, meg nekem egy hátaslovat, ámbár tiltakoztam ellene.

Oly egyszerűen éltünk, mint akármelyik polgárcsalád. Nem jártunk sehová, nem vendégeskedtünk, csendes és néma volt a nagy udvarház, mely csak néhány hónappal előbb annyi embert fogadott vendégszerető falai között.

Hogy beletalálta magát szegény öregasszony vadonatuji helyzetébe!

Ő, a ki azelőtt sohasem törődött a cselédek dolgaival; a kinek olyan ismeretlen világ volt ez, akár Dél-Ausztrália valamelyik névtelen szigete: most leszállt méltóságának magas felhőjéből és nagyon is nagy figyelemmel kísérte minden lépésüket. Még azért is zsörtölődött, ha a lámpát este a konyhában egy félórával tovább égették.

Micsoda nagy pazarlás volt most az az ő szemében.

Ez évben nem hozatta meg a „góthait“, nem fizetett elő néhány, az udvari körökhöz közelálló ujságra; megvont magától sok apró kényelmet, melyhez már hozzá volt szokva, s melyet bizonyára nehezére esett nélkülözni.

En felszólaltam ez ellen. Nem kell a takarékosságot tulzásba vinni, mintha közel állnánk a koldusbothoz. En férfi vagyok, fiatal, erőteljes, könnyen kezdek új életet. De anyám nem. A mig én élek, nem engedhetem meg, hogy anyám és nővérem bármiben is szükségét lássanak.

Anyám türelmesen végighallgatott, aztán homlokomat megcsókolva, félresimitotta hajamat.

— Te az én jó fiam vagy, tudom, hogy mindent megtennél értem és nővéredért. Nem is azért vonok meg magamtól egyet-mást, egy ujságot, egy könyvet, egy rossz szokást, egy semmiséget: mintha okvetetlenül le kellene róla mondanom, de lásd, fiam, szokatlan időköt élünk. A falvakban, a hol emberemlékezet óta őseid voltak az urak, az embereknek nincs mit enni. Mily rossz szul esnék azoknak a szegény embereknek, ha vig, lármás élet folynék itt az udvarházban, mig nekik nincs meg a betevő falatjuk.

Hadd érezzék, hogy szivünk velük van, s készek vagyunk megosztani velük minden anyagi javunkat.

A mit a háztartásban megtakarítok, a mivel eddig a cselédeim megloptak, a mit gondtalanul elpazaroltak, most mindaz a szegényeké. Eddig még egy se halt meg közülök éhen, s ez a kemény tél majd csak elmegy minden nagyobb baj nélkül a fejünk felett.

Hogy járathatnám én kedvencz lapomat, mig a volt jobbágyaink éheznek és fáznak? Hogy ne mondanék le egy kedves ételmről, valamelyik

kedvtelésemről, szórakozásomról, hogy ne mondanék le kényelmemről, ha néhány becsületes magyar családot mentek meg az árával az éhhaltól?

És Eliz? Kérdezd csak meg. Neki nemes szive van. A multkor eladott titokban három sor igaz gyöngyöt, hogy a pénzt kioszsza a zselléraszonyok között; és égetné a testét a legpuhább selyem, ha most ajándékoznád meg vele, mikor az árán kétszáz kenyeret lehet süttetni a szegények számára.

Nem, édes fiam, én egészen beleszoktam új helyzetünkbe. A szegénység nem fog levonni semmit az Andrásfalvyak fényéből és előkelőségéből. Aztán te még fiatal vagy! Szédítő emelkedés alkalma nyilhatik előtted. Most az a fő, hogy a névre, melyet szegény jó atyád örökségképpen reád hagyott, ne boruljon még annyi homály se, a mennyi Eliz kéztükrének lapján, ajkának üde lehelletétől.

Ez a magyarázat bizony megszégyenített. Elővettem az öreg Szekrényest, a ki apróra bevallott mindent: az anyám által felállított népkonyhát, a nagy kenyér- és borszállítmányokat, fehérművek és gyógyszerek osztogatását, a látogatásokat a nyomortól mélyen sujtott kunyhók lakói között.

Mert olcsó bor nem volt kéznél, apám féltve tartogatott hegyaljai borai kerültek csapra, a betegek, öregek és a nők számára. Egy egész csapra-ütött vagyon.

A granáriumok félig üresek voltak már: szétosztották a gabonát a nép között.

De van is látszatja! Mig más faluban úgy hull a nép, mint őszzel a légy, az éhségtől és járványos betegségektől; addig a mi faluink népe egészséges, mint a makk s az éhséget hiréből ismeri.

Anyám és Eliz meglátogatják a betegeket; vigasztalják a föld népét, hogy ne essék kétségbe, majd jóra fordul minden.

Anyám még politizál is. Inti a népet, ne hallgasson azokra, a kik veszélybe döntik az országot. A legsoványabb béke is többet ér a legkövérebb háborúnál. Ne várja Garibaldi veresingeseit, ugyse mer az ide jönni. Ha beteszi a lábát, ő lesz az első, a ki öreg asszony léteire hozzányúl a guzsaly-nyélhez és segít kivenni ebből a szép országból az istentagadó, országháborító taliánját!

Kíváncsi voltam, mit szól a nép anyám politikai leckéztetéseihöz, faggattam is erősen az öreg kasznárt. Zavartan tipegett-topogott nagy bagaria-csizmájában, az asztrakán-sapkáját lehuzta az orráig, azután feltolta a tarkójáig.

— Őszintén beszéljen, öreg. Jól tudja, hogy én nem vallom anyám politikáját és szegény boldogult atyám se tartotta. Vagy talán maga igen?

Kézzel-lábbal tiltakozott, hogy ő nem, de szólni nem szólt egy hangot sem. Sok tusakodás, még több biztatás után végre kibökkentette az öreg:

— A nagyságos asszony nagyon okos és nagyon jó, a föld népe tűzbe menne érte. Szívesen meghalna érte akármelyik zsellérember de...

— De?...

— Már instálom, ugy vagyon a dolog.

— Hogy vagyon hát? Szóljon.

— Hogy hát Kossuthért is meghalna... Garibaldi meg az ő embere. A hátukat tartanak oda a nagyasszony guzsalynyelének, csakhogy Garibaldinak baja ne essék. Pedig, mondom, élnek-halnak a nagyasszonyért mindnyájan.

Elmosolyodtam az öreg egyszerü beszédén. És büszke voltam a népre, melynek egészséges,

romlatlan politikai érzését a hála szava sem tudja megtéveszteni. Szemeit a szabadság tisztafényű álló csillagára függeszti mozdulatlanul, és utána indul...

Még egy nagy dolog volt hátra: beavatni anyámat Eliz szerelme titkába. Eliz megkért, hogy mindaddig hallgassak, míg anyámat e hír befogadására elő nem készíti. Atyám halála s az utána bekövetkezett szomorú napok, aztán a súlyos anyagi helyzet, meg a föld népe közt kitört éhínség: hátráltatták Eliz vallomását.

Ismerte anyám reményeit, melyetházasságunkhoz fűzött. Még nekem nagynehezen csak elnézte volna, hogy elvegyek valami szegény lányt, vagy hogy valami pénzeszsák legyen az apósom, mert az én nevem fénye — így mondá — eltudja fedni az ilyen kellemetlen rozsdafoltokat. De hogy Elizt valami szürke polgári név viselője vegye el; ez alatt az egyszerű név alatt szerepeljen a nagyvilágban; s egy Andrásfalvyné unokái olyan nevet viseljenek, mely nincs benne a góthaiban: ezt a gondolatot már nem bírná ki szegény büszke öreg asszony szíve.

Ottónak bizalmasan megírtam a dolgot. Azt felelte rá, hogy senkit sem tudna szeretni Elizen kívül; végtelenül boldog, hogy remélhet és türelemmel várja be az időt, míg megérik a várakozás édes gyümölcse és anyám megbocsátja nagy mérészségét: hogy szemét leányáig emelte. Addig is megfogadja tanácsomat és nem jó Andrásfalvára, bármily nehezére esik is neki vesztég maradni, mikor a szerelem sólyomszárnyát érzi vállain.

Hát vártunk és hallgattunk. De Eliz fogyott és sápadtabb lett, nem volt kedve semmihez. Órák hosszáig ült, ölbe tett kezekkel, tétlenül, mély gondokba: a szerelem rózsaszínű gondjaiba merülve.

Fiatal szive, mely először szeretett, nehezen tudta elviselni szerelmese távollétét. Hozzá még neki sok sebet kellett begyógyítani, sok apró füstfelhőt eltávolítani, sok méltatlanságot és gunyt jóvátenni. Érzékeny szive volt s türehtetlen volt neki az a gondolat, hogy Ottóval hidegen, kegyetlenül, szeszélyesen bánt, a míg itt volt. S most, mikor a szerelem folyamának sodra elragadta s ő nyakig benne volt az édes hullámokban: nincs alkalma helyrehozni, a mit Ottó ellen vétett. Szüzies szemérme visszatartotta attól, hogy levelet írjon neki; így teltek a napok, Eliz mindjobban magába zárkózott, mint a selyembogár, körülszőve magát a bájos szerelmi titok fénylő selyemszálaival.

A falu népének nagy nyomorusága jótékonyan foglalkoztatta lelkét. Meglátogatta betegeit, pénzt, ruhát, orvosszereket osztott ki köztük és személyesen ügyelt fel a népkonyhára, hol jó meleg levest készítettek az éhezőknek. Fejét kendővel bekötve, fehér kötőben sürgött-forgott a roppant rézüstök között, kezében nagy főzőkanállal, miközben a gyermekek és törődött öregasszonyok ruhája szegélyét csokolgatták, áldást mondva még a lábanyomára is.

Egy reggel láttam, hogy Eliz valami elhatározó lépésre készül. A szokottnál is halványabb volt, összevont szemöldében, komoly nézésében határozottság és erő látszott. Gondolatait rendezve nézett ki az ablakon és szeme a hóval borított váromladékon akadt meg, melynek egyetlen épen maradt ablakürege sötéten és fenyegetően nézett vissza rá.

Világosan láttam, hogy Eliz megrázkódott. Tudta, hogy ez az egyszemű omladék nagy szerencsétlensége családjának. Utjába áll két fiatal sziv boldog szerelmének, mint azon büszke Andrásfalvy-ősök halvány kísértete, a kik benne éltek,

dőzsöltek, szerelmeskedtek s nagy hatalommal uralkodtak az egész vidék fölött.

Nem akartam utjokban lenni, kimentem s puskámat magamhoz véve, varjukat lőttem le a a hóval fődött nyárfák koronájáról. Kedvem telt most pusztítani ezeket a sötét, károgó, nehéz röptü madarakat, melyeket a nép képzelete a szerencsétlenség s a balsors hirnökeinek tart.

Egy óra mulva visszatértem a házba.

Anyám az ablaknál ült, könyökig érő fekete keztyüben, a biblia olvasásába merülve. Beteges, sovány arcza nyugodtnak látszott, de valami sötét, bronzszínű pirosság ütött át rajta: a lefolyt nagy harcok egyetlen jele.

Kérdeztem, hol van Eliz?

— Szobájában van — mondá, a világért sem szakítva félbe olvasmányát. Hangja szokatlanul élesnek és hidegnek tűnt fel nekem. Rosszat sejtve, nővérem szobája felé indultam.

Eliz kisírt szemmel feküdt a pamlagon. Az ablaktáblát bezárta, hogy a vakító hófény ne sértse szemét. Félhomály volt a kedves, leányos szobában, mely úgy tele volt az ő szüzsies álmaival, mint annak a kamélia-bokrétának üde színével, a mit a jó öreg Szekrényes küldött az üvegházból s mely egy tejszínű virágtartóban várta végzetét: az elkerülhetetlen hervadást.

Kezemet homlokára tettem, forró volt mint a tűz, a keze meg jéghideg.

— Mi történt, édes Eliz?

Felült, sokáig merően nézett reám, aztán gunyosan felkaczagott, könnyein keresztül.

— Semmi. Egy álommal kevesebb van a világon s egy boldogtalan leánynyal több.

— Szóltál anyámmal?

— Kötelességem volt. Anyám aztán felvilá-

gosított, hogy én várurak unokája vagyok, s már csak családunk mostani anyagi kelyzete sem engedi, hogy meszszaliánszra lépjen egy szatócsné fiával az egyetlen Andrásfalvy-leány, de genere Andrásfalva.

— De végre ő is, engedni fog. Ottó nem mindennapi ember, és anyám kedvelte őt. Azt mondta róla, hogy álruhás herczeg, olyan a fellépése. A szerelem tüzvésze ellen pedig — úgy tudom, — mind ez ideig a várurak unokáinak szive sincs kellőleg biztosítva.

Elizből kitört a fájdalom.

— Mindennek vége. Én sohasem megyek Ottóhoz anyám határozott akarata ellen. Ő pedig nem fog beleegyezni soha. Hanem azt kerekken megmondtam neki, hogy nem megyek férjhez senkihez, ha hozzá nem adnak. Zárdába vonulok mélyen sebzett szívem bánatával. Mi nekem a család érdeke? Én nem adom el magam senki kedvéért.

Mintha bizony nem elkövettem volna mindent, a mit emberileg lehetséges, hogy elnyomjam szívemben ezt a szenvedélyt? Öntözgettem a józan ész hideg vizével a feltörő lángokat; ráborítottam a közönyösség és guny nehéz köveit; irgalmatlanul rátapostam a csillámló üszökre... hasztalan.

Utóvégre én is sokat tartok születésemre, a fényes névre, melyet viselek, az Andrásfalvy-várra, melynek csak egyetlen szeme van; engem is büszkének s előkelőnek neveltek, s volt idő, mikor azt hittem, hogy az első ember is nemesi levéllel jött a világra.

Nem elég, ha minden előítéletemet lerombolta az a hatalmas, nagy érzés, mely úgy tört reám, mint az árvíz egy alvó házra éjszakának idején?

Nem elég az én bánatom, sok álmatlan éjszám, kisirt szemem? A megalázott büszkeség pokolbeli kinja? A megtört dacz, mely szelid odaadássá változott?

— Elég, édes Eliz, elég. Te sokat szenvedtél, átmentél a fájdalom tisztító tűzén. Nemes, nagy lélekre mutat, hogy az irtózatot harczból szerelmed került ki diadalmasan. Beszélni fogok anyámmal. Reménylem, hogy fellépésem eloszlatja köztetek a félreértés ködét. A szív és a lélek nemessége több az öröklött név nemességénél. Ottónak a kisujja többet ér, mint Kökörösényi egész maga. Aztán Ottó legjobb barátom, és szívetek szép frigye kedves óhajom nekem. Hanem a sirásból elég. Én felelősséggel tartozom Ottónak, szép szemed ragyogásáért, melynek a sok sirás megárthat. Bizzál bennem szép, szelid galambom, majd minden jóra fordul...

El voltam határozva, hogy közbelépek, de meg akartam várni az alkalmas időpontot. Sokkal jobban ismertem anyámat, hogysem a dolgot azon melegiben előhoztam volna.

Anyám még mindig az ablaknál ült, mikor Eliz szobájából visszajöttem.

— Mit csinál Eliz? kérdezte tőlem, becsapva bibliáját.

— Sir.

Anyám lehuzta hosszú fekete keztyűjét, annak minden gyűrődött ujját kiegyengette, szép lassan, tempósan összehajtogatta, aztán letette maga mellé az ablak párkányára, s bizalmatlanul nézett reám.

— Mért sir?

Zavarba jöttem, elkezdtem hebegni, a fürkésző, lelkemre látó anyaszem nyugodt tekintetétől.

— Mért sir?... Mért is sir csak szegényke?

Tulajdonképpen nincs is rá oka... mondám, hosszú szüneteket tartva, hogy gondolataimat rendezhessem. Érzékeny szive van a lelkemnek, s anyácska talán tulszigoru volt hozzá.

Anyám fejét rázta, s még bizalmatlanabbul nézett rám.

— Magad sem hiszed, a mit mondasz, Attila. Hogy volnék én szigoru hozzá, mikor a véremet is odaadnám érte? Hanem — tette hozzá, s fenyegetőleg felkelt székéből, egészen közel lépve hozzám, — képzeld, mit forgat nővéred a tapasztalatlan, fiatal fejében? Rangján alul akar férjhez menni. Rangján alul! fel tudod fogni ennek a jelentőségét? Most, mikor a család fényét, tekintélyét, vagyoni helyzetét kellene neki szolgálni szépségével! Nekem elhallgasson megvalósíthatatlan, badar álmaival! Ugy dobom őt el magamtól, mint ezt a keztyüt, ha terveimnek makacsan utjában áll...

Összegyűrte a keztyüt, aztán idegesen dobta le a földre.

Hirtelen átláttam, hogy ma hasztalanul kísérelném meg anyám megpuhítását. Kemény volna még ma, mint azok a divatos érczvázák, melyekbe naponkint friss virágot tesznek gyöngéd lánykezek.

Hetek multak, a szigoru tél, a csikorgó hideg még folyton tartott. Eliz a szokottnál is inkább magába zárkózott, kevesett evett, folyton soványodott és titokban sokat sirhatott, mert mindig fejfájása volt, a mi a sirás-rívás biztos jele.

A ház körül pontosan és szorgalmasan teljesíté kötelességét, de minden kedv és érdek nélkül, mintha valami részvétlen gép volna, valami óramű, melyet felhuznak, mely mutatja az órát, üt és — lejár.

Néma, elkeseredett harcz folyt a két nő közt, melyben egyik sem akart legyőzött lenni, de mely-

ben előreláthatólag mégis csak az anya fog vere-séget szenvedni.

Eliz szemelláthatólag fogyott és összement, mint a napnak kitett márcziusi hó. Át meg át járta őt a szerelem aranyos napfénye s szegény hideg, szügies, tiszta márcziusi hó napról-napra olvadt, fogyott, soványodott.

Anyám még makacsul tartotta magát. Elhivatta az orvost, a ki vasas fürdőt, vascseppeket s mindenféle erősítő szereket rendelt Eliz számára. Aztán négy szem közt, nagy fejcsóválás és torokköszörülés után így szólt:

— Minél előbb férjhez kell adni a leányt. Virágbetegsége van; az, a mi a melegházak elkényeztetett rózsatőinek. Gyökere a napsütött, szabad, erőteljes föld után vágyik. El kell ültetni valami derék fiatal ur portájára; hadd viruljon ott, boldogan, kinyujtogatva virágos, gyöngé ágacskáit.

Végre egy komor, beborult januáriusi reggelen azt jelentették, hogy Eliz nem kelt fel, ágyában maradt, nagyon rosszul érzi magát.

Hozzásiettem. Láza volt, olyasvalami kinozta, a mi a hidegleléshez hasonlított.

— Mi bajod, édes kicsi Elizem? Mid fáj?

— A szívem. Óh Attila, nem tudom elviselni ezt a helyzetet, fölülmulja erőmet. Nem mondhatok le Ottóról, ő drágább nekem, mint az egész világ. Senkit sem szerettem még úgy: se apámat, se anyámat, se téged, se harminczhárom unokanővéremet. Ha akarjátok, meghalok apránként a szemetek láttára, panasz nélkül, csendesesen; halottja leszek a szerelemnek, melyet anyám méltatlannak tart egy várur unokájához, de lemondani nem tudok róla.

Könyekben tört ki, sirása a szívemet facsarta össze. Sovány, szinte áttetsző arczával, lázasan fénylő szemével, igazán hervadó virágnak látszott.

A habozás és várakozás ideje lejárt, itt gyorsan és erélyesen kell cselekedni. Elhatároztam, hogy szólok anyámnak.

Szándékomat megkönnyítette egy levél, mely aznap Ottótól jött.

Abban megírta, hogy Kökörcsényi szándékosan belekötött, párbaj lett belőle, ő nagyon összevagdalta a grófot, ez most élet-halál közt lebeg. Ő nem akar megszökni, az elfogatási parancsot már kiadták ellene, bizonyosan elítélik és elzárják másfél esztendőre. Mert nagy bűn az, agyonszabdalni a „megszálló“ sereg egyik „kitűnő“ tisztjét. Forradalmi tünet, s most ezt (miután a nemzet nem ment lépre az oktrojált alkotmánynak, s Bécsben e miatt dühösek) még a szokottnál is szigorúabban fogják büntetni. A tisztek vérbenforgó szemmel járnak azóta, az ezredes boszut liheg, csak Kökörcsényi viseli magát lovagiasan, a ki legényével megüzente, hogy idejekorán szökjék meg külföldre, mert rosszat forralnak ellene.

Nem tagadom — írta — hogy másfél évi fogház nagy csapás reám. Ügyvédi irodám ezalatt tönkremegy s én újból kezddhettem az életet. Pedig már csinos ügyforgalmam volt, az emberek érdememen felül felkaroltak. Ítélethozataláig bizonyára szabadlábbon hagynak, nagy összeg biztosíték mellett. Szeretnék ezalatt Elizzel találkozni; eszközöld ki anyádnál e találkozást, melytől üdvösségem függ. Esetemet kiméletesen tudasd Elizzel, s mondd meg neki, hogy régi szamadásom volt a fekete gróffal, a ki kikoszarztatását nekem tulajdonította és azóta nem hagyott békét. Hogy mennyire szerettem, hogy mily hajnali fényt derített ő életem elhagyatott útjára, hogy ő a legédesebb, legjobb és legszebb leány a világon, a kinek nem vagyok méltó a lábaporát csókolni: mindezt és sok más,

a mi oly fojtóan nehezedik szívemre, mint a pincze levegőjére a forrásban levő borok párolgása, — majd előszóval mondom el, ha az odautazásra az engedélyt megkapom.

E levéllel kezemben siettem anyámhoz.

Szokott helyén ült, az ablaknál, valami régi góthaiban lapozgatott.

Kint teljes erővel dühöngött a hóvihar. Az éjszaki szélben sűrűn és szilaján kavarogtak a hópelyhek; a szél olyan nagy zajt csapott időnkint, mintha a levegőben aczélsíneken vágató gyorsvonatok dübörögnének. A kéményekben úgy jajongott a szél, mintha fojtogatott emberek sikoltoznának. Néha kicsapódott egy-egy rosszul záródó ablak, vagy ajtó, de anyám nyugodtan ült helyén, még csak ki se nézett, hogy gyönyörködjék a felszabadult elemek boszorkánytánczában.

Kezet csókoltam és leültem mellé.

— Egy levelet szeretnék közölni veled. Ottó irta. Megengeded, hogy felolvassam?

Kezével elutasítólag intett.

— Nem érdekel a levele, édes fiam. Mit írhatna még, a mit nem tudnék jól? Hogy elforgatta annak a szegény lánynak az álmodozó fejét? Az, fájdalom, nem ujság előttem. Talán bizony formálisan megkéri a kezét? Kitelik tőle.

— Ottónak párbaja volt.

— Nem kaphatott valami életveszélyes sebet, ha irt neked.

— Nem, ő sértetlen maradt. Ellenfele Kökőrcsényi gróf lett a párbaj áldozata.

— Ah! egy gróf, egy jó családból való ember. Minek is mérik össze mindenféle emberrel a kardjukat? Ez az eredmény: egy szatócsné fia levág egy született grófot. Felfordult világ.

Nem akartam eltérni a céltól, melyet magam

elé tűztem, azért hát nem feleltem anyám megjegyzéseire, melyek alkalmasak voltak mellékösvényekre terelni a beszélgetést.

— Ottó nem kereste az összeütközést. Ő csak védte magát s erre kétségtelenül joga volt. Bizonyára a gróf kötött bele, a ki boszuját akarta rajta tölteni.

— Ezt tudom méltányolni. Azt hiszem, a világ minden grófjának rosszul esnék, ha kikoszoroznák egy... hogy is hívják... Péter vagy Pál, vagy nem tudom, miféle nevű ur miatt. Megáll az ember esze, ha a kisasszonyok maguk kívánják kiválasztani a vőlegényüket, s minden válogatás nélkül a társadalom oly mélyen fekvő rétegeibe nyulkálnak férfiakért, a hol tintás lesz az ujjuk hegye. Hiszen mindig volt ügyvéd az Adrásfalvy-familiában, a hogy voltak inas, lovász, vadász és tisztartó urak. Az őseid is megbecsülték az ügyvédjüket, a ki az uradalom nagy pereit vitte, leültették asztalukhoz, jól megfizették a fáradságát, de, fidonc, egyik Andrásfalvy-leánynak sem jutott eszébe férjeül választani egy ügyvédet, kulcsárt, lovászt, vadászt, vagy effélét. Péter, vagy Pál ur — nem is tudom, minek mondjam — ügyes, kedves ember. Az egész emberben van valami nagyurias, — a nevén kívül. Már pedig a név sokat tesz, mert azt adja gyermekeinek — az én unokáimnak. Megvallom, hogy nem nagyon vágyódom a kis Péter-Páloknak nagyanyjává lenni. Ebből a nagy megtiszteltetésből nem kérek. Nem tudnék mit csinálni a csillagkeresztemmel.

Hagytam, hogy kibeszélje magát, hadd csillapítsa ezzel is belső ingerültségét.

— Ottó az én legjobb barátom, anyám. Ő több, mint nemes emberek utódja: ő maga nemes ember a szó legszigorubb értelmében. Tisztességes

társadalmi állása, jó modora, sok esze van — sokra viheti még. S ha nem is viszi sokra, Eliz szereti, ő az én egyetlen nővéremnek szíve választotta.

Hangom komolyan, ünnepélyesen csengett, anyám láthatta, hogy mély meggyőződésből beszélek.

— Jól teszed, ha védelmezed: ő végre is barátod. Én is úgy tennék a te helyzetemben.

— De, anyám, az istenért, értsen meg, Eliz napról-napra betegbb. Bele fog halni ebbe az emberfölötti küzdelembe. Hisz ő egyetlen leánya, fel tudná őt áldozni előítéletek kedvéért? Engedné meghalni a titkolt szerelmi bánat miatt?

Anyám láthatólag meghökkent, aztán vontatottan, hangjában kevesebb biztossággal folytatá.

— Az élet és a halál Isten kezében van. Nem olyan könnyen hal meg az ember, mint képzelgő fiatal lányok hiszik. A bánat poharában nincs gyorsan ölő méreg; a ki kiissza, egy kicsit megfogy, egy kicsit halványabb lesz, egy kicsit sir, — azután feled és megvigasztalódik.

— De hisz anyám, ő a te leányod; úgy van nevelve, hogy egész valója fellázadt azon gondolat ellen, hogy ő Ottóba szeressen. Nem is rajta mult, hogy a szerelem erősebbnek bizonyult akaratanál. Én tanuja voltam néma küzdelmének. Erőszakosan elfojtotta szívében a szerelem szavát és gunyolta, kicsinyelte, gyűlölte azt az embert, épp úgy, a hogy te most gunyolod, kicsinyled és gyűlölöd.

Anyám összevonta szemöldjét és keze idegesen megmozdult.

— Erős szót használsz, fiam. Csak azt gyűlöljhetjük, a kit valamikor nagyrabecsültünk.

— Jó, majd megbecsülöd még te Ottót. De most másról van szó. Eliz szívét egy emlékezetes tavaszi napon elborították a szerelem édes, ellenállhatatlan hullámai. Hozzád fordult teljes bizalom-

mal s te őt ridegen elutasítottad. Sokkal engedelmesebb leánynak van nevelve, hogysem Ottóhoz férjhez menjen határozott akaratod ellenére, de fogy, sápad, haldoklik. Virághullás lesz a házban, jó anyám, ha nem engedsz. Menj, nézd meg magad. Addig ne mondj se igent, se nemet.

Látszott, hogy meg van ingatva határozatában, bár nem akarta elárulni a nagy felindulást, melyet beszédem benne keltett. Felállott és szó nélkül kiment, hogy megnézzze Elizt.

Nemsokára visszajött, arcza a szokottnál is halványabb volt, szemei mélyen beestek, hangja remegett.

— Fogass be, hozasd el az orvost. Siess, egy pillanatot se késs! Nagyon rosszul van szegény.

Eliz igazán nagy beteg volt. Anyám nem mozdult az ágya mellől; éjjel-nappal ápolta, elleste minden gondolatát, kívánságát; gyöngéd, kényeztető neveken szólitgatta, hűvös kezével hűsítgetve a beteg lány forró homlokát.

A betegnek lázálmai voltak, hangosan kiabált segítségért; azt képzelte, hogy Ottót üldözik, ezüstpalástos, középkori lovagok fogják kivont kardokkal körül; sötét kötömlöczbe hurczolják, odakötik két vaskarikához az andrásfalvi vár komor boltivei alatt; tüzes vasakkal égetik ki szemeit — a miért elég merész volt fölemelni azokat a várur csodaszép leányáig.

Sikoltása velőkig hatott a lánynak, a mint kedvesét nevéen szólította. Anyám megrendülve ült ágya mellett, szeretetteljes, kedves szavakat suttozott fülébe, hogy felizgatott, beteg képzelődését lecsendesítse.

Aztán elmúlt a roham s a beteg órákig feküdt mozdulatlanul, mint egy kivágott rózsabokor az

erdőszélen, közel azon erdei kuthoz, a hol Ottóval először találkoztak.

Ez így tartott három nap és három éjszakán. Végre a betegség jobb fordulatot vett, az orvos kijelentette, hogy a drága beteg túl van minden veszélyen.

— Nagyon érzékeny szive van, — mondá az orvos, — óvni kell a nagy felindulásoktól és a bánattól. Mert, ha nem tudnám, hogy tenyerükön hordozzák és az egész háznép kedvét keresi, azt kellene hinnem, hogy titkos bánata van.

Ezen a szerencsés napon, mely visszaadta nekünk Elizt, anyám feltűnően gondolkozó és mélázó volt. Látszott rajta, hogy valami nagy dolgot forral, de még nem tudja magát elhatározni, mily módon adja azt értésünkre.

Egész délelőtt Eliz gyermekkorából elevenített fel apró történeteket. Hogy mily szelid, engedelmes, okos, jó kis leány volt világéletében. Elmondta a gyermekkor apró baleseteit. Az első fogakat; az első gyűgyögést, az első lépést s azt a fontos pillanatot, mikor a sarokba állított baba először állt meg a maga lábán s midőn megenni-való ingadozás között felbillent „az európai egyensúly.” Azután áttért a későbbi évekre, a francia bonnok, angol nyelvmenterek és zongora-sánczmunkák korára. Mily szorgalmas volt ezekben az időkben a kis Eliz, hogy zavarba hozta okos, bátor kérdéseivel a tanítóit! Csupa gyönyörűség volt hallgatni a lelkemadtát. Majd érdekesebb kor jött: a serdülő szűz tiszta álmai, mikor a leányka szive egyszerre tele lesz az ideális, vágynélküli érzelmek fehér virágaival. Mikor még nem a férfiszem nyugtalanítja, hanem a csillagok fénye, egy virágos ág árnyéka, a tavaszi szél üde fuvása, a vadgalamb bugása ablaka alatt.

Mindez emlékek, mint könnyü nyári felhők, vidáman és kedvesen vonultak el szemünk előtt mindenkit megaranyozott a mögöttük rejtőző napfény: az Eliz fiatal és vonzó alakja.

A mint anyám így beszélt, szeliden és békülékenyen, úgy tűnt fel előttem, mint egy sötét, komor, boltíves, hideg épület, melynek tetejét letépte a szél és most a külső világosság, a verőfény akadálytalanul járja át minden kis zugát.

Végre, miután jól előkészített bennünket arra, hogy valami meglepőt fogunk tőle hallani, mintegy odavetve kérdezé tőlem.

— Hogy van a gróf?

— Melyik gróf?

— A kit a te barátod megvagdalt.

— Ah! Kökörcsényi? felgyógyult.

— S a te barátodat mégis becsukják?

Eliz halvány lett, feje erőtlenül hátrahanyatlott. Szememmel, kezemmel, fejemmel intettem anyámnak, hogy vigyázatlanul beszél. Ő úgy tett, mintha észre se venné integetésemet.

— Ne félj Attila, nem lesz baja barátodnak (Én nem is féltem, de Eliz!)

— Másfél esztendő nem a világ, — folytatá, — bár újra intettem, hogy veszélyes beszéd tárgyat választott, de neked hosszú idő volna mindaddig nem látni őt. Nehéz megpróbáltatás volna ez baráti szivednek. Másfél évig fogynál, buslakodnál, csak árnyéka volnál magadnak. Epednél, mint a beteg virág! Már hiába, ilyenek a lányok... akarom mondani: a férfiak, ha barátjukért remegnek... Igaz, sokáig nem volt inyemre, hogy barátodat nem a hozzád illő magas körökből választottad. Vőmnek... akarom mondani: fiam barátjának olyant szerettem volna, a ki grófi, vagy bárói koronát visel. De hát a lányok szive... férfiak szívét akar-

tam mondani... szeszélyes, nem hajlik meg az öregek parancsának... Szerelem... azaz barátság dolgában nem hallgatják meg a fiatalok az öregeket. A magamforma rozsdás vén asszony már kiment a divatból, nem sokat adnak rá, akármit beszél. Hanem a bánatból, sirásból elég volt leá... fiam. Ne mondja senki, hogy kemény szivem van; ne legyen, mint Attila mondá, a házamban virághullás. Ha valakinek meg kell hajolni, ha egyikünknek engedni kell: hadd legyen én az. Legalább annyi hasznomat vegyétek, hogy nem állok utjába boldogságotoknak. A császárné egyszer azt mondta nekem: ha valami kérésem lesz, feltétlenül teljesíti. Tartogattam ezt az ígéretet, mint valami talizmánt. Rangot, kitüntetést, kincseket szerezhettem volna családomnak, de azt mind megszerezheti magának Attila; fiatal, tettvágyó akarata előtt nyitva áll az egész világ. Én felmegyek a jövő héten Bécsbe, meglátogatom régi barátaimat, a császárné színe elébe járulok és emlékeztetem őt ígéretére és — kinyitom vele egy szegény fogoly ajtaját. Fiam, megszerezsem barátod szabadságát? Két hét múlva kezét foghatsz vele, karjaid közé zárhatod... akár el se válasz tőle többé egész életedben...

Megértettem anyámat, ő hozzám beszélt, de Elizhez szólt. Nem az én jó barátomat akarta kiszabadítani másfél éves fogságából, hanem az Eliz — vőlegényét. Mert most már semmi kétségem sem volt, hogy anyám büszkeségét és ellenállását megtörte az Eliz betegsége és szenvedése, hugom és Ottó boldogságának immár semmi sem állott útjában.

Meghatva csókoltam meg kezét s Elizhez fordultam, a ki fénylő, könybelábadt szemmel hallgatta mindezt.

— Hát te nem örülsz, Eliz, hogy visszakapom... barátomat?

Nagyon elpirult s zavartan mosolygott. Aztán örömkönyeket sirva, fehér arczocskáját anyám kezére nyugtatta.

— Mily jó vagy te, anyám.

— Ohó, mondám tréfásan, micsoda sirás ez az én barátomért? Tulajdonképpen nekem kellene örömkönyeket hullatni, nem neked. Vagy Ottó neked is barátod? Ezt ugyan kétszer se mondd anyám előtt, mert kész lesz Bécsben azt kérlemezni, hogy zárják el az istentelen szívtolvajt tizenöt esztendőre. Pedig szegény Ottó jobban szeretne holtig raboskodni, bezárva lenni a hugom szerelmes kis szívébe; meglánczolva, mint a világ legboldogabb gályarabja, az Eliz hófehér fiatal két karjával; nem látva egyéb világosságot és napfényt, mint a mi a hugom kék szeméből ragyog reá.

— Jól van, jó flamuram, csak rágalmazd anyádat, szólt anyám és kinézett az ablakon. Kint szép, derült téli idő volt, a hófelhők elvonultak; a megfagyott hófúvásokon csengőbongó szánok repültek tova.

— Megváltoztatom határozatomat. (Eliz arczán az aggodás árnya futott végig.) Nem a jövő héten megyek fel Bécsbe, hanem holnap. Attila majd elkísér... ámbár ő nagy hazafi.

— Szivesen elkísérlek Bécsbe, mama. Ámbár talán Pesten is el lehetne intézni ezt a dolgot.

Anyám nem tudta megállani nevetés nélkül.

— Nem mondtam? Ezek a kuruczok csak egyetlen esetben szeretnének a császári városba bemenni: lóháton, hadizászlók alatt, mint győzelmes ellenség; úgy, a hogy Hollós Mátyás király. De most meg kell adnod magadat, Attila. Bécsbe kell jönnöd, nagy urak előszobájában ácsorognod, ha hamarosan vissza akarod kapni a... barátodat.

Soha sem készültem még nagyobb örömmel utra s Eliznek sem volt egy év óta nyugodtabb napja ennél.

*

Másfél hét mulva szűk családi körben tartottuk meg Eliz eljegyzését Ottóval.

Anyám elnézve Ottó szép arczát, elegáns, karcsu növését, előkelő, könnyed járását-kelését és hallgatva a szerelem pezsgőjétől megittasult fiatal embernek eszes, finom, szikrázó ötleteit, halkan mondá nekem:

— Jól fog illeni neki a nemesi czim. Mert reménylem, hogy ki fogja érdemelni. Ennyit legalább elvárhatok a leendő vőmtől. Még sokra fogja vinni, ha az Andrásfalvy-család áll a háta mögött.

Szegény jó öreg asszony, ha te akkor, mikor ezt mondtad, fölemelhetted volna a végzett fekete leplét s beláthattál volna a jövődnek gyászos szövedékeibe! Ha beláthattál volna!...

(Vége az első kötetnek.)

A legjobb és a legolcsóbb magyar gyermekújság.

Budapest, 1893. május 14-én.

Kisbenteli ára egész évre 4 frt. Félévre 2 frt.
Negyedévre 1 frt. Ezve szám 10 kr

IV. évfolyam. 20 szám.

Hopp, cizcuzskám, kis egér!

Hopp, cizcuzskám, kis egér
Erre szaladt egy székely
Egérült a székelyen,
Súg tulipánokhoz.

„Tuli, tuli, tulipán!”
„Lili lehet, mit kíván!”
„Nem kívánok egyebet,
Csak azt a kis egeret.”

Megfogtam a székelyen
A tulipánlevelem
Fogtam én ezt magamnak
Fogj, cizcuzskám, magadnak!

Lajos táncos

Tessék mutatóvényszámot kérni

Előfizetési ár: AZ ÉN UJSÁGOM
kiadóhivatalából
Budapest, Andrassy-út 10.

VII. évfolyam.

Ara frt

A gyűlölség adója, írta Ohnet György Reg., ford. Tóth Béla . . .	1.—
Almanach 1892-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán	1.—
Egy apáczta története. Regény írta Verga G.	—50
Verba Buena. Regény írta Bret Harte, Ford. Fát J. Béla . . .	1.—
Elmult évekből. Elbeszélések írta Váradai Antal	—50
Veszedeelmes bűbáj. Reg., írta Theuriet André. Ford. Tóth B. .	1.—
A kegyencz Reg., írta Sudermann H. Ford. Tábori Róbertné. .	1.—
Damáz Margit. Regény, írta Kóvér Ilma	—50
Kis Herczegnő. Regény, írta Mrs. Hungerford. Ford. Fát J. B. .	—50
A klengesztelt átok. Regény, írta P. Szathmáry Károly . . .	—50
A tillalom. Reg., írta Tinseau Leon. Fordította Fát J. Béla . .	1.—
A vér. Regény, írta Benicskyné Bajza Lenke	—50

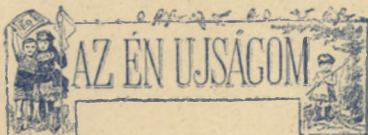
VIII. évfolyam.

Nimrod és társa. Regény, írta Ohnet György, ford. Tóth Béla . .	1.—
Almanach az 1893. évre. Szerk. Mikszáth Kálmán	1.—
Marina (Mr. Barnes of New-York.) Reg., írta Gunter A. C. . . .	1.—
Nagy játék. Regény, írta Tábori Róbert	1.—
Hivatalos feleség. Írta Savage Richard Henry. Angol regény .	—50
Téli rege. Regény írta Rákosi Viktor. (Sipulusz)	—50
A fogadalom. Írta Jeanne Schults. Ford. Fát J. Béla	—50
Anteusz. Eredeti regény, írta Werner Gyula	1.—
Titok. Regény, írta Charles Reade	1.—
Nyomor, írta Bródy Sándor. Elbeszélések	—50
Végzet, írta Louis Couperus. Dán regény. Fordította Ignotus .	—50
Vénusz, olasz regény, írta Salvatore Farina.	—50

IX. évfolyam.

Simon Zsuzsa, regény Herczeg Ferenc	1.—
Mikszáth Kálmán. Almanach az 1894. évre	1.—
Hét év múltán. Regény, írta Delpit Albert	1.—
Croker B. M. A szép Neville kissasszony. Angol regény 2 .	
kötetben.	1.—
Bródy Sándor. Hófehérke, Regény.. . . .	—50
Ibolya. Regény, írta Fflon.	—50
Kálvárián. Elbeszélések, írta Békefi Antal.. . . .	—50
Göröngyös utakon. francia regény, írta Tinseau Leon. . . .	1.—
Andrásfalvy de Andrásfalva. Írta Werner Gyula. 2 köt. . . .	1.—

A legjobb és a legolcsóbb képes gyermek hetilap.

Előfizetési ár: negyedévre 1 frt.

VII. évfolyam.

Ara frt

A gyűlölség adója, írta Ohnet György Reg., ford. Tóth Béla .	1.—
Almanach 1892-re, szerkeszti Mikszáth Kálmán	1.—
Egy apáczka története. Regény írta Verga G.	—50
Yerba Buena. Regény írta Bret Haris. Ford. Fát J. Béla . .	1.—
Elmult évekből. Elbeszélések írta Váradí Antal	—50
Veszedelemes bűbáj. Reg., írta Theuriet André. Ford. Tóth B.	1.—
A kegyencz Reg., írta Sudermann H. Ford. Tábori Róbertné.	1.—
Damáz Margit. Regény, írta Kóvér Ilma	—50
Kis Hercegnő. Regény, írta Mrs. Hungerford. Ford. Fát J. B.	—50
A klengesztelt átok. Regény, írta P. Seathmáry Károly . . .	—50
A tilalom. Reg., írta Tinseau Leon. Fordította Fát J. Béla .	1.—
A vér. Regény, írta Benicskyné Bajza Lenke	—50

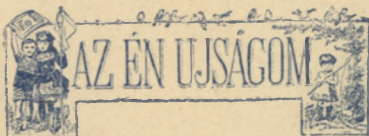
VIII. évfolyam.

Nimrod és társa. Regény, írta Ohnet György, ford. Tóth Béla	1.—
Almanach az 1893. évre. Szerk. Mikszáth Kálmán	1.—
Marina (Mr. Barnes of New-York.) Reg., írta Gunter A. O.	1.—
Nagy játék. Regény, írta Tábori Róbert	1.—
Hivatalos feleség. Írta Savages Richard Henry. Angol regény	—50
Téli rege. Regény írta Rákosi Viktor. (Sipulusz)	—50
A fogadalom. Írta Jeanne Schults. Ford. Fát J. Béla	—50
Anteusz. Eredeti regény, írta Werner Gyula	1.—
Titok. Regény, írta Charles Reade	1.—
Nyomor, írta Bródy Sándor. Elbeszélések	—50
Végzet, írta Louis Couperus. Dán regény. Fordította Ignotus .	—50
Vénusz, olasz regény, írta Salvators Farina.	—50

IX. évfolyam.

Simon Zsuzsa, regény Herczeg Ferenc	1.—
Mikszáth Kálmán. Almanach az 1894. évre	1.—
Hét év múltán. Regény, írta Delpit Alberti	1.—
Croker B. M. A szép Neville kissasszony. Angol regény 2	
kötetben.	1.—
Bródy Sándor. Hófehérke. Regény.. . . .	—50
Ibolya. Regény, írta Fülön.	—50
Kálvárián. Elbeszélések, írta Békefi Antal.. . . .	—50
Göröngyös utakon, francia regény, írta Tinseau Leon. . .	1.—
Andrásfalvy de Andrásfalva. Írta Werner Gyula. 2 köt. . .	1.—

A legjobb és a legolcsóbb képes gyermek hetilap.

Előfizetési ár: negyedévre 1 frt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

	évf.	köt.
Letneff. Anjuta. Orosz regény	IV.	17-18
Lindau. Jung Helén, elbeszélés	II.	9
" Lázban, regény	VI.	12
Margitay. Megölt lelkek, regény	II.	5
Mikszáth. A lohinai fű, elbeszélés	I.	8
" A fészek regényei, elbeszélések	II.	16
" "Almanach 1898", 14 elbeszélés	III.	5-6
" "Almanach 1899-re", ...	IV.	5-6
" "Almanach 1900-re"	V.	5-6
" "Almanach 1891-re"	VI.	8-4
" "Almanach 1892-re"	VII.	8-4
" "Almanach 1893-ra"	VIII.	8-4
" "Almanach 1894-re"	IX.	8-4
Mudrony. Ideiné leánya ered. reg.	VI.	15-16
Ohnet. A banya, regény	I.	1-2
" Lise Fleuron, regény	I.	10-11
" A Croix-Mort grófnők, regény	II.	1-2
" Sarah grófnő, ...	II.	10-11
" Akarat, ...	III.	11-12
" Rameau orvos	IV.	13-14
" Utolsó szerelem	V.	8-9
" A Pierre lelke	VI.	1-2
" A vasgyáros (hámosos)	VI.	11-12
" A gyűlölség adója	VII.	1-2
" Nimród és Társai.	VIII.	1-2
Ouida. A freskók, regény	III.	15
Petelei. A fülemile, elbeszélés	I.	12
Rákosi Viktor. Téli rege	VIII.	10
Reade Charles. Titok	VIII.	14-15
Savage R. Henry. Hivatalos feleség	VIII.	9
Schultz Jeanne. A fogadalom	VIII.	11
Serao. Isten hozzád szerelem, olasz regény	VI.	13-14
Sudermann. A kegyenc	VII.	11-12
P. Szathmáry. Balassa Bálint, tört. regény.	II.	12
" A legszebb hercegnő, regény	III.	13-14
" A kiengesztelt átok.	VII.	15
Tábori Róbf., Nagy játék	VIII.	7-8
Tarchetti. A szív küzdelmei	V.	7
Theuriet. Veszedelemes bűbáj	VII.	9-10
Tinseau Leon. A hivek, regény	VI.	18
" A tilalom	VII.	16-17
" Göröngyös utakon	IX.	12-13
Tolnai. A juvilánsok, regény	I.	6
Turgenyev. Első szerelem. Kipp-Kopp, elbesz.	II.	16
Uchard. Blaisot kisasszony, regény	III.	16
Váradt Ants. Elmult évekből	VII.	9
Verga. Egy apáca története.	VII.	5
Welten. Egy éjszakára besárva	I.	8
Werner. Szent-Mihály	IV.	9-10-11
Werner Gy. Anten	VIII.	12-13
Werner Gy. Ants. Egy de Andrásfalva	IX.	14-15
Zoltán. Álom, regény	IV.	7-8

Egy-egy kötet ára csinos piros vászonkötésben 50 kr.
Kapható minden könyvkereskedésben.

AZ ÉN UJSÁGOM

KÉPES GYERMEKLAP

♣ Szerkesztő: PÓSA LAJOS ♣

Megjelen minden vasárnap

Előfizetési ár:

Negyedévre 1 forint.

Mutatványszám kíváratra ingyen.